

**GÖRÜKLE KENTSEL DOKUSUNUN
ÖĞRENCİLEŞTİRME KAVRAMI ÜZERİNDEN
MEKAN DİZİMSEL ANALİZİ**

Tuğçe AYDIN

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GÖRÜKLE KENTSEL DOKUSUNUN ÖĞRENCİLEŞTİRME
KAVRAMI ÜZERİNDEN MEKAN DİZİMSEL ANALİZİ**

Tuğçe AYDIN
0000-0003-2419-3241

Prof. Dr. Özgür M. EDİZ
(Danışman)
0000-0002-0486-8806

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

BURSA – 2019

Her Hakkı Saklıdır

TEZ ONAYI

Tuğçe AYDIN tarafından hazırlanan “Görükle Kentsel Dokusunun Öğrencileştirme Kavramı Üzerinden Mekan Dizimsel Analizi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Özgür M. EDİZ
0000-0002-0486-8806

Başkan : Prof. Dr. Özgür M. EDİZ
0000-0002-0486-8806
Bursa Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı

İmza

Üye : Doç. Dr. Yasemin ERBİL
0000-0002-2290-3097
Bursa Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı

İmza

Üye : Doç. Dr. Necmi GÜRSAKAL
0000-0002-7909-3734
Fenerbahçe Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler
Fakültesi, Uluslararası Finans Anabilim Dalı

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım

Prof. Dr. Hüseyin Aksel EREN
Enstitü Müdürü
24/09/2019

U.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

24/09/2019

Tuğçe AYDIN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

GÖRÜKLE KENTSEL DOKUSUNUN ÖĞRENCİLEŞTİRME KAVRAMI ÜZERİNDEN MEKAN DİZİMSEL ANALİZİ

Tuğçe AYDIN

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Özgür M. EDİZ

Bir çeşit soylulaştırma formu olan ‘öğrencileştirme’ kent üzerinde soylulaştırma ile benzer etkiler bırakır. Soylulaştırma, kentin köhnemiş bölgelerinde eski sakinlerin yerinden edilerek yerine yerleştirilen yeni orta sınıf ile kent parçasının fiziksel, sosyal açıdan başkalaşması demektir. Öğrencileştirmenin soylulaştırmadan ayrılan kısmı, yeni gelen sınıftaki kullanıcı tanımının öğrenciler olmasıdır. Öğrencilerin sayısının fazlalaşmasıyla artan ihtiyaçlar, yoğunlaşmak zorunda kalan kentsel doku, kullanıcıya yetmeye çalışan kentte fiziksel bir büyümeyi kaçınılmaz hale getirmektedir.

Çalışma alanı; Bursa’nın Nilüfer ilçesine bağlı, Uludağ Üniversitesi’nin batısında yer alan Görükle’dir. Cumhuriyet döneminde mübadele köyü olan Görükle, Cumhuriyet sonrasında göç alarak gelişmeye devam etmiştir. Yükseköğretim Kurulu 2018-2019 verilerine göre 78 bin 983 öğrencisi olan Uludağ Üniversitesi, öğrenci sayısı bakımından yüksek yoğunluktadır. Görükle, Uludağ Üniversitesi Yerleşkesi’nin yakınında kurulmasıyla önem kazanmış, ticaret ve kültür etkinlikleri yaygınlaşmıştır. Öğrencileşen kentte artan temel barınma ve konaklama ihtiyaçlarıyla gayrimenkul piyasası yükselmiş, beldenin konut ve ticari yapısı yeni gelen sınıfın yani öğrencilerin ihtiyaçlarına göre şekillenmiş ve zamanla öğrenci egemen bir kent yapısını almıştır. Eski sakinler fiziksel olarak olmasa da sosyokültürel anlamda yerlerinden edilerek bölgeyi öğrencilere bırakmak durumunda kalmışlardır. Süreç içerisinde hızla artan öğrenci popülasyonu ve öğrencilerin eski kentliye sağladığı ekonomik faydayla öğrenciler daha kabul edilebilir kullanıcılar haline gelmişlerdir. Birbirinden fayda sağlayan bu kullanıcılar kenti birlikte paylaşmaya adapte olurken köyün ilk yerleşilen bölgesinde köylü yaşamına kendi perspektifinde devam ederken, üniversiteye doğru büyüyen kent öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde gelişmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Görükle’nin gelişimini morfolojik ve mekan dizimsel analizlerle inceleyerek ‘öğrencileştirme’ etkisiyle oluşan kentsel çevrenin fiziksel, sosyal ve kültürel karakterini kazanma sürecini ortaya koyup, gelecekte oluşabilecek yeni kentsel çevre stratejilerine ipuçları vermektir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel doku, mekan dizim, morfolojik gelişim, öğrencileştirme
2019, vii + 101 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

A SPACE SYNTAX ANALYSIS OF GÖRÜKLE'S URBAN PATTERN THROUGH THE CONCEPT OF STUDENTIFICATION

Tuğçe AYDIN

Bursa Uludağ University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Özgür M. EDİZ

Studentification which is a kind of gentrification, has similar effects on the city as gentrification. Gentrification means the physical and social metamorphosis which the old inhabitants in the outdated areas of the city have been displaced by new middle class. The difference of studentification from gentrification is that the user definition in the new class is students. The increasing number of students, the increasing need, the urban texture that needs to grow, make inevitable to physical growth in the city to respond to the users.

Thesis study area; It is located in the west of Uludağ University in the Nilüfer district of Bursa province. In years of Republic a village of barter, Görükle continued to evolve after the Republic. According to the Higher Education Council 2018-2019 data, Uludağ University, which has 78 thousand 983 students, is multitude in terms of the number of students. Görükle has become more important with its establishment near the Uludağ University Campus, and trade and cultural activities have become widespread. With the increasing housing and accommodation needs in the student city, the real estate market has risen, and the residential and commercial structure of the town has been shaped according to the needs of the new class, and has gradually become a student-dominated city structure. The former inhabitants were displaced in the sociocultural sense, if not physically, and had to leave the region to the students. With the rapidly increasing student population and the economic benefit provided by the students to the former users, students have become more acceptable users. While these users, who benefit from each other, adapt to sharing the city together, while continuing the peasant life in the village's first settled region, the city which grows towards the university develops day by day in order to answer the needs of the students.

The aim of this study is to examine the development of Görükle with morphological and space syntax analysis and to reveal the process of acquiring the physical, social and cultural character of the urban environment created by the effect of studentification ve and to give the clues to new urban environmental strategies that may occur in the future.

Key words: Morphological development, space syntax, studentification, urban pattern
2019, vii + 101 pages.

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitim sürecim olmak üzere, tez çalışmamın da bütün aşamalarında tecrübe ve bilgi birikimiyle yol gösterici olan, desteğini ve sabrını esirgemeyen değerli hocam sayın Prof. Dr. Özgür M. EDİZ'e sonsuz saygı ve en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin alan çalışmasının araştırmaları sürecinde bana yardımcı olan, önerileriyle katkılarını esirgemeyen Nilüfer Belediyesi ve Görükle Mübadele Evi çalışanlarına, Mimar Tarık Şenay'a ve Mimar Ayşın Büyükyanbolu'ya teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürisine katılan ve fikirleriyle bana yol gösteren değerli hocalarım Doç. Dr. Yasemin Erbil ve Doç. Dr. Necmi Gürsakal'a da teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin teknik kısmında yardımını esirgemeyen sevgili arkadaşım Araş. Gör. Ender Şen'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam boyunca her zaman yanımda olan, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, yoruldum dediğimde beni tekrar kendime getiren sevgili dostlarıma ve ayrıca koskoca 21 yılda ne zaman ne konu olursa olsun yanımda olduğu gibi bu süreçte de yanımda olan, tüm zorluklara karşı dimdik durmam gerektiğini her zaman bana hatırlatıp uygulatan arkadaşım, candostum Merve Çilingir'e sonsuz sevgi ve saygılarımı sunar, teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her zaman yanımda olan, maddi manevi desteklerini esirgemeyen, ne karar verirsem vereyim her zaman sorgusuz arkamda olan, hiçbir zaman haklarını ödeyemeyeceğim sevgili annem, babam ve ağabeyime teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Tuğçe AYDIN
24/09/2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vii
1.GİRİŞ	1
1.1. Amaç ve Kapsam	2
1.2. Yöntem	3
2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI	5
2.1. Kentsel Mekan	5
2.2. Kent ve Kentleşme	7
2.3. Kentsel Gelişme Kavramı	10
2.4. Kentsel Morfoloji Yaklaşımı	11
2.5. Soylulaştırma (Gentrification)	12
2.5.1. Kavramsal açılım ve dinamikleri	13
2.6. Soylulaştırmanın Yeni Bir Formu Olarak Öğrencileştirme (Studentification)	14
2.7. Öğrencileştirme Süreci Aktörleri	16
2.7.1. Eski sınıf (mahalleli)	16
2.7.2. Yeni sınıf (öğrenciler)	17
2.8 Öğrencileştirme Etkisindeki Kentte Meydana Gelen Değişimler	17
3. MATERYAL ve YÖNTEM: GÖRÜKLE ALAN ÇALIŞMASI.....	26
3.1. Çalışma Alanının Seçilme Sebepleri.....	26
3.2. Görükle'nin Kent İçindeki Konumu ve Çalışma Alanı Sınırları	27
3.3. Tarihsel Süreçte Görükle'nin Değişimi	29
3.3.1. Cumhuriyet öncesi Görükle	30
3.3.2. Cumhuriyet dönemi Görükle	45
3.3.3. Cumhuriyet sonrası Görükle	50
3.4. Görükle'nin Demografik Yapısı	53
3.5. Görükle'nin Ekonomik Yapısı ve Geçim Kaynakları	55
3.6. Görükle'nin Morfolojik Yapısı	58
3.6.1. Topografik durumu	62
3.6.2. Ulaşım yapısı	63
3.6.3. Arazi kullanımı, fonksiyonlar ve yapılaşma	70
3.6.4. Yeşil alan ve sosyalleşme yerleri	72
4. BULGULAR ve TARTIŞMA: SEMTİN DEĞİŞİMİNİN ÖĞRENCİLEŞTİRME KAPSAMINDA MEKAN DİZİMİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ.....	75
4.1. Mekan Dizim Analizi	75
4.2. Mekan Dizim Analizi Parametreleri	77
4.2.1. Aksiyel harita	77
4.2.2. Entegrasyon - bütünleşme	80
4.2.3. Derinlik	87
4.2.4. Okunabilirlik	90
5. SONUÇ	93
KAYNAKLAR	100
ÖZGEÇMİŞ.....	101

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1. New York Union Square.....	6
Şekil 2.2. Atina Agorası ve Akropolis'i'nin MÖ 150'deki Görünümü.....	9
Şekil 2.3. Józsefváros konumu.....	21
Şekil 2.4. Lincoln Batı yakası konumu.....	22
Şekil 2.5. Bosna Hersek Mahallesi konumu.....	25
Şekil 3.1. Görükle ve Uludağ Üniversitesi.....	27
Şekil 3.2. Görükle'nin konumu.....	28
Şekil 3.3. Çalışma alanı sınırları.....	28
Şekil 3.4. Çalışma alanının önemli caddeleri.....	29
Şekil 3.5. Mübadele göç yolları.....	30
Şekil 3.6. Deligiannis'in çizdiği köyün haritası, 20. Yy başları.....	32
Şekil 3.7. Bursa'nın kuzey batısındaki köyler ve yerleşim yerlerinin yol ağı, V. Deligiannis'in çizimi, 20. Yy başları.....	33
Şekil 3.8. Rumlar'ın Görüklesi.....	34
Şekil 3.9. Görükle, 1922.....	36
Şekil 3.10. Ali Varadas Ayazması.....	43
Şekil 3.11. Motormişeler Parkı.....	44
Şekil 3.12. Bugün Atina'daki Küçük Asya Araştırmaları Merkezi arşivinde bulunan V. Deligiannis'in Dimitritsion-Nigirits 1956 adlı kitabının 1950'deki ilk daktilosu.....	45
Şekil 3.13. Türkler'in Görükle'si.....	48
Şekil 3.14. Mübadele Evi.....	53
Şekil 3.15. 2004 yılı hava fotoğrafı.....	59
Şekil 3.16. 2011 yılı hava fotoğrafı.....	60
Şekil 3.17. 2018 yılı hava fotoğrafı.....	61
Şekil 3.18. 2000 yılı halihazır haritası topografya durumu.....	62
Şekil 3.19. 2015 yılı halihazır haritası topografya durumu.....	63
Şekil 3.20. Görükle ve yakın çevresi yerleşim analizi.....	64
Şekil 3.21. 2004 yılı akslarını gösteren harita.....	65
Şekil 3.22. 2011 yılı akslarını gösteren harita.....	65
Şekil 3.23. 2018 yılı akslarını gösteren harita.....	66
Şekil 3.24. 4/G, 35/G, B/33-K, 3/G araçlarının güzergah ve durakları.....	68
Şekil 3.25. Görükle önemli akslar ve ana toplu taşıma durakları.....	69
Şekil 3.26. Uludağ Üniversitesi ve Görükle arası yaya ulaşımı rotası.....	70
Şekil 3.27. Görükle fonksiyon analizi.....	71
Şekil 3.28. Görükle doluluk boşluk analizi.....	72
Şekil 3.29. Yeşil alan ve sosyalleşme yerleri analizi.....	74
Şekil 3.30. Spor parkı- 1, Trio yaşam merkezi- 2, Sanat Mahal- 3, Yerleşim sitesi avlu- 4, Kazım Koyuncu Sanat sokağı- 5, Görükle Amfi- 6, Koca Meşe Parkı- 7.....	74
Şekil 4.1. Çalışmanın yöntemini gösteren grafik.....	76
Şekil 4.2. 2004 yılı aksiyel haritası.....	78
Şekil 4.3. 2011 yılı aksiyel haritası.....	79
Şekil 4.4. 2018 yılı aksiyel haritası.....	79
Şekil 4.5. 2004 yılı Görükle yerel entegrasyon haritası.....	82
Şekil 4.6. 2004 yılı Görükle global entegrasyon haritası.....	83
Şekil 4.7. 2011 yılı Görükle yerel entegrasyon haritası.....	84

	Sayfa
Şekil 4.8. 2011 yılı Görükle global entegrasyon haritası.....	85
Şekil 4.9. 2018 yılı Görükle yerel entegrasyon haritası.....	86
Şekil 4.10. 2018 yılı Görükle global entegrasyon haritası.....	87
Şekil 4.11. 2004 yılı Görükle derinlik haritası.....	88
Şekil 4.12. 2011 yılı Görükle derinlik haritası.....	89
Şekil 4.13. 2018 yılı Görükle derinlik haritası.....	90
Şekil 4.14. 2004 yılı Görükle okunabilirlik grafiği.....	91
Şekil 4.15. 2011 yılı Görükle okunabilirlik grafiği.....	92
Şekil 4.16. 2018 yılı Görükle okunabilirlik grafiği.....	92
Şekil 5.1. Entegrasyon ve derinlik değişim grafikleri.....	95
Şekil 5.2. Okunabilirlik değişim grafiği.....	95

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 3.1. Senelere göre Bursa'ya göç eden göçme sayıları	46
Çizelge 3.2. Nüfus tablosu	54
Çizelge 3.3. Nüfus tablosu	54
Çizelge 3.4. Nüfus tablosu	54
Çizelge 5.1. Mekan dizim analizi sonuç tablosu.....	95

1.GİRİŞ

Bir çeşit soylulaştırma formu olan ‘öğrencileştirme’ kent üzerinde zaman içinde soylulaştırma ile benzer etkiler bırakır. Soylulaştırma, kentin köhnemiş bölgelerinde eski sakinlerin yerinden edilerek yerine yerleştirilen yeni orta sınıf ile kent parçasının fiziksel ve manevi olarak başkalaşması demektir. Soylulaştırma ile kent mekanında fiziki bir dönüştürmenin haricinde farklılaşan demografik yapı ile sosyal ve kültürel bir dönüşüm çok daha önemli bir bağlam haline gelmektedir. Öğrencileştirmenin soylulaştırmadan ayrılan kısmı, yeni gelen sınıftaki kullanıcı tanımının öğrenciler olmasıdır. Eskiden beri burada yaşayan yerli sınıf ise bu kent parçasında ikamet eden insanlardan oluşmaktadır. Öğrencilerin sayısının fazlalaşmasıyla artan ihtiyaçlar, yoğunlaşmak zorunda kalan doku, kullanıcıya yetmeye çalışan kentte fiziksel bir büyümeyi kaçınılmaz hale getirmektedir.

Yükseköğretim Kurulu 2018-2019 verilerine göre 78 bin 983 öğrencisi olan Uludağ Üniversitesi, 16 milyon 303 bin m² alan ile yüzölçümü bakımından Türkiye’nin 8. büyük üniversitesidir. Uludağ Üniversitesi’nin batısında yer alan Görükle, Bursa ilinin Nilüfer ilçesine bağlı bir beldedir. Cumhuriyet yıllarında bir mübadele köyü olan Görükle göç olarak büyümeye devam etmiştir. Cumhuriyet sonrası önemli bir gelişim gösteren belde, Uludağ Üniversitesi Yerleşkesi’nin yakınında olması sebebiyle daha da önem kazanmış, ticaret ve kültür etkinlikleri yaygınlaşmıştır. Öğrencileşen kentte artan temel yaşama ve barınma ihtiyaçlarıyla gayrimenkul piyasası yükselmiş, beldenin konut ve ticari yapısı yeni gelen sınıfın yani öğrencilerin ihtiyaçlarına göre şekillenmiş ve zamanla öğrenci egemen bir kent yapısını almıştır. Eski sakinler fiziksel olarak olmasa da sosyokültürel anlamda yerlerinden edilerek bölgeyi öğrencilere bırakmak durumunda kalmışlardır. Öğrencilerin ve yaşayan eski sakinlerin birbirinden farklı hayatlarının keşişmediği noktalarda sosyal bir gerginlik oluşması kaçınılmaz olmuştur. Sakin mahalleli ve aktif öğrenci yaşamı çerçevesinde oluşan gerilimin temeli yaşam tarzı farklılıklarıdır. Süreç içerisinde hızla artan öğrenci popülasyonu ve öğrencilerin eski kentliye sağladığı ekonomik fayda ile öğrenciler daha kabul edilebilir kullanıcılar haline gelmişlerdir. Birbirinden fayda sağlayan bu kullanıcılar kenti birlikte paylaşmaya adapte olurken köyün ilk yerleşilen bölgesinde köylü yaşamına kendi perspektifinde devam

ederken, üniversiteye doğru büyüyen ve uzayan kent öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde günden güne gelişmektedir.

1.1. Amaç ve Kapsam

Bu çalışmada Görükle'nin bir mübadele köyü olmaktan öğrenci yerleşimi olmaya uzanan süreçte geçirdiği fiziksel, sosyal, ekonomik, demografik ve kültürel gelişimler incelenerek bölgeye öğrencilerin yerleşmesiyle hızla gelişen kent dokusunun “öğrencileştirme” etkisindeki değişimini analitik verilerle destekleyerek açıklamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda yerleşim bölgesinin geçirdiği değişimler kavramsal altyapısıyla incelenip, öğrencileştirme etkisiyle oluşan kentsel çevrenin özgün karakterini kazanma sürecini ortaya koymak ve gelecekte oluşabilecek yeni kentsel çevre stratejilerine ipuçları vermek hedefler arasındadır.

Çalışmanın yaklaşımına uygun olarak seçilen bölgenin, öğrencileştirme kavramının etkisinde gelişmesinin sebebi kentin Uludağ Üniversitesi ile yakınlığından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın kapsamı, kentin üniversite ile ilişkisini inceleyerek, kentteki yeni sınıf olan öğrencilerin mevcut değişimlere olan katkısının değerlendirilmesidir. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın amaç, kapsam ve yönteminden bahsedilmiştir. İkinci bölümde kent, kentleşme, kentsel gelişme, soylulaştırma ve öğrencileştirme kavramları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde Görükle kentsel alanı tarihi, demografik, ekonomik, morfolojik, topografik, ulaşım yapısı, fonksiyonel ve yeşil alanlar başlıklarıyla incelenerek analiz edilmiştir. Dördüncü bölümde bulgular, seçilen Mekan Dizimi (Space Syntax) metodolojisiyle elde edilip bölge irdelenmiştir. Beşinci bölümde Görükle'nin yapılan tüm analizler sonucunda hızla gelişen bir bölge olduğu gözlemlenip elde edilen sayısal verilerin yapılabilecek yeni planlamalara stratejik ipuçları vermesi için açıklamalar ve karşılaştırmalar yapılmıştır.

1.2. Yöntem

Mekan diziminin pragmatist hedeflerinden birini örneklemek gerekirse; analiz sonucunda yaya hareketinin dağılımına bağlı olarak yeni bir işlevin kentsel plandaki yeri konusunda karar vermemizi kolaylaştırır. Tasarım aşamasındaki sorunlar açısından, yaşayan bir mekan oluşturmak için hareketin organizasyonunu veya karmaşık fiziksel çevrelerde insanların nasıl yön bulduklarına dair çıkarımlar yapmamızı sağlar. Kuramsal anlamda mekan dizim yönteminin açıklamacı faydası daha fazladır. Analiz, fiziksel mekanın örgütlenmesi ile kültürün ilişkisini incelemek için ortam hazırlar. Kentsel açık alanların etkili kamusal mekanlar olup olmadığı sorusuna cevap arar. Karar verme mekanizmaları ya da bürokratik durumlar değişmedikçe kentsel alanların mekan dizimsel değerlendirilmesi bazen zaman kaybı gibi algılanabilir. Ancak yöntemin avantajı, karar verme mekanizmalarını tasarım bağlamında objektif kalarak daha kolay etkileyebilme durumudur.

Mekan dizim ayrıca, kentsel canlılaştırma, dönüşüm, soylulaştırma, öğrencileştirme kavramlarıyla tariflenen tasarımlara önemli bir alt yapı oluşturabilmektedir. Ne yapılmasını göstermesinin yanı sıra problemleri tekrar gözden geçirmek için de faydalı olabilmektedir. Örneğin İstanbul'un birçok bölgesinde yapılan ve yapılması öngörülen birçok soylulaştırma projesi, kentsel dönüşüm projesi farklı ölçeklerin birbirleriyle ilişkilerinin analiz edilmesine olanak sağlayan mekan dizim yöntemiyle de incelenebilir. Problemler, mimar ya da kent plancısının sorumluluğuna girdiğinde sosyal durumla fiziksel düzlemin ilişkilendirilemediği konular olabilmektedir. Bu sebeple, mekanın öncelikle fiziksel olarak okunmaya başlanması alınan sorumluluk açısından önem taşımaktadır. Kenti iyi okuyabilmek plancıyı muhakkak daha iyi sonuçlara götürecektir. Mekan diziminin bir analiz oluşturma ve yorumlamada, mimar veya şehir plancısının deneyimsel ya da sezgisel çalışmalarından daha güvenilir ve işlevsel olduğu ispatlanmıştır.

Öğrenci kenti olarak anılmaya başlayan ve farklı dinamiklere sahip olan Görükle için daha önce mevcut kent dokusu ve bu dokunun gelişimine yönelik morfolojik bir inceleme yapılmamıştır. Bu çalışmada söz konusu kentsel alanın zaman içinde geçirdiği

değişimler haritalar, görseller ve hava fotoğraflarıyla incelenmiştir. Ayrıca Mekan Dizimi (Space Syntax) yöntemiyle alanın analizleri yapılarak kent nesnel bir biçimde okunmuştur. Mekan dizimi yöntemi için kullanılan Depthmap yazılımıyla kente ait üç değere ulaşılmıştır. Bunlar: entegrasyon, derinlik ve okunabilirlik değerleridir. Bu değerler sayesinde kentsel alanın genel yapısının seçilen üç ayrı zaman diliminde karşılaştırılması analitik olarak mümkün olmuştur.

Arşiv çalışması olarak Görükle'nin bağlı olduğu Nilüfer Belediyesi'nden farklı dönemlere ait haritalar, çizimler ve hava fotoğraflarına ulaşılmıştır. Ayrıca Görükle'de bulunan Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi'nden geçmişe dair yazılı, sözlü kaynaklarla çizimler ve eski fotoğraflara ulaşılmıştır. Alanın güncel halini fotoğraflayarak belgelemek de diğer yöntemler arasındadır.

2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI

Bu bölümde, tezin konusunu oluşturan temel kavramların; kentsel mekan, kent, kentleşme, kentsel morfoloji, soylulaştırma, öğrencileştirmenin, literatürdeki farklı kaynaklar tarafından nasıl tanımlandığı; özellikleri, hedefleri, kriterleri, gelişim süreçleri ve bu değişimlerin yarattığı fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler araştırılmıştır. Öğrencileştirme kavramını, dinamiklerini ve aktörlerini açıklayarak bu kavramın etkisinde gelişen örnekler incelenmiştir.

2.1. Kentsel Mekan

Kentsel mekan, açık alanların özelleşmiş bir tanımı gibi gözükse de temelde varoluşsal mekanın somutlaşmış hali olan mimari mekanla doğrudan ilişkilidir. Geçmişte kentsel mekan ve mimari mekan aralarındaki süreklilik sebebiyle, aynı anlamı taşımalarına rağmen, modernizm etkisinde mimari mekan fiziksel ve algısal olarak izole olmuş ve birbirlerinden ayrı binaların mekanı haline dönüşmüştür. Bu bağımsız binaların arasında kalan alanlar planlanmadan arda kalan mekanlar olup kentsel mekan olarak nitelenmiştir (Öksüz ve ark. 2004a).

Kentsel mekana farklı tanımlamalar yapmak mümkündür. Tanımı yapanların çeşitli uzmanlık alanlarının bakış açısını taşıyacağı için bu tanım az çok değişiklik gösterebilir.

Kentsel mekan bir tanımda şöyle özetlenmiştir: “Sokaklarda, alanlarda, parklarda, bahçelerde özetle insan yapıtlarının arasında kalan ve bunlarla sınırlanan mekandır” (Öksüz ve ark. 2004a).

Başka bir tanıma göre: “Kentın insan yaşantısının öznel ve psikolojik süreçlerinin geçtiği, duygusal algı ve deneyimlerin bilince, kişiliğe ve anılara dönüştüğü yerdir” (Eşkinat 1992, Öksüz ve ark. 2004a).

Bir başka tanıma göre: “Kentsel yapıların dışında kalan, kent arazisi üzerinde kurulu, kentlilerin kullandığı, kentle ilişkili olayların yer aldığı alanların tümüdür” (Bakan ve Konuk 1987, Öksüz ve ark. 2004a).

Bu kentsel alanları örneklemek gerekirse: parklar, bahçeler, konutların çevresi, oyun alanları, kamusal açık ve yarı açık alanlar, kent meydanları, caddeler, sokaklar, alışveriş merkezleri, kentlinin bir araya gelip sosyalleştiği ve gerektiğinde ihtiyaçlarını karşılayabildiği tüm mekanlardır.

Kentin fiziksel yapısı, genel bir çerçeve içinde binalar ve binalar dışında kalan alanlar olarak ikiye ayrılabilir. Kentsel dokunun yapılaşmamış alanları, yani binalar dışında kalan bölümleri olan kentsel mekanlar, kentin dolaşım sistemini var ederken beraberinde, kent halkının ortak paylaşımlar yaşamasına olanak veren bir zemin yaratır. Yaşayan kentler nitelikli kentsel mekanlarında yayaların zaman geçirebildiği, dış mekan yaşantısının canlı ve çekici olduğu, dolayısıyla güçlü sosyal ilişkilerin kurulduğu fiziksel çevreler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür kentler için kentsel mekanlar, fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan farklı kazanımların kaynağıdır.

Şekil 2.1. New York Union Square (Anonim 2010)

Şekil 1’de görülen New York Manhattan’daki Union Meydanı binalarla sınırlanmış bir kentsel alandır. Bu kentsel alan hem geçiş noktası hem varış noktası hem de duraklama ve bekleme noktası olarak kentlinin aktif kullanımındadır. Kentsel alanın çeperindeki hizmet birimleri, rekreasyon alanları, park alanları, aktivite alanları hem günlük hayatı hem sosyal hayatı canlandırıp kentin önemli bir parçası haline gelmektedir.

Kentsel mekanlar, kentsel dokunun yapılaşmamış alanları, binalar dışında kalan bölümleridir. Nitelikli kentsel mekan düzenlemeleri, kentsel yaşama fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan farklı katkılar sağlar. Bu tür kazanımlara ulaşabilmek için kentsel mekanın kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilmesi gereklidir. Başarılı tasarımlarda, mekanın niteliğini etkileyen doğal, fiziksel, sosyal ve ekonomik özelliklerin birlikte değerlendirildiği görülmektedir.

Kentsel mekan kent içerisindeki yaşanabilir tanımlı yaşam alanlarıdır. Kentsel mekanın gelişimi kentlerin gelişimiyle doğrudan ilişkili olduğu için sosyolojik yaşantı bu durumdan direkt olarak etkilenmektedir.

İçinde yaşadığımız kentsel mekânı ve oluşumunu anlamak, mevcut dokuya uyum sağlayabilmek veya ona eklenilebilmek için önemli bir adımdır. Dünya üzerindeki farklı konumlarda bulunan kentler kültürel ve morfolojik açıdan çeşitlilik gösterir. Coğrafi konum koşulları ve sosyo-kültürel yapı mekansal yapıyı etkileyen faktörlerdir. Bu iki faktör birbiriyle bütünleşerek kentlerin tarih boyunca geçirdiği evrime alt yapı oluşturur. Bu kentsel evrim sürecini anlamak için yirminci yüzyılın ilk çeyreğinden başlayarak kentler üzerinde morfolojik ve tipolojik çalışmalar ağırlık kazanmıştır.

2.2. Kent ve Kentleşme

Kent, nüfusu belli bir büyüklüğü ve yoğunluğu aşan, ekonomisi tarım dışı etkinliklerde yoğunlaşan ve kendi nüfusundan başka, etki alanı içinde yaşayanlara da hizmet sağlayan yerleşmelerdir. Bunun dışında kenti farklı birçok şekilde tanımlamak mümkündür. Kent yönetsel olarak belirli sınırlar içindeki alan olarak da tanımlanabilir.

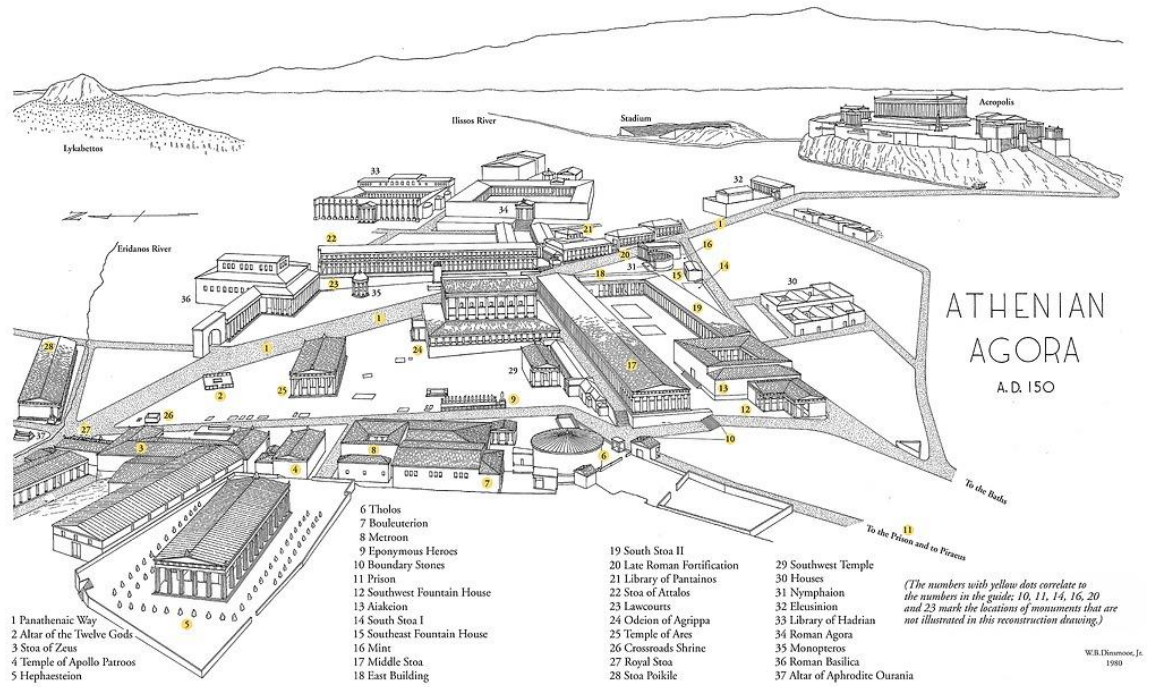
Yönetim birimi olmasının dışında nüfus büyüklüğü de kenti tanımlayan parametrelerden biridir. Köy yasasına göre nüfusu 2000 den küçük yerler köy, 2000-10000 arasındaki yerler kasaba, 10000 den fazla olan yerler kent olarak adlandırılmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) nüfusu 10000 den fazla olan yerleri kent olarak tanımlamaktadır. Ancak ülkeler arasında kent büyüklüğü için belirli bir nüfus sınırı yoktur (Garnier ve Chabot 1967, Öksüz ve ark. 2004b).

Kent sahip olduğu belirli büyüklükteki bir toplumla sosyal, ekonomik, fiziksel ve yönetsel bir yapılanmadır. İnsana ve insan ihtiyaçlarına cevap vermesinin sağlanmasına yönelik işlevsel bir bütündür. Ekonomik ölçütlere göre üretim ve tüketim süreçlerinde toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere ortaya çıkan ekonomik bir mekanizmadır. Fiziksel yönüyle insan hayatına yön veren ve çevreleyen bir yapılanmadır.

Kenti sosyal, ekonomik, kültürel, demografik, yasal ve yönetsel ölçütlere göre farklı başlıklarda tanımlayabiliriz. Bu ölçütlerin herhangi biri tek başına kenti tanımlamak için yeterli değildir. Kapsamlı olarak birçok farklı açıdan tanımlanabilen kent özet olarak insanların yaşayabildiği ve her türlü ihtiyaçlarını karşılayabildiği sınırlı bir örgütsel yerleşim alanıdır.

Antik Yunan'da kent kavramı şehir (polis) olarak geçmektedir. Şehir, organize bir toplumun oluşturduğu bir yerleşmedir. Bu yerleşmenin içinde toplumun yaşamını yönlendiren sosyal, dinî, siyasi yapıları bulunur. Homojen olmayan insanların olduğu ve işbölümünün en yüksek düzeye eriştiği yerleşimlerdir. Polis Eski Yunan siyasal ve sosyal yaşamının en karakteristik örgütleniş biçimi olan kent-devletidir. Polis çevre köyleri içine alan ve genellikle tabii sınırlara sahip olan, siyasi bir topluluktur. Polislere yapısal anlamda karakterini veren ne konumu (tepe-tepe eteği, kıyı gibi yerlerde kurulmuş olması), ne planı ne de düzeniydi. Karakteri belirleyen Yunanlara özgü belirli temel öğelerdi. Bunlardan en önemlisi agoraydı. MÖ 6. yy.' da akropol temel işlevlerini kaybetmiş olsa da, yine de Atina'da görüldüğü gibi kutsal alanların toplandığı bir yer olarak varlığını koruyordu. Polislerin kendine özgü fiziksel özellikleri karakterine katkıda bulunmakla beraber, toplumsal anlamı ve önemi çok daha ön plandaydı. Eski

Yunan’da siyasi ve sosyal değişimler, hareketler hep polis yapısı içinde gelişmiş, birbirini dönüştürmüştür. Öyle ki ünlü filozof Aristoteles insanı “polis”in yarattığı olarak tanımlamıştır. Eski Yunanlar uygarlığı hep polis bazında anlamış ve onsuuz bir toplumsal yaşam düşünmemişlerdir. Eski Yunanların polis bazındaki bir siyasal organizasyonunda en önemli iki unsur, halk (ethnos / demos) ve kent (polis) idi. Yapısal olarak bir polis, dinsel, politik ve yönetim birimlerinin yer aldığı bir merkezî kısım (asıl kent alanı) ile bunun çevresindeki tarımsal üretimin sağlandığı kırsal kesimden (khora) oluşurdu. Burada kent-devletin merkezi ile kırsal kesimi arasında ortaklaşa bir yaşam vardı (Anonim 2008a).

Şekil 2.2. Atina Agorası ve Akropolisi’nin MÖ 150’deki Görünümü (Anonim 2008b)

Kentleşme, demografik yapıda ve fiziksel yapıda büyüme ayrıca kent sayılarındaki artış olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda sosyal yapıdaki değişimleri etkileyen kentleşme ekonomik ve teknolojik gelişmeleri de etkileyerek varoluşu her yönden etkiler.

İnsanların kentsel alanda yoğunlaşmasından daha fazla, kentin yaşama biçimini benimsemek anlamına gelen kentleşme çok yönlü bir süreçtir.

Kentleşme, kent sayısının artması ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını ifade etse de, kentleşme olayının incelenmesinde, kentlerdeki nüfus artışlarının veri olarak alınması, kentleşme olgusunun yalnızca nüfusta artış olarak görüldüğü izlenimi verebilir. Oysa kentleşme, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması, var olan kentlerin büyümesine yol açan, toplumda artan randa iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir (Keleş 1922).

2.3. Kentsel Gelişme Kavramı

Kentsel gelişme olarak nitelediğimiz kavram toplumun sosyal, kültürel, politik ve çoğunlukla ekonomik anlamda ihtiyaçlarından doğmuştur. Bir kentin gelişmesi, büyüyen nüfusa ihtiyaç verebilecek şekilde yapılandırılması anlamına gelmektedir. Bu süreç mimarlar, şehir plancıları, mühendisler ve gerekli disiplinlerin entegrasyonu ile yönetilmesi gereken bir süreçtir. Henüz hiç yerleşim alanının olmadığı bölgelere yayılarak ya da eskiden yerleşim alanlarını iyileştirip o bölgelere entegre olarak temelde iki tip kentsel gelişimden bahsetmek mümkündür.

Bir kent veya kent dokusundaki nüfusun artış potansiyelinde olması, kentin güncel imkan ve fırsatlar dahilinde artan çekim gücü kentsel gelişme sürecinin başlama sebeplerindedir. Son zamanlarda her alanda hızlı bir gelişim sürecine giren ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alanlardaki yapısal değişimler ile birlikte mekan, kent, kentleşme, kentleşme kavramları popülerlik kazanarak tartışılmaya başlanmıştır. Değişen dünyada kaçınılmaz olan kentleşme ve onu takip eden kentsel gelişme süreci Endüstri devriminin ciddi anlamda etkisi altında kalmıştır. Günden güne gelişim gösteren teknolojik imkanlarla kentlerin nüfusu ve potansiyeli artarak kentsel gelişme sürecine ivme kazandırmıştır.

Kentsel gelişimin tarihi, kent peyzajının sürekli örüntülenmesinin ve geçirdiği dönüşümlerin öyküsüdür. Kapitalizmin gelişimiyle hızlanan bu dönüşüm süreci, kentsel dokuların uzun vadeli olmadan sürekli yapılandırılması ve yenilenmesi olarak görülmeye başlanmıştır. Kentin geçirdiği bu yapısal değişiklikler sürekli gerçekleşiyor

olsa da hızı sabit olamaz ya da sürekli aynı yönde ilerlemesi beklenemez. Toplumun kendi içerisindeki kapitalist döngüsünde olduğu gibi bu da dairesel bir süreç olmaya daha yakındır. Bazen yeni mekânsal örüntülerin hızlı bir yapılanmada geliştiği süreçler, bazen de yeni örüntülerin gelişmesinden ziyade köklü örüntülerin daha da sağlamlaştığı süreçler mümkündür. Bu süreçler aynı anda birbirine paralel olarak da gerçekleşebilir. Bu sebeple, en gelişmiş kapitalist toplumlarda 1945-1973 arasındaki süreci incelediğimizde kentsel yapılanmadaki en büyük dönüşümün banliyöleşme süreci etrafında dönmüştür (Smith ve Williams 2015a).

2.4. Kentsel Morfoloji Yaklaşımı

Morfoloji kelime anlamı itibariyle şekil ve biçim anlamına gelmektedir. Kentsel morfoloji kentlerin fiziksel özelliklerini, dokudaki biçim ve yapıların bir araya gelişini ve bu bağlamda dokudaki oluşum ve değişimleri inceler. Kentsel morfoloj yerleşmelerin fiziksel formu ve kent yapısıyla ilgilenmesinin yanı sıra yapıların ve açık alanların bir araya gelme biçimleriyle de ilgilenen bir araştırma dalıdır. Yapılı çevre, parklar, bahçeler, sokaklar, yaya ve araç yolları gibi farklı yapısal karakteristikler yardımıyla fiziksel gelişim sürecinin belirlenmesine yardımcı olur. Özetle kentsel morfolojiye, bir yerleşmedeki yapıların ve açık alanların bir araya gelme biçimleriyle ilgili kuralları inceleme ve araştırma yöntemi olarak bakabiliriz. Bu yöntem, kent planlaması ve kentsel tasarım disiplinlerinin belirlenmesine, kentsel mekanın yönetimine, algı-kent formu ilişkisini anlamaya, kentsel dokunun oluşum ve değişim biçimini ve genel mimari tipolojiyi algılamaya büyük ölçüde yardımcı olmaktadır.

Kentsel morfoloji yaklaşımı işlevsel ve ekonomik yaklaşımların yanı sıra tarihsel ve sezgisel yaklaşımları da içine alabilir. Bu bağlamda kentsel morfoloji, kentin nesnel bir analizini yapmaya çalışır (Gebauer ve Samuels 1981).

Kent parçasının sahip olduğu fiziki form ile sosyal süreçler sürekli etkileşimdedir. Birbiriyle bütün ve diyalektik bir ilişki içindedirler. Bu bağlamda kentsel morfolojiye fiziksel ve sosyal açıdan gözlenebilecek bir ortam olarak bakabiliriz. Bazıları salt fiziki form yönünden, diğerleri sosyal süreçlerle ilişkili bir yöntem benimsese de her iki açıdan gözlem yapmak mümkündür. Kentsel morfolojinin yapısı dilin semantik,

sentaktik ve pragmatik boyutlarının birbirlerini tamamlamaları gibi kentin çeşitli bileşenlerini çok boyutlu bir araya gelişi ile ilişkilendirip açıklanabilmektedir (Hillier ve ark. 1983).

Kentin temel bileşenleri, yapılı çevre ve geri kalan açık mekânlar olarak ele alınabilir. Kentteki açık mekânlar genelde kamusal ve özel mekânlardan oluşur. Kamusal açık mekânları; yollar, meydanlar, arayüzler ve yeşil alanlar oluşturur. Yapılı çevre ise kamusal ve özel mekânlar arasında bir geçiş görevi görür. Yapılı çevre elemanları ile açık mekânlar arasındaki ilişkiler birleşerek kentsel dokuları oluşturur. Bu kentsel dokuların ölçeği semt, mahalleden, yapı adaları ölçeğine kadar incelenebilir. Kentsel doku rasyonel bir mekan organizasyonunu gerektirmektedir. Bu kentsel dokular tarih boyunca oluşan gelişim ve değişimlerle süreci açıklayan önemli verileri barındırmaktadır. Bir kentte okunan farklı dokular farklı dönemlere işaret eder. O kente ait sosyal süreçlerin mekânsal etkilerini kentsel dokulardan okuma olanağı bulunmaktadır (Altaban 2013).

Kentsel morfolojinin temelinde üç temel tespitin yer aldığını söyleyebiliriz. Bunlar:

- Bir yerleşim yeri, fiziksel ve somut bir gerçekliktir.
- Yerleşim yeri, içinde yaşayan toplum veya topluluktaki değişimlere bağlı olarak sürekli bir değişim ve gelişim içinde olmak durumundadır.
- Yerleşim yerini oluşturan fiziksel parametreler, alanın içinde ve dışında yer alan toplumsal, ekonomik, kültürel ve çevresel faktörlerle sürekli ve kesintisiz bir etkileşim halindedirler ve alandaki her değişiklik mutlaka bu faktörlerden birinin veya birkaçının etkisiyle gerçekleşir (Ayan 2010).

2.5. Soylulaştırma (Gentrification)

Soylulaştırma, kentin çöküntü haline gelmiş alanlarındaki eski sakinlerin, yasal ya da ekonomik sebeplerle yerinden edilmesiyle, gidenlerin yerlerine zamanla yeni bir sınıfın yerleşmesi sonucu, mekanın fiziksel ve toplumsal ortamının değişmesidir. Soylulaştırmayı sadece bir fiziksel değişim ve restorasyon, renovasyon veya kentsel dönüşüm olarak tanımlamak doğru olmayacaktır. Aslında soylulaştırma daha çok

bölgedeki toplum yapısının değişmesi yani demografinin değişmesiyle birlikte, o bölgedeki demografik, sosyal ve kültürel ortamın değişmesini kapsamaktadır (Uysal 2006). Bir kentin yeniden yapılandırma sürecinin gerçek niteliğini ve önemini anlamak için soylulaştırmanın bugünkü boyutunu anlamak önemlidir.

Kentsel yeniden yapılandırmanın kökenlerinden ve şekillenmesinden sorumlu süreçlerden en fazla öne çıkanlar aşağıdaki başlıklarla özetlenebilir:

- a. Banliyöleşme ve rant farkının ortaya çıkışı
- b. İleri kapitalist ekonomilerin sanayisizleştirilmesi ve beyaz yakalı istihdamının artması
- c. Mekansal merkezileşme ve eş zamanlı olarak sermayenin ademimerkezileşmesi
- d. Kar oranının düşmesi ve sermayenin döngüsel hareketi
- e. Demografik değişiklikler ve tüketim örüntülerindeki değişiklikler.

Bununla bağlantılı olarak, bu gelişmeler ve süreçler soylulaştırmanın ve kentsel yeniden yapılandırmanın farklı yönlerinin bütünlük olarak algılanmasına yönelik bir açıklama sağlayabilir (Smith ve Williams 2015b).

2.5.1. Kavramsal açılım ve dinamikleri

Soylulaştırma kavramı İngilizce’de “Gentrification” olarak terimleşmiştir. En basit anlamıyla yüksek gelirli insanların dar gelirli insanların olduğu yerlere yerleşip bu yerin önem kazanmasıdır. Bu önem sosyal, ekonomik, kültürel anlamda etkilerini gösterirken, dar gelirli kesim artık burada geçinemez ve yaşayamaz hale gelir. Yeni gelen sınıfa göre şekillenen yerleşim yerinde fiziksel çevre ve ekonomik değişimler göze çarpan ilk etkilerdir. Bu etkiye bazen sebep bazen de sonuç olarak doğabilmektedir. Mevcut dar gelirli insanların yaşadığı yerleri değiştirip hitap ettiği kesimi farklılaştıran yaklaşımda bu fiziksel ve ekonomik değişimler sebep olarak değerlendirilir. Zamanla yavaş yavaş yer değiştiren dar gelirli ve yüksek gelirli sınıf tipi soylulaştırmada bölge ihtiyaca yönelik gelişmekte ve pahalılaşmakta, bu durumda fiziksel ve ekonomik değişimler sonuç olmak durumunda kalmaktadır.

Ruth Glass'ın 1964'de soylulaştırma kavramını geliştirmesiyle sınıf ve statü tartışmaları öne çıkmıştır. Bu anlamda o dönemde soylulaştırma Londra'nın işçi sınıflarının yaşadığı mahallelerin orta sınıf tarafından işgal edilmesi olarak tanımlanmıştır (Lees 2010, Kayasü ve Yetişkul 2013).

Daha sonra Clark (2005) sınıflar arası ayrımı göz etmeksizin soylulaştırma tartışmasının içine statüyü sosyo-demografik bir öge olarak dahil etmiştir. Soylulaştırmayı, yapılı çevreye yeniden yatırım ile önceki kullanıcılarından daha yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip grupların yer değişim işlemi olarak tanımlamaktadır (Clark 2005).

Soylulaştırma süreci üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada, yeni gelen sakinler bazı konutları satın alır ve rehabilite eder. İkinci aşamada, yerleşim alanındaki kira değeri farkı duyulur ve yer değiştirme durumu söz konusu olur ve çıkar çatışmaları görülür. Üçüncü aşamada, rehabilitasyonun etkileri görünür hale gelirken, fiyatlar yükselir ve yer değiştirme zorla oluşmaya başlar. Yeni sakinler ile orijinal sakinler kurumları ve gelenekleri ile değiştirirler (Ergün 2006).

İslam (2008) günümüzde yaşanan soylulaşma, üçüncü dalga olduğunu ve 1950'lerde başlayan ilk dalga soylulaşmadan farkları olduğunu belirtmiştir (İslam 2008).

2.6. Soylulaştırmanın Yeni Bir Formu Olarak Öğrencileştirme (Studentification)

Öğrencileştirme süreci soylulaştırmanın yeni bir formu olarak vurgulanmaktadır. Soylulaştırma (Gentrification) kavramı üzerinden öğrenci (Student) ile birleştirilerek İngilizce'de "Studentification" olarak terimleşmiştir.

Öğrencilerin bölgeye gelişi ile yeni genç sakinlerin artan oranını anlatmaktadır. Bu süreç, mahallenin ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel yapısına etki etmektedir (Smith 2005).

Öğrencileştirme etkisinde gelişen mahallelerde, soylulaştırma etkisinde gelişen mahallelerdekine benzer etkiler bıraktığını gözlemleyebiliriz. Belirli bir alanda yoğunlaşan öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik gelişmelerden bazıları şunlardır: artan konut ya da yaşama alanı ihtiyacı, sosyal amaçlı toplanma yerleri, kültürel etkinlik yapılabilecek açık veya kapalı alanlar, toplu taşıma ve ulaşım ağı. Gelen öğrencilerin ihtiyaç ve tercihlerine göre değişen bölgede öğrenci odaklı büyüme kaçınılmaz olmaktadır.

Kentin ya da mahallenin eski sakinleri tarafından en başta istenmeyen yabancı kullanıcı profilinde olan öğrenciler zamanla bu kente ekonomik fayda sağladıkça eski kentli de buradan geçim kaynakları elde edebilecek ve karşılıklı fayda sağlayan mutualist bir ilişki oluşacaktır.

Üniversiteler kuruldukları kenti kültürel ve ekonomik tabanda büyüten kurumlar olarak kent ve özellikle yakın çevresi adına önem taşımaktadırlar. Öğrenci sayılarındaki artış ve üniversiteye kolay erişebilme sebepleriyle yakın çeperdeki kentsel alanlar bu duruma uyum sağlamak durumunda kalmaktadır. Öğrencileştirme etkisini en net gözlemlediğimiz kentsel alanlar buralardır.

Darren Smith'in 2002 yılında literatüre kazandırdığı öğrencileştirme kavramı, üniversite öğrencilerinin dönemsel olarak göç ettikleri üniversite şehirlerinde meydana gelen belirgin sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel dönüşümleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Öğrencileştirme, üniversite öğrencilerinin konaklama ihtiyacını karşılamak amacıyla "küçük ölçekli kurumsal aktörler" (mülk sahipleri, yatırımcılar vb.) tarafından, mevcut yapıların yeniden elden geçirilmesi ya da ihtiyaç oluşması sonucu alanda meydana gelen kentsel değişimleri ifade etmektedir (Smith 2005).

Öğrencileştirme soylulaştırmanın üçüncü dalgasında yani 90 sonrası ortaya çıkan yeni bir soylulaştırma formu olmuştur.

2.7. Öğrencileştirme Süreci Aktörleri

Öğrencileştirme sürecinde tıpkı soylulaştırma gibi iki aktör karşı karşıya gelmektedir. Soylulaştırmadan yola çıktığımızda eski sakin; bölgede yaşayan mevcut dar gelirli kesim iken, yeni sakin; bölgeye yeni yerleşen orta veya üste gelirli kesimi ifade etmektedir. Öğrencileştirmede dar gelir yüksek gelir karşılaştırmasından ziyade önemli olan söz konusu bölgenin üniversite ile ilişkisi veya öğrenci gruplarının burada yaşamak için belirli sosyal kültürel altyapıya sahip bir bölge niteliği taşımasıdır. Bu durumda eski sakinler mevcut yaşayan mahalleli iken, yeni gelenler öğrencilerdir.

2.7.1. Eski sınıf (mahalleli)

Soylulaştırmadaki yeni grupların tartışılmasıyla bu süreçteki aktörler ve bunların birbiriyle ilişkisi konusu gündeme gelmektedir. Soylulaştırmada basitleştirilen gruplar ile yeni orta sınıf tartışması aşıp sınıf kavramı daha geniş anlamda elen alınmaktadır. Öğrencileştirme sürecinin aktörlerinden ilki hali hazırda burada yaşayan mahallelidir.

Mahalleli genel olarak yeni gelecek sınıfa sosyokültürel açıdan ayak uyduramamaktadır. Çünkü mahallelinin günlük hayatı yaşayış şekli, öğrencilerin kendi normları ile çakışmaktadır. Mahalleli bu bağlamda kültürel yozlaşmadan şikayet etmekte ve eski huzurun kaçtığını düşünmektedir.

Olumlu anlamda mahalleliyi etkileyen faktörler de vardır. Örneğin ihtiyaçlarını karşılamak durumunda olan öğrencilere yönelik hizmet sektörü çeşitleri, ekonomik faaliyetler mahallelinin lehine gelişmelere yön vermektedir. Ev sahipleri için evlerini kiralayabilme olasılığının ihtiyaca bağlı artışı, mülklerin değer kazanması, kira gelirindeki artış, daha çok yaşama alanı ihtiyacına yönelik yapılaşma, öğrenci temel ihtiyaçlarına yönelik yeme-içme sektöründeki canlanma, ticari hayattaki hareketlilik gibi örnekler çoğaltılabilir.

Öğrenciler üzerinden gelir sağlayabildikçe mahalleli tarafından daha kabul edilebilir hale gelen yeni yerleşimciler böylece kente dahil olmaya başlamaktadır.

2.7.2. Yeni sınıf (öğrenciler)

Öğrencileştirme sürecinin aktörlerinden ikincisi buraya sonradan gelen öğrencilerdir. Yeni gelen nesil bireysel olarak geçici bir süreliğine gelse de gelen ve giden döngüsünde korunan toplam bir öğrenci sayısı vardır. Bu sayı zamanla kentin ve üniversitenin gelişimi gibi etkenlere bağlı olarak artabilir ancak azalması zordur.

Yeni gelen nesil genç bir nesil olduğu için kentsel alanın demografik yapısı, yaş dağılımı grafiği önemli ölçüde değişmektedir. Buna bağlı olarak günlük hayatta gece gündüz süresindeki uzama ve kısalmalara, günün geç bitmesine, mevcut ticari mekanların çalışma saatlerine kadar yansımaktadır. Böylece kentsel alan olağan bir şekilde daha enerjik ve dinamik bir bölge olmaktan kaçamamaktadır.

Öğrencilerin geldiği kentsel alan sosyal anlamda gelişmesinin hareketlenmesinin yanı sıra kültürel anlamda da beslenmeye ihtiyaç duyacaktır. Zamanla sinema, tiyatro, konser gibi etkinliklerin düzenlenmesi ve bunların mekanlaşması gerekecektir.

Fiziksel olarak mahallelinin yerinden olmasına sebep olmasalar da kentin hakimiyetini ihtiyaçlarıyla paralel olarak mecburen öğrenciler ele almaktadır. Öğrencilerin egemenliği altına giren kentsel alan artık tek bir sosyal gruba ait değildir fiziksel olarak paylaşımlı alana dönüşmüştür ancak sosyokültürel olarak mahalleli yerinden edilmiş sayılabilir.

2.8. Öğrencileştirme Etkisindeki Kentte Meydana Gelen Değişimler

Soylulaştırmanın yeni bir formu olan öğrencileştirme, etki ettiği kentsel alan üzerinde geleneksel soylulaştırma ile benzer sonuçlar bırakmaktadır. Öğrenci egemen kent haline gelen bölgede ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel değişimleri açık bir şekilde gözlemlemek mümkündür.

Değişen sosyolojik ve demografik yapı yeni ihtiyaçları ön plana çıkarmaktadır. Mahallenin yeni sosyo-kültürel tabanını artık öğrenciler oluşturmaktadır. Üniversitelerin gelişimiyle öğrencilerin yanı sıra burada yaşamak durumunda olan diğer kullanıcılar akademik personeller, eğitimciler ve idari personellerdir. Genel anlamda akademisyenlerin ve öğrencilerin oluşturduğu yoğunluk ciddi bir konut talebi yaratmakta, konut talebi ihtiyacının karşılanması ihtiyacı inşaat sektörünü canlandırmakta ve kentsel yenilemeler, dönüşümler hızlanmaktadır. Yeni genç neslin tüketim alışkanlıklarının kendine özgü dinamiklerinin olması, kentte daha önce mevcut olmayan birçok alanda talep yaratmak durumunda kalmaktadır. Böylece kentsel alanlar için yeni bir sosyal yaşam ve kültürel yaşam gündeme gelmektedir. Bu dinamizm zaman zaman kent sakinleri ve üniversite arasında huzur ve uyum sorunu yaratabilmektedir.

Üniversiteler, gelişim sürecini incelediğimizde özgür ortamı ve kendi kendini yönetebilen yapısıyla özerk yapıdadırlar. Yetenekli ve belirli puanları alabilen öğrenciler üniversiteleri oluşturur, kültürel hayatı canlandırır, özgür ve yenilikçi fikirlerin oluşumuna katkıda bulunur sonuç olarak yerel ekonomiyi güçlendirir. Fakat yine de üniversitelerin bulunduğu kentin sakinleriyle kimi zaman çatışmalar yaşaması da muhtemeldir.

Bazı üniversiteler gerek prestijleriyle gerek eğitim kadrosu ya da bölümleriyle buldukları bölge için özel bir çekim merkezi haline gelmektedir. Bu durumda bölgenin ekonomik gelişiminin yanı sıra sosyal ve kültürel ortamının gelişimine de etkisi kaçınılmaz olmaktadır. Bu geliştirici etkilere rağmen üniversitelerin buldukları bölgeye olumsuz etkileri de olabilmektedir. Örneğin; bölgede nüfusu arttıran öğrenci ve akademik personellerin talepleriyle oluşan konut ihtiyacı artışı bölgedeki konut fiyatlarını yükseltir. Nüfusun artmasıyla altyapı üstyapı yetersizliği, çevre kirliliği, trafik yoğunluğu, ürün ve hizmetlere erişim zorluğu bu olumsuz etkilerin başlıcalarını oluşturmaktadır.

Drucker ve Glodstein (2007) Üniversitelerin kentle kurdukları ilişkinin sadece ekonomik etki ile sınırlanmayacağına dikkat çeker. R. Garrido Yserte (2008) de

üniversitelerin ekonomik kalkınma, beşeri sermayenin gelişmesi, teknoloji ve inovasyonun hızlanması gibi alanlardaki etkilerinin yanı sıra, nüfus artış hızı, nüfus yapısı, iç göç gibi demografik değişkenlerden siyasi hayata (bireylerin siyasete katılımı, yerel ve merkezi siyasi yapıda değişim), sosyal ve kültürel değişime ve mekânsal dönüşüme kadar uzanan geniş bir alanda etkide bulunduğunu belirtir (Nişancı ve ark. 2017).

Üniversitelerin buldukları kente etki edebilmesi için öğrenci çekme potansiyelinin yüksek olması gerekir. Üniversitenin gelişirken yarattığı demografik etki doğrudan bölgenin sosyo-ekonomik yapısını etkiler. Üniversite dolayısıyla bölgeye gelen öğrenciler ve akademisyenlerle birlikte bölgede eğitim, kültür, eğlence, yeme-içme, spor vb. faaliyetlerde ciddi bir artış şeklinde gelişme dikkat çeker. Kentin mevcut sosyal hayatının sınırlı olması bazen üniversitenin gelişimine de engel olabilmektedir. Karşılıklı olan bu etkileşim, üniversitenin büyüme sürecinde hem kent hem üniversite adına girişim ve gelişmelerin önünü açabilecek niteliklere sahiptir.

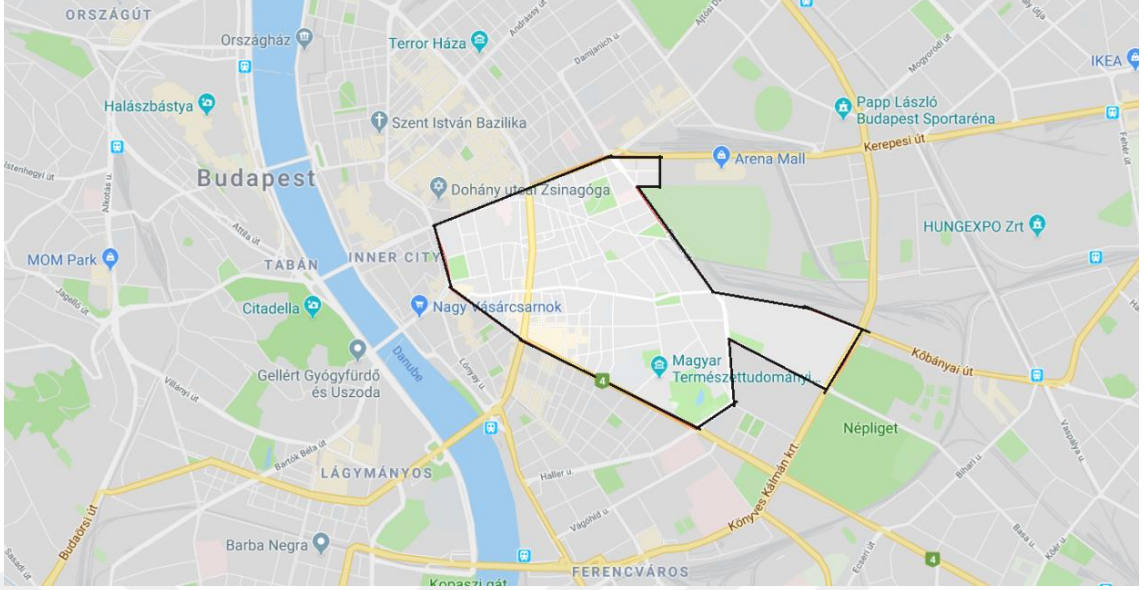
Üniversite yerleşkeleri bazen şehir merkezinde bazen de şehir dışında kurulabilmektedir. Şehir dışında kurulanlar çoğu zaman şehrin gelişim alanlarını şekillendirmektedir. Bu alanlarda yeni nüfus yapısına uygun olarak üretilen yaşama alanları, site veya toplu konut benzeri yapılaşmalar, sosyal ve kültürel mekanlar kentsel donatı alanlarını oluşturmaktadır. Yerleşkelerin ve çevresinin ölçekleri ve biçimleri değişiklik gösterse de yaşanabilir, dinamik, güvenli, yeşil alanlara sahip ve standartları yüksek özellikte olmaları ortak mekânsal hedeflerin başlıcalarıdır.

Öğrencileştirme etkisinde değişen kentsel alanlarla ilgili ulusal ve uluslararası akademik çalışmalar incelenerek tezin örnekleme katkıda bulunulmuştur. Macaristan'da Budapeşte'nin Józsefváros kenti, İngiltere'nin Lincoln kenti, Türkiye'de ise Konya'nın Bosna Hersek Mahallesi ile ilgili akademik yayınlardan yararlanılarak bölgeler incelenmiş ve örnekler aşağıda açıklanmıştır.

Budapeşte'nin Józsefváros Kenti

Bu örnekte sosyalizm sonrası Budapeşte'de görülen öğrencileştirme ve beraberinde oluşan çeşitlilik ve sosyal uyum durumu incelenmiştir. Çalışma çerçevesinde yapılan araştırmanın temelini iki soru oluşturmaktadır: “Józsefváros'ta öğrencileştirme ve soylulaştırma arasındaki ilişki nedir? Öğrenci akımının ilçenin sosyal uyumu üzerindeki etkileri nelerdir?” Tarihsel miraslar ve yol bağımlılığı bakımından sosyalizm sonrası ülkelerdeki öğrencileştirme batı ülkelerine göre farklı şekilde evrilmiştir. Devlet sosyalist politikasının yükseköğretimdeki elitist doğası nedeniyle, bu toplumlardaki öğrencilerin sayısı düşük kalmıştır. 1989 ve 1990 yılları arasında yapılan bazı değişiklikler eğitim politikasını da etkilemiştir ve yeni üniversiteler kurulup mevcut olanlar da genişletilmiştir dolayısıyla da ülke çapında öğrenci sayısında artış meydana gelmiştir. Bu artış beraberinde yeni barınma taleplerini getirmiştir ki sosyalizm sonrası şehirlerin diğerlerinden ayrıldığı nokta budur. Batı ülkelerindekinden farklı olarak öğrenciler tüm şehirde daha dağınık durumdadır. Tüm şehre yayılan bir barınma politikası izleyen öğrenciler sadece şehir içi konumlara yoğunlaşmakla kalmayıp, aynı zamanda iyi konum ve ulaşım bağlantılarına sahip büyük konutlarda kalmayı tercih etmektedirler.

Macaristan'ın başkenti Budapeşte'nin 2014 yılı verilerine göre 1,7 milyonluk nüfusunun 136 binini yüksek öğretim kurumlarındaki öğrenciler oluşturur. Yerel halk, medya ve politik belgeler tarafından da kabul edildiği üzere Józsefváros, kültürel olarak Budapeşte'nin en çeşitli bölgesidir. Bölgede, Güneydoğu Asya ve Afrika'dan gelenler gibi birçok uluslararası göçmen için topluluklar vardır. 19. Yüzyılının ortasından beri Józsefváros'ta çok katmanlı bina faaliyetleri artmış, 1990'ların sonlarından beri de bölgede çok yönlü yenileme faaliyetleri gerçekleşmiştir. Bunların sonucu olarak da bölge çeşitlendirilmiş bir konut stoğuna sahip olmuştur. 2001 ve 2011 yıllarında yapılan son iki nüfus sayımı arasında yaklaşık 33.000 yerel konut stoğuna yaklaşık 5.000 yeni konut daha eklenmiştir ki bu da 10 yıl içerisindeki büyüme oranının yüzde 12 olduğu anlamına gelmektedir. Bölgenin konumu Şekil 3.1.' de verilmiştir. Józsefváros bölgesi ve çevresinde büyük ve küçük ölçekli pek çok üniversite yapısı bulunmaktadır.

Şekil 2.3. Józsefváros konumu (Google Haritadan uyarlanmıştır)

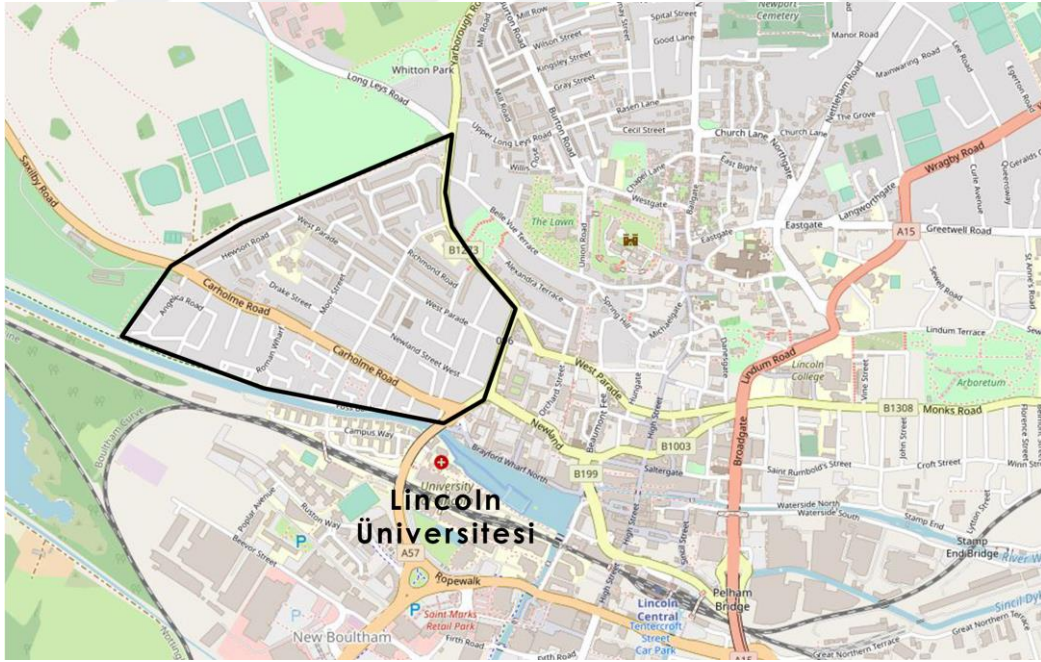
Sonuç olarak; Józsefváros'ta öğrencileştirme, soylulaştırmanın öncü aşaması değildir fakat özellikle rehabilitasyon alanlarında buna az çok paralel çalışır. Bu alanlarda bina ve çevre bazlı fiziksel iyileştirme çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca bölgesel olmasa da şehirsel olarak genel anlamda yerel ekonomi büyük ölçüde güçlenmiştir ve şehre alışveriş ve eğlence merkezleri gibi yeni fonksiyonlar katılmıştır. Buna rağmen öğrencilerin barınma, eğitim ve boş zaman etkinliklerinin mekansal olarak ayrılması, Budapeşte örneğinde diğer sosyalizm sonrası kentlerde olduğu kadar güçlü değildir. Kentsel dönüşümün bu aşamasında, öğrencileştirme Józsefváros'un demografik, kültürel, sosyal ve ekonomik çeşitliliğine katkı sağlamıştır. Fakat, öğrencileştirminin etkileri yerel halk tarafından konum, sosyal statü ve meslek gibi faktörlere bağlı olarak çok farklı algılanmıştır. Uzun süreli sakinler, yeni gelenlerle aralarındaki etkileşim eksikliğinden ve farklı tutum ve yaşam tarzlarının bu eksiklikteki rolünden bahsederler. Buradan da anlaşılacağı gibi her iki grup arasında tam anlamıyla bir sosyal uyum gerçekleşmemiştir (Fabula ve ark. 2017).

İngiltere'nin Lincoln Kenti

Bu kentteki öğrencileştirme kavramı “Çoklu Mesken Evleri” olgusunun artışına dayanmaktadır. Bu olgu, aynı aileden gelmeyen en az 3 kişinin aynı mutfak ve banyoyu

paylaşarak bir evde ikamet etmesi şeklinde açıklanmaktadır. Öğrencileştirmenin etkileri İngiltere'nin farklı bölgelerinde farklı şekilde görülmektedir. Bu çeşitliliğin temel sebebi bölgedeki öğrenci ve yerel halk oranı, üniversitenin yaşı ve bölgenin tarihi gibi etkenlere dayanmaktadır. Öğrencileştirmenin etkin olduğu bölgeye ekonomik anlamda katkısı olduğu kadar bölge üzerinde negatif etkilere sebep olduğu da gözlemlenmektedir. Öğrencilerin ve ev sahiplerinin, evlerin bakımlarını yapmaması sonucu dış yüzeylerin dejenerasyonu, aileler için yerel hizmetlerin yerinden edilmesi, halk etkinliklerinin azalması ve mahalle halkının birbirlerine bağlılığının azalması gibi konular bahsedilen ve bu bölgede oluşan olumsuz etkilerden bazılarıdır. En çok rapor edilen negatif etki ise bölgede meydana gelen gürültü kirliliği artışıdır.

Tarihi kayıtlara göre bu bölge 10. yüzyıldan beri yaşam alanı olarak kullanılmaktadır. Batı yakası konum olarak Fosdyke Kanalı'na paraleldir. Bölge genellikle teras evlerden oluşmaktadır. Bölgenin köşe kısmı ise çayır ve mera alanları ile çevrilmiştir. Bölgenin görseli aşağıda Şekil 3.2.'de verilmiştir.

Şekil 2.4. Lincoln Batı yakası konumu (Open Street Map'ten uyarlanmıştır)

Lincoln şehrinin nüfusu 97.065'tir. Sadece 22 yıllık bir tarihi olan Lincoln Üniversitesi sayesinde şehirdeki öğrenci sayısı 1996-2016 yılları arasında 500'den 15.045'e çıkmıştır. Bu artışın bir sebebi ve sonucu olarak işletmeler için yeni yapılar, barınma ve diğer çeşitli kentsel planlama modları oluşmuştur.

Lincoln kentinin ekonomik kalkınması bakımından iyileşmeye sebep olan öğrencileştirmenin, Batı yakası bölgesi ayrı incelendiğinde aynı sonucu vermediği görülmüştür. Bölgenin ekonomik olarak etkilendiği tek kısım kira fiyatlarındaki artış olmuştur. Bu artış ise ev sahiplerine göre olumlu olarak nitelendirilirken bölge sakinlerine göre olumsuz bir sonuçtur. Bölge halkı ile yapılan görüşmelere göre bölgede otopark yetersizliği, çöp artışı ve gürültü kirliliği gibi problemlerin meydana geldiği anlaşılmıştır. Özel örnek olarak evlerde çoklu yaşama bağlı ev başına düşen araba sayısı artmış bu da bölgenin otopark kapasitesini doldurmuştur. Sonuç olarak öğrencileştirmenin Batı yakası sakinleri için olumsuz etkileri olduğu ifade edilse de şehrin bütününe bakıldığında özellikle ekonomik bakımdan olumlu etki bıraktığı sonucuna varılmıştır (Mosey 2017).

Konya'nın Bosnak Hersek Mahallesi

Konya şehrinde bulunan Selçuk Üniversitesi yakınındaki Bosna Hersek mahallesinde öğrenci olmayanlar (eski sakinler) ve öğrenciler (sonradan gelenler) arasında öğrencileştirme kavramı dahilinde meydana gelen karmaşık ilişkiler mevcuttur. Bosna Hersek mahallesi öğrencileştirme kapsamında akademik anlamda incelenerek bu konuda bir yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır (Tuncer 2018). Çalışmada, soylulaştırmanın yeni bir formu olan öğrencileştirmeyi kavramsal olarak açıklanmış ve taraflar arasındaki ilişkiyi somut olarak belirtmek için bireylerle diyalog yöntemi kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Her kesimden birey ile cinsiyet, yaş, maddi durum, eğitim durumu vs. ayırt etmeksizin yapılan diyalogların kayıtları araştırmanın homojen örnekleme kısmını oluşturmaktadır.

Araştırmada öncelikle mahallenin gecekondu önleme bölgesinden öğrenci yerleşkesine geçişi kısaca açıklanmıştır. Özetle içerik şu şekildedir: 1980'de gecekondu engelleme

projesi olarak, alt ve orta ölçekli gelir grubu için inşa edilen mahallede, başlarda kente uzaklıktan da kaynaklı olarak kiracı bulamama durumu yaşanmıştır. Peşi sıra üniversitenin de kurulmasıyla bölgede nüfus artışı olmuştur. Böylece bölge şehrin en büyük ilçesinin ikinci büyük mahallesi olmuştur. 1975 yılında kurulan üniversitedeki öğrenci sayısı her yıl katlanarak artmıştır bu da Bosna Hersek mahallesini doğrudan etkilemiştir. Bölge öğrencilerin ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde güncellenmiş, mahalledeki az katlı yapılara yerini çok katlı binalara bırakmıştır. 2000 yılından itibaren bölgede ihtiyaca yönelik olarak stüdyo daireler yapılmaya başlanmıştır. Barınma ihtiyacından kaynaklanan bu değişimin yanı sıra bölgede ticari kaynaklı değişimler de yaşanmıştır. Gelişmek durumunda kalan hizmet sektöründe çok sayıda yeni işletme kurulmuştur. Sonuç itibariyle tüm bu etkenler kira fiyatlarının artmasına sebep olmuştur.

Araştırmanın sonraki kısmında öğrenciler ve öğrenci olmayanlar arasındaki ayrışmaya değinilmiştir. İki kesim arasındaki keskin sosyokültürel ayrışma, hem konut stoğunda oluşan ekonomik ve yapısal değişimlere sebep olmuş hem de mahalledeki ticaret ve hizmet dengesini etkilemiştir. Öğrenci ve öğrenci olmayanlar arasındaki bölge içerisinde açıkça görülen ayrışma, her iki grup arasındaki iletişimin gerilmesine yol açmış ve grup arasındaki yaşam tarzı farklılığından kaynaklanan gerilim ortaya çıkmıştır. İlk olarak düzenli işe gidiş geliş saatleri bulunan yerel sakinler, öğrencilerin daha düzensiz olarak isimlendirdikleri yaşam tarzlarını yadırgamışlardır. Sonrasında öğrencilerin kendilerine uymayan saatlerde çıkardıkları sesleri sorun olarak gören yerel sakinler, öğrencilerin mahallenin yerel sakinlerinin düzenine uyum sağlamadıklarını ve antisosyal davranışlar sergilediklerini savunmuşlardır. Meydana gelen tüm bu kutuplaşmaların mahalle içi denetimi negatif yönde etkilediği belirtilmiştir. Sonradan bu iki kutup arasında gelişen mutualist ilişkiden dolayı, öğrenciler bölgede yerel sakinler tarafından istenen sakinler haline gelmektedir. Bu geçişin en etkin sebebi öğrencinin bölgeye ve bölge halkına yaptığı ekonomik katkıdır. Ayrıca başlangıçta sayısal azınlıkta olan öğrenciler, sayısal üstünlüğü sağlamalarından sonra bölge dinamiğini etkileyen en önemli unsur haline gelmişlerdir. Sonuç olarak öğrencileştirmenin ilk aşamalarında yerel sakinlerce “istenmeyen yabancı” olarak isimlendirilen öğrenciler, mahalleye sağladıkları ekonomik katkılar sebebiyle “tercih edilen yabancı” olarak anılmaya

başlamıştır (Tuncer ve ark. 2017). Bosna Hersek mahallesinin ve Selçuk Üniversitesi'nin konumu Şekil 3.3.' te gösterilmiştir.

Şekil 2.5. Bosna Hersek Mahallesi konumu (Google Haritadan uyarlanmıştır)

3. MATERYAL ve YÖNTEM: GÖRÜKLE ALAN ÇALIŞMASI

Bu bölümde, tez kapsamında öncelikli olarak ele alınan Görükle semtinin ne sebeple çalışma alanı olarak seçildiği, sınırları, konumu, demografik yapısı, ekonomisi, geçim kaynakları incelenmiştir. Semtin tarihi süreçte geçirdiği değişimler hakkında haritalar ve görsellerle desteklenerek bilgi verilmiştir.

Semtın morfolojik yapısı ve fiziksel gelişim süreci, topografik yapısı, aksların geometrisi, arazi kullanımları, fonksiyonları, yapılaşma yoğunluğu, kentsel alanın araç, toplu taşıma ve yaya ulaşımı, yeşil alan ve sosyalleşme alanları ile zaman içerisinde geçirdiği değişimler incelenmiştir.

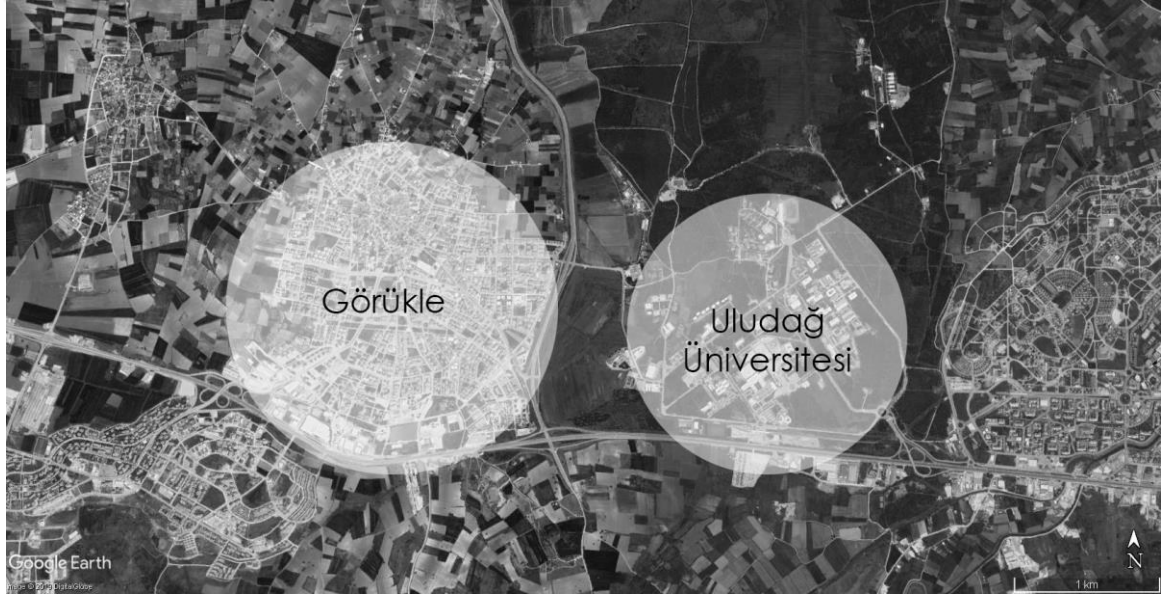
3.1. Çalışma Alanının Seçilme Sebepleri

Görükle, bulunduğu konum itibarıyla Bursa ilinin batı çıkışında Uludağ Üniversitesi ana kampüsünün hemen yanında yer almaktadır. Üniversitenin Görükle'ye açılan bir giriş çıkış kapısı bulunmaktadır. Önceleri bir köy olan Görükle üniversiteye en yakın yerleşim alanı olması sebebiyle zamanla üniversiteye hizmet etmek durumunda olmuştur. Öğrencilerin, akademisyenlerin, üniversitede çalışan personellerin ihtiyaçlarına hizmet verirken bölgenin fiziksel büyümesi kaçınılmaz olmuştur. Bu fiziksel büyüme beraberinde ekonomik, sosyal ve kültürel değişim ve gelişimlere altyapı oluşturmuştur.

Öğrencileştirme kavramının kentsel alan üzerine etkileri öğrencilerin yoğunlaştığı bölgelerde izlenmektedir. Uludağ Üniversitesi Görükle için bu anlamda çok büyük öneme sahiptir. Kentin gelişim sürecini besleyen üniversite ve öğrenciler bu alanı öncelikle temel barınma ihtiyaçları ve ulaşımın kolay olması sebebiyle tercih etmektedir. Zamanla hizmet sektörü de bu gelişmeye ayak uydurarak yeme, içme, sanatsal faaliyetler, eğlence ve kültürel aktivite imkanları, spor alanları ve rekreatif faaliyetlerde büyüme göstermiştir. Yeni kullanıcıların çoğunlukla öğrencilerin

ihtiyaçlarına cevap veren kent günden güne tercih edilen alan olup bir öğrenci köyüne dönüşmüştür.

Halk arasında “köy” adını koruyarak Görükle ve köy kavramı özdeşleşmiştir. Öğrenciler arasında da “köyde yaşıyorum, köye gidiyorum vb.” söylemler bugüne kadar aktarılmıştır. Şehir merkezinden veya Bursa'nın diğer ilçelerinden Görükle'ye ulaşmak için de Uludağ Üniversitesi bir aktarma merkezidir. Aynı şekilde Görükle'den şehir merkezine ulaşmak için de önce üniversiteye ulaşip aktarma yapmak gerekmektedir. Toplu taşımalar için Uludağ Üniversitesi bir aktarma merkezi görevi görmektedir. Bu bağlamda Uludağ Üniversitesi'nin ulaşım konusunda da Görükle için önemi büyüktür.

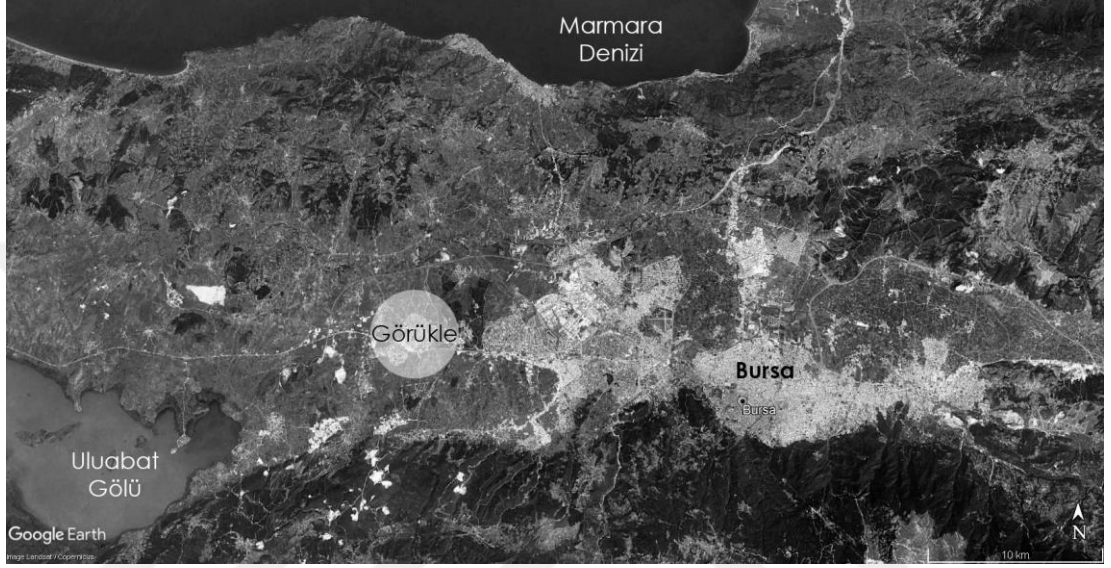

Şekil 3.1. Görükle ve Uludağ Üniversitesi (Google Haritadan uyarlanmıştır)

3.2. Görükle'nin Kent İçindeki Konumu ve Çalışma Alanı Sınırları

Görükle, Bursa İzmir karayolunun hemen yanında yer alan, şehrin batı çıkışındaki son yerleşim alanlarından biridir. Kuzeyinde denize kıyısı olan Mudanya, Tirilye semtleri ve Marmara Denizi, güneyinde halen gelişmekte olan Hasanağa ve Kayapa konut yerleşim bölgeleri, doğusunda merkez ilçeler olan Nilüfer ve Osmangazi ilçeleri, batısında Gölyazı ve Uluabat Gölü gibi turistik yerleşim bölgeleri yer almaktadır.

Bir mübadele köyü olan Görükle Cumhuriyet'in ilanı sonrasında aldığı göçlerle özgün karakterini bulmuştur. Uzun bir süre köy olarak anılan kentsel alan Uludağ Üniversitesi'nin 1975'te kuruluşundan bugünkü gelişimine kadar olan süreçte kaçınılmaz olarak büyümüş ve bugün hem köylülere hem de öğrencilere ortak bir yaşama alanı haline gelmiştir.

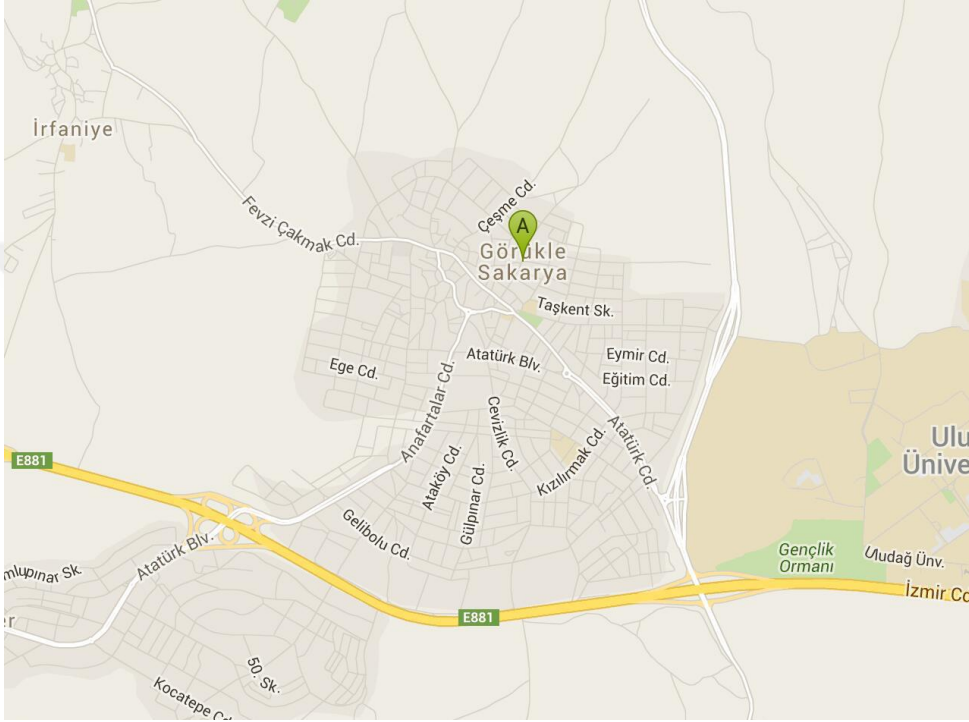

Şekil 3.2. Görükle'nin konumu (Google Haritadan uyarlanmıştır)

Şekil 3.3. Çalışma alanı sınırları (Google Haritadan uyarlanmıştır)

Çalışma alanı, eski köy dokusundan bugüne yani 2019 yılına kadar yayılan kentsel doku çeperlerinin ulaştığı noktalarla sınırlandırılmıştır. Görükle bugün Sakarya Mahallesi ve Dumlupınar Mahallesi olmak üzere iki mahalleye sahiptir. Bölgenin en güçlü aksı olan Atatürk Caddesi'nin kuzeyi Sakarya Mahallesi, güneyi Dumlupınar Mahallesi olarak isimlendirilmiştir.

Şekil 3.4. Çalışma alanının önemli caddeleri (Google Haritadan uyarlanmıştır)

3.3. Tarihsel Süreçte Görükle'nin Değişimi

Görükle köyü veya Yunanca kaynaklardaki adıyla Kouvouklia hakkındaki en eski bilgiler Bizans tarihçisi Georgios Pachymeres'in 1308 kayıtlarında mevcuttur. Georgios anlatımında Kouvouklia'nın Olympos (Uludağ) Mysiası'na doğru, Lopadion'a (Uluabat) giden yol üstünde bir kale olduğunu ve 1308'de Türklerin eline geçtiğini söyler. Bu söyleme göre Görükle kalesinde yaşayanlar, Türk kuşatması altında kalınca Lopadion (Uluabat) kalesinin komutanı Makrenos'tan yardım istemişlerdir. Makrenos tarafından gönderilen ücretli Katalan askerleri ise Görüklelilere yardım etmeyip Türklerle anlaşarak kaleyi teslim etmişlerdir. Görükle kalesinin fethi, Osmanlı'nın aşama

aşama gerçekleştirdiği Bursa fethinin ilk basamakları arasındadır. Görükle köyünün adına Osmanlı belgelerinde sıklıkla rastlanmaktadır. Bu vakfın akarları olan köyleri, bu akarların gelişimini aynı zamanda bu köylerde yapılmış tahrir defterlerinde izlemek mümkündür (Anonim 2019).

Şekil 3.5. Mücadele Göç Yolları (Anonim 2019)

3.3.1. Cumhuriyet öncesi Görükle

Kouvouklia adına dönemin diğer kaynaklarında rastlanmamakla birlikte hem Osmanlı kaynaklarında hem de diğer dönem kaynaklarında olayın anlatımı birbirine benzerdir. Bu kaynaklara göre Osmanlılar'ın Bursa'yı baskı altına alması sebebiyle kendilerini tehlikede gören Adrianoi (Orhaneli), Katoikia (Kite/Ürünlü) ve Kastelli (Kestel) tekfuruları birleşerek Osman Gazi ile çatışmaya girmişlerdir. Bu çatışmada Kastelli tekfuru ölürken Kite tekfuru kaçarak Lopadion tekfuruna sığınmıştır. Osman Gazi yarar yoldaşlarını stratejik olarak önemli olan Lopadion (Uluabad) tekfuruna göndererek bu tekfurun iadesini istemiştir. Pachymeres'in anlattığına göre bu sırada Osmanlılar çevredeki tüm kaleleri ele geçirmişti ve muhtemelen Kouvouklia da bunların içindeydi. Rivayete göre Lopadion tekfuru, Osman Gazi'den Lopadion köprüsünün

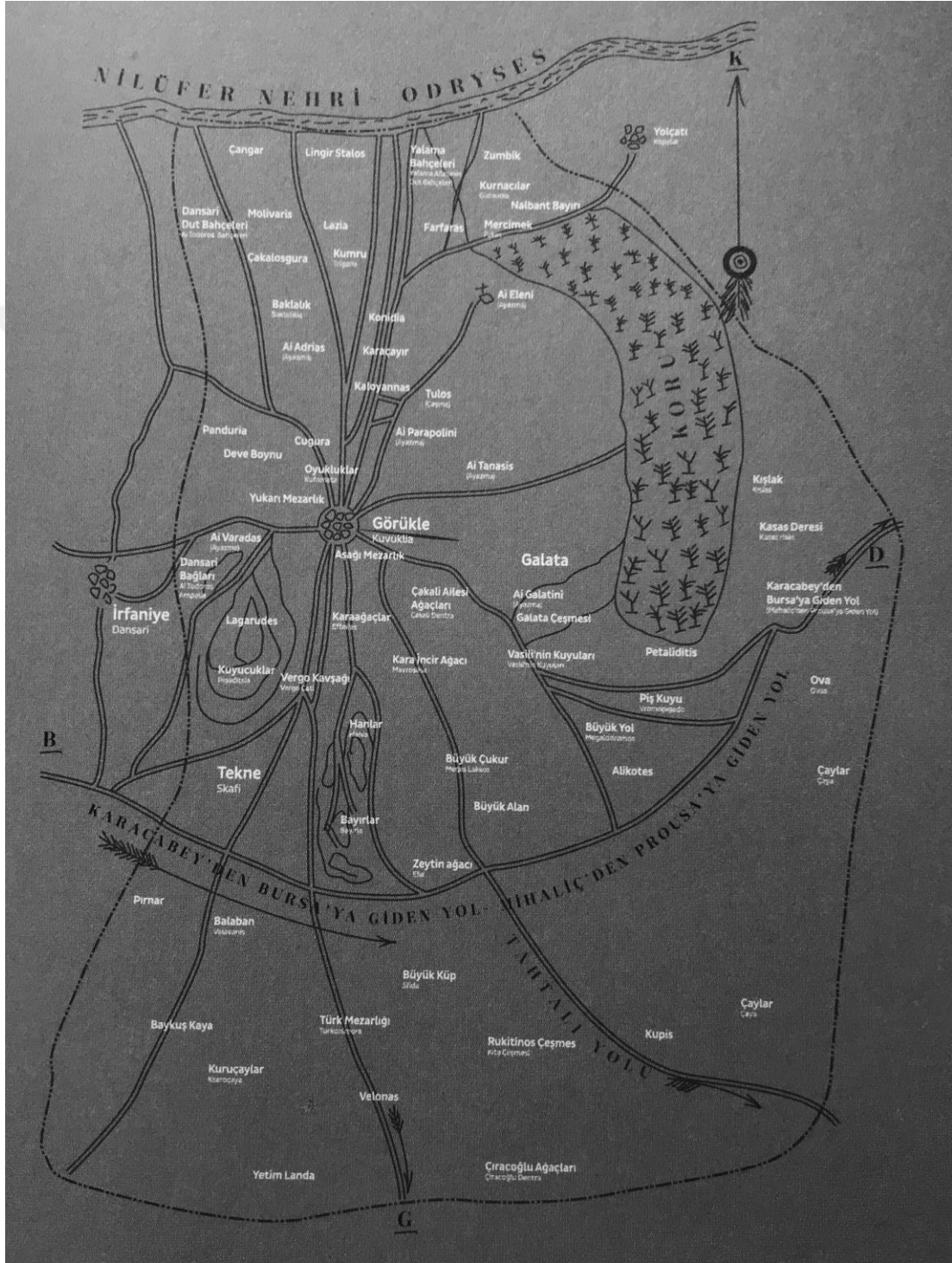
geçmeyeceğine dair söz istemiştir. Bu sözü alıp Kite tekfurunu geri vermiştir. Osman Gazi ve ardılları bu söze sadık kalıp köprüyü hiçbir zaman kullanmamıştır. Kouvouklia Kalesi'nin Osmanlı kaynaklarından Neşri, Oruç Bey gibi rivayetlerinde onayladığı bu olayların olduğu sırada Lopadion'a göre zayıf ve belki de sonradan bölgedeki savunmayı güçlendirmek için yapılmış kalelerden biri olduğu söylenebilir. Kouvouklia'nın bu olaydan önce bir yerleşim yeri olup olmadığı veya bir Bizans kalesi olup olmadığı belirsizdir. Ancak Bizans kaynakları bölgedeki kalelerin 11. yüzyıldan sonra inşa edildiğini veya eski kalelerin güçlendirildiğini söylemektedir. Bu sebeple Kouvouklia'nın en erken 11. yüzyıldaki Türk akımları sırasında veya Osman Gazi'nin Bursa'nın fethi için giriştiği seferlere karşı savunmayı güçlendirmek için yapıldığını belirtebiliriz. Tarihçi Pachymeres bu kalenin uzun zamandır orada olduğunu belirtmesi dışında bir tarih vermemekle birlikte 11. yüzyıldan daha eski olması pek mümkün değildir. Bu durumda Bursa'dan önce Osmanlılar tarafından fethedilmiş bir kale olduğu söylenebilir (Kılıç, Ulutaş 2016a).

Pachymeres'in bu kaydı, özellikle 19.yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında bölgeyi gezen araştırmacılar ve gezginler tarafından doğru kabul edilmiş ve Kouvouklia adının anlamı ve köyün tarihi hakkında merak uyandırmaya başlamıştır. F.W. Hasluck gibi meşhur bir gezgin araştırmacı, Görükle'yi bölgedeki Caesarea Germanice ve Katoikia (Kite) gibi Kouvouklia'yı da diğer Bizans kaleleri arasında kabul etmiştir. Hasluck, Caesarea ovasının batı ucunda ve Bursa yolunun kuzeyinde olarak tariflemektedir. Kouvouklia adının hala modern Yunanca'da yaşayan bir kelime olarak Bizans dönemine ait olduğunu ve kelimenin kökeni Latince Cubicula kelimesinden türediğini anlatan Hasluck, köyün Türkçe adını hatalı bir telaffuzla "Giubekler" olarak kaydetmiştir.

Hasluck'un görüştüğü köylerden aldığı rivayete göre Yunanca konuşulan köyler, Türkler'in bölgeyi fethettiği dönemden beri yerleşime açık durumdadır. Ancak uzun savaşlardan sonra boşalan bu köylerin, Osmanlı idaresi tarafından Yunanistan'dan getirilip serf (köle) veya metaeyer (çiflik kiracısı, yarıcı) köylüler olarak imparatorluk mülklerine veya başka mülklere yerleştirilenler olduğunu söylemişlerdir.

Hasluck, o sırada yaklaşık 430 ailenin yerleşik olduğunu söylediği Kouvouklia köyü hakkında araştırmalara başlamıştır. Bu hane sayısının daha sonra V. Deligiannis'in verdiği rakamlarla uyumlu olduğu görülmektedir.

Şekil 3.6. Deligiannis'in çizdiği köyün haritası, 20.yy başları (Anonim 2019)

Ağustos 1922 yılından önce Görükle, Rumca konuşan yaklaşık 400 haneden oluşan bir Rum köyüydü. Dini olarak çevresindeki 22 diğer yerleşim yeriyle beraber, İzmit Metropolitliği'ne bağlı olan Gölyazı (Apollanias) Kilisesi'ne bağlı durumdaydı.

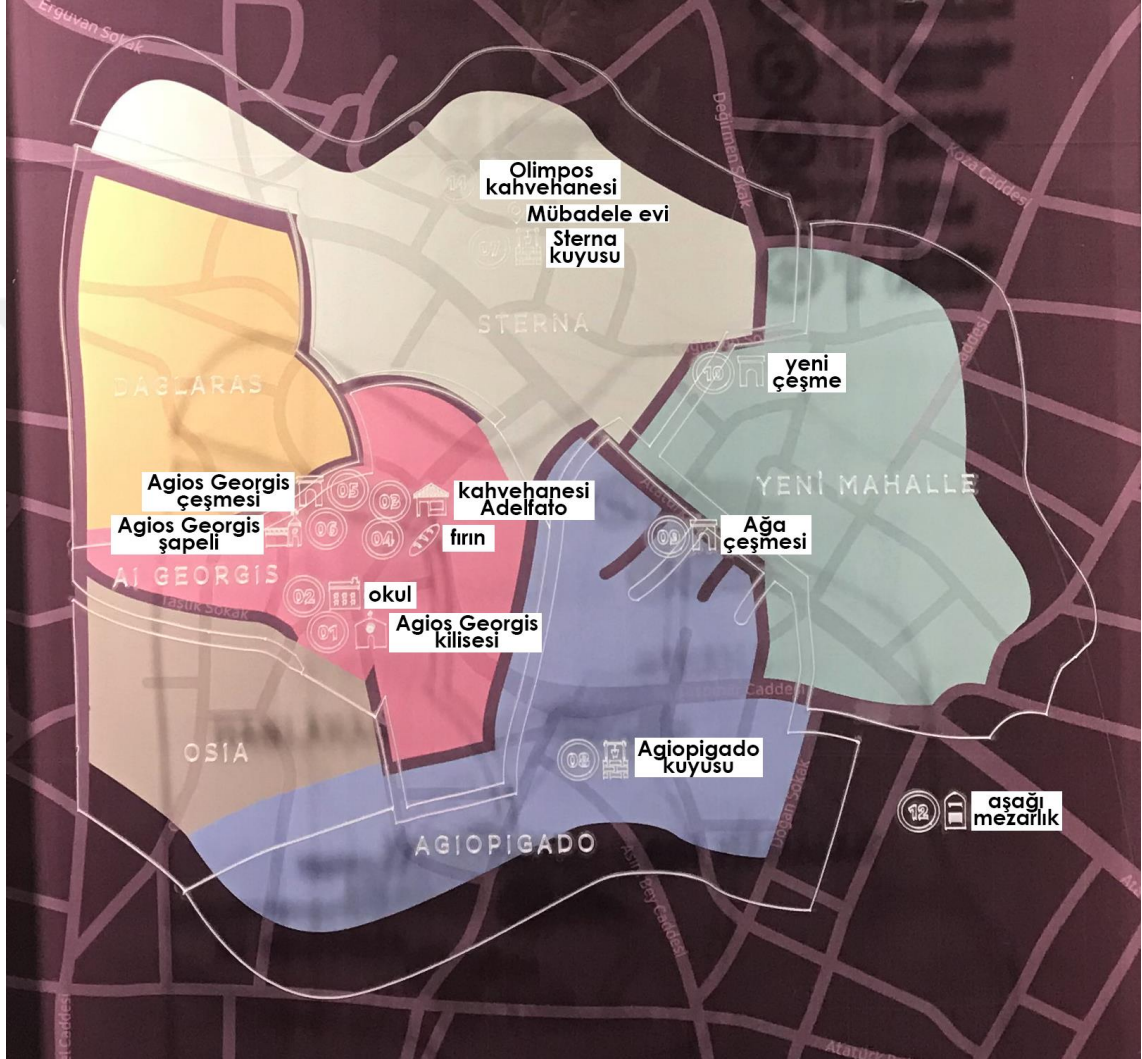
Şekil 3.7. Bursa'nın kuzey batısındaki köyler ve yerleşim yerlerinin yol ağı V. Deligiannis'in çizimi, 20. yy başları (Anonim 2019)

Köy sakinleri tahıl çiftçiliği, hayvancılık, bağcılık ve özellikle 1880-1922 arasında büyük bir gelişim gösteren ipekböcekçiliği ile uğraşıyordu. Üretilen kozalar, gerek Bursa çarşıları ve sanayisine, gerek Mudanya Limanı aracılığıyla yurt dışı pazarlara, Görükle'yi ziyaret eden ve köylülerle anlaşmada bulunan tüccarlarca gönderiliyordu. Görükleliler arasında koza tohumu üreticisi olmak isteyenler, 1888'de Bursa'da kurulan Harir Darü't-Talimi'nde (İpekböceği Enstitüsü) eğitim alıp diplomalarıyla mezun oluyorlardı.

Agios Georgias Ana Kilisesi Meydanı'nda köyün anaokulu ve ilkokulu, 'Yardım Derneği' olarak anılan merkez kahvehanesi (Adelfato), fırın, şapel, kuyu ve bir çeşme

mevcuttu. Öğretmen Vasileios Deligiannis'in köy sakinlerine dayandırdığı bilgilere göre, önceleri kilise etrafında sur kalıntılarının ve fırının da bulunduğu alanda bir cami vardı. Yardım Derneği Kahvehanesi'nde gerçekleşen genel meclislerde bir muhtar ve 3-4 aza seçiliyordu. Köyün en hareketli yeri, şüphesiz Cumhuriyet (Sterna) Meydanı idi.

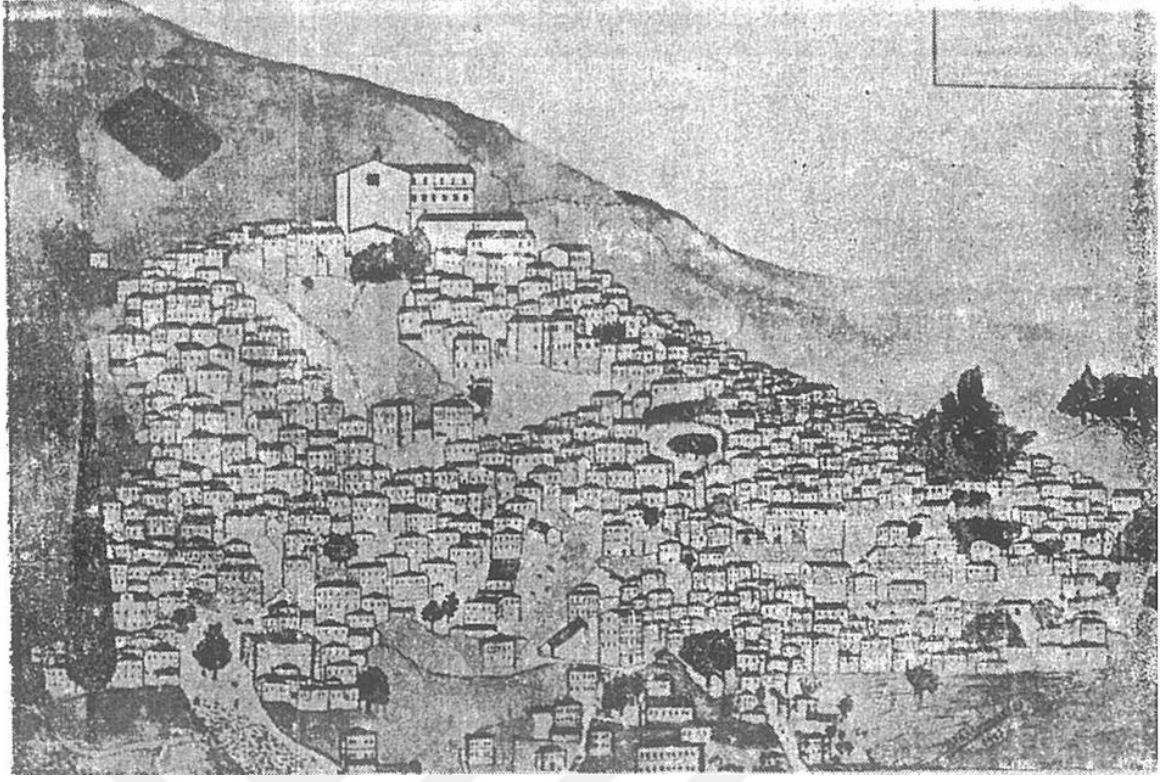
Şekil 3.8. Rumlar'ın Görükle'si (Anonim 2019)

Görükle'de halk ibadeti, ayazmalar, yani köy etrafında çeşitli mevkilerde bulunan, kutsal sayılan kuyu ve pınarlarda yapıyordu. Yıl boyunca azizlere ithaf edilen bayram günlerinde kuyular etrafında ayin ve kutlamalar düzenleniyordu. Çeşitli hastalıkların tedavisi ve hamilelik, doğumla ilgili konularda bu kuyulardan şifa için su alınıp dua ediliyordu (Anonim 2019).

Mübadele tarihinin Lozan Konferansı sırasında Türk ve Yunan hükümetlerinin nüfus mübadelesi konusunda imzaladıkları sözleşme ile başladığı düşünülmesine rağmen, nüfusların değişimi fikrinin kökenleri Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülme sürecine dayanmaktadır. 22 Mart 1829'da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında Londra'da imzalanan bir protokol ile Osmanlı ve Yunan taraflarına Anadolu'daki Ortodoks nüfus ile Yunanistan'daki Müslüman halkın mübadelesi teklif edilmiş, Osmanlı İmparatorluğu da bu protokole 14 Eylül 1829'da Edirne Antlaşması'nda onay vermiştir.

1912 yılından 1924'e kadar geçen 12 sene hem Türkler hem Yunanlar için trajedikti. Balkan Savaşları, 1. Dünya Savaşı ve Anadolu'da Yunan İşgali ve Türk Kurtuluş Savaşı süreciyle biten savaşlar; yenilgi ve felaketlerle başlayıp, Türkler için milli devletin kuruluşuyla biten bir zafer, Yunanlılar için ise "Küçük Asya Felaketi" olarak sonlanmıştır. 30 Ocak 1923'te Türk ve Yunan hükümeti arasında imzalanan Yunan ve Türk Halkların Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol bu süreci en kati şekilde tamamlamıştır.

Her iki milletin de kahramanları veya hainleri, başarıları, yenilgileri, şehitleri, gazileri, pişmanlıkları, gurur duydukları ve utandıkları olaylar yaşanmıştır. Fakat bu süreç her iki taraf içinde mağdur edilmiş sivilleri, trajedi ile dolu insan hikayelerini, yıkılmış kentleri, yağmalanmış köyleri meydana getirmiştir. Tüm bu savaşlar, her iki tarafın Rumeli ve Anadolu'da bulunan halkları için göç anlamına gelmekteydi. 1922-1924 yılları arasında yaşanan bu büyük göçte, kağıt üstündeki rakamlar her ne kadar tartışılabilirse de Anadolu'da yaşayan 1.200.000 Rum-Ortodoks, Yunanistan'da yaşayan 450.000 civarında ki Türk-Müslüman doğduğu toprakları mecburen terk etmiştir. Müslüman ve Hristiyan, Türkçe ve Rumca konuşan, Türk ve Yunan bu insanlar aynı zamanda şehirli, köylü, tüccar, memur, asker, çiftçi, balıkçı, çoban, çiftlik sahibi ağa veya hamallardı. Bu insanlar telaş içinde ve milli devletlerinin aldığı tarihi karara karşı çıkma hakkı olmadan doğduğu toprakları terk etmiş ve aslında esas anavatanları olduğu söylenen topraklarda yeni hayatlara adım atmışlardır. Bugün Rumeli'den öç etmiş Türkler için Rumeli'deki şehirler ne anlam ifade ediyorsa "Küçük Asya" göçmeni bir Rum için Anadolu'daki şehirler aynı hisleri uyandırmaktadır.

Şekil 3.9. Görükle, 1922 (Anonim 2019)

Tarihin karşısında durmak mümkün olmasa da insanların ve mekanların hatırasını bugünde yaşatmak mümkündür. Görükle artık bir köy olmaktan çok, bugün büyük bir metropolün parçası haline dönüşmüştür. Köyün, sayıları azalan mübadil sakinleri geleneklerine, tarihlerine ve geleceklerine sahip çıkabilecek özelliklerine korumak için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Ayopigado (Taşpınar) ve Ai Giorgis mahalleleri tamamen mahvolduğu için yeni Görükleliler kahvehanelerini ve dükkanlarını, Bursa Dansarı (İrfaniye) yolunun geçtiği Sterna Mahallesi'nde kurmayı düşünmüşlerdir. Orada Sterna kuyusu (Pazar kuyusu) bulunduğu için, kuyu ve çınarın etrafında boş bir yüzey bırakmaya mecbur kaldılar ve bu sayede Cumhuriyet Alanı adlı refah bir meydan ortaya çıktı. Bu meydanın içinde inşa edilmiş bir sütun üzerinde Mustafa Kemal Atatürk'ün bir büstü bulunmaktadır. Yanında köyün camisi ve cemaatin köy odaları vardır. Görükle etrafında bulunan 20 köy, Görükle ile beraber bir nahiye oluşturmuş, muhtarlık yerini tamir etmiş ve orada memurların görev yaptığı idari bir birim oluşturmuşlardır (Deligiannis 1956, Kılıç ve Ulutaş 2016b).

Osmanlı Dönemi'nde Görükle

Görükle köyünün adına Osmanlı belgelerinde sıkça rastlanır. Tahrir defterleri ve Bursa'daki sultan vakıfları üzerine yapılan çalışmalara göre, bazen Kübüliye olarak da geçen Görükle erken Osmanlı belgelerinde gayrimüslim köylerden biridir. Bir vakfın akarları olan köyleri, bu akarların gelişimini aynı zamanda bu köylerde yapılmış tahrir defterlerinden kolayca izleyebiliriz. Ancak yıllar içinde yapılan bu tahriratlarda bazı karışıklıklar nedeniyle bazı vakıf köyleri vakfa ait olmaktan çıkarılmış veyahut kaydedilmemiştir. Zaman içinde yeni birçok köyün ilave olduğu veya yeni köylerin kurulup bazılarının yok olduğu da olmuştur. 1455 tarihli tahrir defterinde Sultan I. Murad köylerinin sayısı 45 köy iken 1521'de Sultan I. Murad'ın Kite'ye bağlı 28 vakıf köyünden bahsedilmektedir. Sultan I. Murad Vakfı arazisi içinde yıllar içinde çok sayıda köy kurulmuş ve bu köyler sonradan vakfa dahil edilmiştir. Bazen de bunun tersi olup bazı vakıf köyleri nüfusları azalarak veya yok olarak köy statüsünü kaybetmiştir. Bu yüzden tahrir defterlerinde yok olan köylerden bahsedilmemektedir. Bursa'da Raif Kaplıanoğlu tarafından yapılan çalışmalarda Çelebi Sultan Mehmed Vakfı köyleri, tahrir defterlerine göre yüzyıllar içinde büyük değişiklikler olmuştur. Bu vakıf köylerinin I. Murad Hüdavendigâr'dan itibaren sık sık Sultan Bayezid, Çelebi Mehmed gibi diğer sultanların vakfiyelerine de eklendiği veya köylerin vakfiyelerinin değiştiği görülmüştür.

Görükle köyü de vakfiye ve tahrir defterlerinde benzer bir gelişim söz konusudur. Çelebi Mehmed Vakfı köyleri arasında "Bursa'ya bağlı Mü'min Ece köyü ve buradaki altı arazi, Kete/Ürünlü, Tansarı/İrfaniye, Görükle köyleri, Kite'de sınır; bir tarafta Kırmastı yolu, batıda Anahor Deresi, doğuda Tekürpınarı ve kuzeyde Fodra, Göbelye köyüne kadar alan vakfın sınırları içinde olduğu söylenmiştir."

Görükle, 1419'daki Çelebi Mehmed Vakfiyesi yanı sıra, 1455, 1521, 1530, 1615, 1912 tahrir defterlerinde de kayıtlıdır. Ancak 1530'daki tahrir defterine göre Görükle II. Murad'ın vakıf köyleri içinde gözükmektedir. 1615'teki tahrir defterine ise sadece gayrimüslim köyleri kaydedilmiştir. 1912'deki kayıta ise sadece Bursa il sınırları içindeki köyler kaydedilmiştir. Bu kayıtlara göre Görükle'de Osmanlı fethinden itibaren

yerleşimin devam ettiği ve çok erken tarihlerden beri de vakıf ve tahrir belgelerine girdiğini söylenebilir. Tahrir defterlerinde Çelebi Sultan Mehmed Vakfı'nın köylerindeki hane verilerine göre Görükle'de 1455'te 39 Hristiyan hane görülürken Müslüman hane görülmemektedir. Benzer şekilde 1521'de sadece Hristiyan 92 hane görülmektedir. 1530'da sadece 49 Hristiyan hane kayıtlıdır. Bu hanelerden 1521'deki deftere göre köylülerin "ellici", yani ortakçı oldukları da görülmektedir. 1530'daki defterin kayıtları defterin farklı bir bölümünde Kite vakfında ayrıca yeniden yazılmıştır ve burada "Merhum Sultan Murad Vakfı" içinde gösterilmiştir. Defter ve vakfiyelerdeki karışıklığa rağmen F.W. Hasluck'a Papadopoulos adlı bir Görükleli Rum'un Hüdavendigâr Camii Vakfı'na ait olduğunu söylediği bilginin hatalı olmadığı söylenebilir. Nitekim sonraki kayıtlarda bunun işaretleri görülmektedir.

Tahrir defterinde bu vakıf köylerinin seyirleri izlenince, köylerdeki gayrimüslim köylerin giderek Müslümanlaştığı görülmektedir. Örneğin; 1455 tarihli tahrir defterine göre 18 köyde 139 Müslüman haneye karşılık 329 gayrimüslim hane vardı. 1521 tarihli tahrir defterine göre ise 16 köyde 271 Müslüman haneye karşılık 675 gayrimüslim hane vardı. 1530 tarihli tahrir defterine göre 26 köyde 413 Müslüman haneye karşılık 702 gayrimüslim hane vardı. Bu verilerden anlaşılmakta ki, söz konusu köylerdeki Müslüman-gayrimüslim dengesi, yıllar içinde Müslümanların lehine olmuştur. 1530 yılı tahrir defterinde bile söz konusu köylerdeki Müslümanlar, gayrimüslimlere yaklaşmıştır. 18 ve 19. yüzyılda Çelebi Mehmed Vakfı'nın bazı gayrimüslim köyleri, Müslüman köyü olmuştur. 1455 tarihli tahrir defterinde geçen 18 köyün 11'i gayrimüslim köyüdür. 15-17. yüzyıl belgelerinde geçen Kite, Dansarı, Görükle, Karaomca, Çeltikçi, Boğaz, Küplü, Bahnehor, Aleksî, Darıca, Erdek köyleri gayrimüslim köyleridir. Bu köylerden Kite/Orünlü, Karaomca, Çeltikçi ve Boğaz köylerin 19. yüzyıl başında tümüyle Müslüman köyü oldukları tespit edilmiştir.

1455 tahrir defterinde bile gayrimüslimlerin Müslümanlaşmaya başladığı rahatlıkla okunabilmektedir. Bu köylerde azımsanmayacak kadar çok "azadlı" ya da ihtida etmiş "Abdullah oğlu" kişiler bulunmaktadır. Ancak Erdek, Darıca, Görükle, Dansarı ve Küplü gibi büyük Rum köyleri, gayrimüslim kimliklerini 1922 yılına kadar muhafaza etmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, 1024/1615 tarihli bir cizye defterinde; "Vakfi

Sultan Mehmed Han” vakfına ait gayrimüslim köyler Kite'den başlar. Diğer köyler şunlardır: Bilecik'e bağlı Orta Küplü (270), Baş Küplü (124), Aleksî (84), Yenişehir'e bağlı Çeltikçi (23), Boğaz (41), Gebze'ye bağlı Darıca (210), Kete'ye bağlı Görükle (121), Dansarı (74), Kayabaşı Mahallesi (20) ve Erdek (303). Yine 1082/1671 tarihli bir kadı sicilinde yer alan Çelebi Mehmed Vakfı'nın gayrimüslim vakıf köyleri de şunlardır: Kite (14), Orta Küplü (193), Baş Küplü (116), Aleksî (95), Çeltikçi (27), Boğaz (52), Görükle (109 hane), Dansarı (72), Kayabaşı (35), Erdek (415) ve Darıca (240).

Hem vakfiyede yazılı olan, hem de diğer tüm tahrir ve belgelerde adı geçen Kite köyü, Çelebi Sultan Mehmed Vakfı'nın en önemli köyü olarak bilinirdi. Gerçekte bu Kete/Ürnlü, bir köy olmayıp aslında asırlarca bir kaza merkeziydi. Kite çevresindeki 5-6 köy de Çelebi Sultan Mehmed'in vakfına aitti. Bu köylerden 1530 tarihli tahrir defteri dışındaki tüm belgelerde yer alan Dansarı (İrfaniye) ve Görükle en önemli köyler olarak bilinirdi. Bu iki köy de, oldukça fazla geliri olan Rum köyleriydi. Çelebi Sultan Mehmed Vakfı köyleri incelendiğinde, genellikle bu köylerde gayrimüslimlerin yaşadığı görülmektedir. Vakıf köylerinde yaşayanların büyük bölümü "ellici" veya "ortakçı" olarak adlandırılmaktaydı. Ellici ve ortakçı olarak anılan köylülerin, Bizans köylülerinin tekfurla yaptığı anlaşmalara benzer antlaşmalarla Osmanlı hâkimiyetine geçtiği ileri sürülebilir. Sonuç olarak Görükle ve diğer Rum köyleri daha ilk sultanlar zamanından itibaren çoğu etnik yapısını koruyarak vakıf köyü olarak kaydedilmiş ve yüzyıllarca bu özelliklerini korumuşlardır (Kaplıanoğlu 2014, Kılıç ve Ulutaş 2016c).

Kouvouklia/Görükle İsmine Dair

V.Deligiannis, Kouvouklia kelimesinin etimolojisi hakkında araştırmalar yapmıştır. Bugün Yunanca sözlüklerde doğru bulunan araştırmalara kendinden önceki rivayetleri ve tarihçi Pachymeres'in anlatımlarını da eklemiştir. Deligiannis'in söylemleri şu şekildedir:

Kouvouklia kelimesi Latince Cubiculum kelimesi ile eş değerdir. Anlamı hertür genel oda veya kovuk demektir. Özellikle tiyatrodaki basilia odası ile anlamına gelmektedir. Ayrıca ölünün gömüldüğü katakomblardaki mezar odası mezar odası anlamına da gelmektedir. Günümüzde genel olarak kiliselerdeki kutsal anıt mezarlara verilen addır.

Bu köyün bu isimi alma sebebi en başta etraftaki köylerin güvenliği için kullanılan bir yer olmasıdır. Sonra Cubiculum kelimesinin farklı anlamlarını da alarak değişik kullanımlarla kale-mütahkem mevki-kule anlamına gelen bir içerik kazanmıştır. Daha sonra muhterem Papa Polychronis'in ilk defa bu anlamda kullandığı gibi kouvouklio-frourio gibi Orta Çağ'da etraftaki Rumlar'ın sığındığı yer anlamına bürünmüştür.

Deligiannis kendi döneminde köylülerin ve etraftaki köylerin Görükle ve Görüklelileri nasıl çağırdığını kendi üslubuyla anlatmıştır. Bu anlatımdan önce köyün yerleşim topoğrafyasını anlattığı bölüm onun köye olan duygusal bağlılığını göstermektedir:

Kouvouklia Lagaroudes tepelerinin kuzey doğusuna doğru amfi teatral bir şekilde yayılmaktadır. Tepenin zirvesinde bahar aylarında yeşil bir manzara oluşmaktadır. Tepenin en üst noktasında Güney-Güneydoğuya bakıldığında Olympos (Uludağ) Dağı'nı ve onun Apoloniada (Ulubad) Limanı'na inişi görünmektedir. Liman sıra dağları yansır ve Nilüfer Çayı'nın sularının aşağıya inişi buradan görünmektedir. Lagaroudes tepesine kurulan Görükle 1894'ten sonra nüfus artışı sebebiyle köyün eteklerine evler kurarak yayılmaya başladı. Kouvouklia ismini köyün yerlileri ve etraftaki diğer Rum köyleri bu isimle çağırıyordu. Sadece Apoloniada'lılar Kou'klia olarak ve Demirtaşlılar Türkler gibi Görükle olarak çağırıyordu. Türkler hala bu ismi kullanmakta resmi kayıtlarda bu şekilde geçmektedir.

Köyün Tarihi

Deligiannis, Görükle ve çevresindeki Rum köylerinin tarihini araştırırken önemli kaynaklardan faydalanmış, bunlara hem başkalarından dinlediği hem de dönemin mevcut rivayetlerine ekleyerek kendi tarihini yazmıştır. Görükle Rumlarının kullandığı Yunancanın farklılığını ve bu lehçede yeterince Türkçe kelime olmasını bu tarihi kurguya dayanarak açıklamaktadır. Deligiannis tarihçi Pachymeres'in anlatımı üzerine şu kurguyu yapmıştır:

Tarihçi Pachymeres'in bahsettiği gibi kale işgal edilmiş ve köyün sakinleri kaçmışlardır. Sonra geri dönüp köyü tekrar aynı yere inşa etmişlerdir. Sultan I. Osman'ın bu bölgeyi

beylerinden Haraçoglou adlı birine vermesiyle o kişi burayı inşa edip burada kalmıştır. O zamandan beri adı bu köy ile anılmaktadır. Köy o zamandan beri canlı kalıp mucizevi bir şekilde korunmuştur. Köylülerin konuştuğu Rumca, etraftaki diğer köyler İslamlaşırken kendi korumuştur. Görükle'deki bazı aileler Türkleştiler ve zamanla diğer Rum soydaşlarından farklılaşmaya başladılar. Bu durumda etraftaki diğer Türk köylerine göç etmek zorunda kaldılar ve o köylerdeki bazı aileler Görükle'ye göç ettiler (Deligiannis 1956, Kılıç ve Ulutaş 2016c).

Deligiannis, köyde bir Türk camiinden ve Tourkonomira adını verdikleri bölgede Türk mezarlığı ile köylülerin kendisinin Makouf adını verdiği bir de vakıf binasından söz etmektedir. Tamamı Rum köyü olduğu Osmanlı kayıtlarından da anlaşılan bu köyde bir cami olması pek mümkün gözükmemektedir. Fakat muhtemelen vakıftaki görevlilerin kullanımında olan bir mescit olmalıdır. Köyün ilk devirlerden itibaren bir vakıf köyü olarak Hüdavendigar Camii Vakfı'na ait olduğunu V. Deligiannis'in aktardığı rivayetlerden ve Osmanlı vakıf ve tahrir kayıtlarından anlamak mümkündür. Sonraki yıllarda köyün I. Bayezid ve Çelebi Mehmed vakıflarına da kaydedildiğini görülmektedir. V. Deligiannis köyün tarihi hakkında şu rivayetleri de aktarmaktadır:

1905'e kadar yıkıntı halindeki Türk camii halen yaşıyordu ki bu, kilisenin yanındaki fırının orada bulunmaktaydı. Hatta bu Türklerin evleri de Vakouf yerine kullanılan Makouf adıyla mevcuttu, hatta Türklerin mezarları "Tourkonimora" adlı yerde idi. Burası bizim mezarlığımıza yakınındadır.

Köylülerin kullandığı dil Yunanca idi ve yeterince Türkçe kelime vardı. Tıpkı özgür ve boyunduruk altındaki Yunanlılar'a benzer şekilde. Diğer köylerle benzerliği olduğu kadar diyalekt farklılığı da hissediliyordu. Bu farklılığın ve Türkçe kelimelerin sebebi bana göre şöyle açıklanır: Türkler bizim bölgemizi işgal ettiği zaman Rum köylerinin çoğu İslamlaştilar. Diğerleri ise katledildiler. Sadece bunlardan Apolloniada (Apolond), Kouvouklia ve sahildeki Trilia, Sigi, Mudanya, Neo Hori, Eligmous (Kurşunlu) ve diğerleri hariç. Böylece bazıları diğerlerinden farklılaştı. İslamlaşmayıp boşaltılanlar köylere başka yerlerden yerleşimciler (Rumlar) getirdiler. Peloponnesos'un (Mora) Mani bölgesinden (Maniates) Pistikous denilen köylerinden buraya getirip 9

köye iskan ettirildiler. Bugün bu köylere Pistikohorion ya da Pistiko Horia (Çobankırı/Çoban köyleri) denilmektedir ve bu köyler şunlardır: Gourlati (Başköy), Voulgarati (Horouda ya da Türkçe Karaca Ova), Konstantinatoi (Çatalağıl) Aginathoi (Ekizce), Kamariotatoi (Agia Kiriaki ya da Türkçesi Kemerend), Kideia (Karakoca), Apelladatoi (Subaşı), Syrianatoi (Syriani) ve Primikiratoi (Kirmikir). Mora'daki Agrafa ve Akarnania çevresindeki köylerden getirdiklerini ise şu köylere yerleştirdiler: Çamlıca, Çesneiri, Cambazi ve Yali Çiftliği. Görükleliler'in dilleri bu Rum köylülerin hiçbiri ile bir benzerlik taşımıyordu. Hatta çok yakın ilişkide olduğu Apolloniada köyü ile bile hiçbir benzerliği yoktu. Bu söylemlerden hareketle Görükleliler'in dili içinde bolca Türkçe kelime olan Rumca idi (Deligiannis 1956, Kılıç ve Ulutaş 2016c).

Bugünün yaşlılarının söylediklerine göre bugünkü Görükle'nin etrafında başka küçük köyler de bulunmaktaymış. İsimleri Padouria, Trigona, Pirgia, Velonas imiş. Fakat bunlar MS 10. yüzyılda buradan ayrılmak zorunda kalmışlar. Bu yüzden bugün Görükle köyünün olduğu bölgeyi seçip, buraya yerleşmişler ve bu yerleşilen yerin adı Lagaroudes'tir. Görükle bu Lagaroudes tepesinin bir yanına kurulmuş bir köydür. Bu stratejik bir konumdur ve burayı Kouvuklia olarak adlandırmışlardır. Eski antik adı Kohvoukleia'dır. Yerleşmelerinden sonra oldukça geniş bir sahayı surla çevrilmiştir. Bu surların kalıntıları hala kilisenin çevresinde ve Agio Yorgi Meydanı'nda bulunmaktadır. Su ihtiyacının olduğu köyde arazi buna müsait olmadığı için su çıkarmak amacıyla 50 metre derinliğe kadar kazdılar ve bu suyu Agio Georgio Kilisesi'ne adadılar. Bu kiliseyi inançları, tutsakların özgürlüğü ve fakirler için adadılar (Kılıç ve Ulutaş 2016c).

Köyün batısında 10 dakikalık mesafedeki tepede Ali Varadas Ayazması bulunmaktadır. Bugün Görükleliler'in Motor Meşe Parkı veya Motormeşeler olarak bildikleri tepedeki ayazmanın Görükleli Hristiyanların yanında Türk köylerinden gelenlerce de ziyaret edildiği V. Deligiannis'in anekdotları arasında bahsedilmektedir. Deligiannis ve diğer tanıklıklarda anlatılanlara göre, köyün etrafındaki diğer ayazmalardan farklı olarak özellikle lohusa kadınlar, doğumdan 20-25 gün sonra, bir kadın eşliğinde yeni doğan bebekleriyle bu ayazmaya gitmenin faydalı olduğunu düşünerek burayı ziyaret ederlerdi. Orada 2-3 mum yakar, bebeğin bedenini ayazma suyu ile yıkayıp eve dönerlerdi. Ayazmanın etrafında oluşan çamurlar da şifalı sayılıyordu ve çocukların

yaralarına sürölüp tedavi amaçlı kullanılıyordu. Etraftaki köylerin Türkleri de Aziz Varadas'a büyük saygı gösteriyordu. Ayazma üzerinde bulunan şapel, saçağı 1894 senesinde yıkıldığından, Ocak 1922'de yeniden inşa edildi.

Şekil 3.10. Ali Varadas Ayazması (Kılıç ve Ulutaş 2016c)

Şekil 3.11. Motormeseler Parkı (Anonim 2008c)

Görükle'nin yakın tarihi ile ilgili en detaylı bilgileri veren, Rum mübadili ve köyün öğretmeni Vasileios Deligiannis olmuştur. Mübadele sırasında yaşanan pek çok şeyi hatırlamasının yanı sıra kişisel ve aileden aktardığı hatıralar, köyden göç eden mübadillerden derlediği anekdotlar, bilgi ve belgelerden faydalanması ve yaptığı araştırmalar 1960'lı yıllara kadar sürmüştür. Sonunda daktilo ederek tamamladığı kitabından önce yayınlamış olduğu iki makale ile de Görükle'nin yakın tarihinin aydınlatılmasında en büyük emeklerin sahibidir. V. Deligiannis, Görükle tarihi kadar, Görükle'de folklor, halk gelenekleri, giyim kuşam, hacılık, Görükleli Rumların konuştuğu Yunanca lehçe, Türklerle Rumların ilişkileri, Osmanlı dönemine ait köydeki rivayetler üzerine çalışmaları da mevcuttur. Ayrıca Görükle çevresinde Pistikohoria olarak adlandırılan diğer Rum köyleri hakkında, bölgenin topoğrafya ve toponomisi, yolları, yerleşim yerleri, Rumların adetleri ve demografik değişimler gibi pek çok sahada bilgileri derlemiş ve yayımlamıştır. Kendi elleriyle çizdiği Görükle panoraması, krokisi ve bölgenin haritası gibi çalışmalar ise bugün araştırmacılara çok değerli veriler sunmaktadır.

Deligiannis mübadelede, Görükleli mübadillerin bir kısmının yerleştiği Yunanistan'ın Serez/Nigritis'e bağlı Dimitritsion köyüne yerleşmiştir. Fakat köyüyle gönül bağı

daimi tutarak Görükle ve buradaki Türk mübadilleri 1953'te ziyaret etmiş, köylülerle de bağını koparmamıştır.

ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Βιθυνία, Κουβούκλια.

Νιγίριτα 1950

Ἀντίγραφο χειρογράφων τετραδίου δακτυλογραφημένο. Δέν ἔχομε τό πρωτότυπο. Ἀριθ. σελ. 67 μεγάλες δακτυλογραφημένες.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Περιγραφή τοῦ χωριοῦ	1-
2. Τό ὄνομα τοῦ χωριοῦ	2- 3
3. Ἡ κοινοτική περιφέρεια, Τά τοπωνύμια. Ἄγροτική καί ποιμενική Ζωή	3-11
4. Οἱ κάτοικοι	12-23
5. Ἡ γλῶσσα	23-24

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ	24-37
Οἱ τελευταῖες μέρες τῆς παραμονῆς στή Μικρά Ἀσία	37-39
Τά μετά τήν Ἔξοδο	39-40

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ὁδηγίες πρὸς τίς Ὑποεπιτροπές Ἀμύνης	41-42
Ὁδηγίες πρὸς τοὺς ἐκπαιδευτικούς	43-44
<u>Ἡ λαϊκή λατρεία τῶν Κουβουκλιῶν</u>	
Ἀγιάσματα	50
Ἐγκοίνηση	51-52
Ἐπιτική λατρεία Τό πανηγύρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στό Μπάσκο (Γουρλάτοι)	53-64
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	65-66

ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Şekil 3.12. Bugün Atina'daki Küçük Asya Araştırmaları Merkezi arşivinde bulunan V. Deligiannis'in Dimitritsion-Nigirits 1956 adlı kitabının 1950'deki ilk daktilosu (Kılıç ve Ulutaş 2016c)

3.3.2. Cumhuriyet dönemi Görükle

Ağustos 1922 yılından önce Görükle, Rumca konuşan yaklaşık 400 haneden oluşan bir Rum köyüydü. Dini olarak çevresindeki 22 diğer yerleşim yeriyle beraber, İzmit Metropolitliği'ne bağlı olan Gölyazı (Apollanias) Kilisesi'ne bağlı durumdaydı.

Nüfus Mübadelesi Anlaşması sonucu Bursa'ya gelen göçmenlerin, Bursa'nın sosyal yapısı üzerinde görülebilir ilk net etkileri, şehrin nüfusunun etnik ve dinsel yapısında büyük değişikliklere sebep olmasındır. Mübadil göçmenlerin Bursa'daki sayılarına ve iskân yerlerine baktığımızda bunun sebeplerini anlamak mümkündür. Mübadele kapsamında Bursa'ya kitlesel göçler ilk defa Aralık 1923'te gerçekleşmiştir. Ancak bu tarihten önce ve 1929'a kadar Bursa'ya göçlerin devam etmiştir. Toplam rakamlara baktığımızda 1921 yılından 1929 yılına kadar Bursa'ya mübadil göçmen olarak 34.523 kişi gelmiştir. Bunların yıllara göre dağılımı şöyledir:

Çizelge 3.1. Senelere göre Bursa'ya göç edenler (Şeker 1995, Kılıç ve Ulutaş 2016d)

Sene	Gelen Göçmen Sayısı
1921	310
1922	231
1923	6701
1924	22636
1925	2738
1926	827
1927	705
1928	305
1929	70
Genel Toplam	34523

Bursa'ya gelen ve iskan edilen mübadil göçmenlerin toplam sayısında az da olsa fark görülmektedir. Kentbilimci Cevat Geray'ın Toprak ve İskan Genel Müdürlüğü arşivindeki dosyalardan derlediği rakamlara göre, Bursa'ya 1924-1933 yılları arasında gelen mübadil göçmenlerin sayısını 31.658 olarak gözükmektedir. 1927 tarihli Bursa Vilayet Salnamesi'ne göre ise bu rakam 33.215'tir. Buna göre 14.117 kişi Bursa merkezine ve merkeze bağlı köylere, geri kalan 19.098 kişi ise Orhangazi, Mustafa

Kemalpaşa, Mudanya, Karacabey, Gemlik ve bunlara bağlı köylere iskan edilmişlerdir. Bu sayı, gayrimübadil göçmenler, mülteciler ve harikzedeganlarla birlikte 40.708'lere ulaşmaktadır. Ancak, Bursa'ya gelen göçmenler bu sayıdan ibaret değildir. Nüfus Mübadelesi Antlaşması Birinci Balkan Savaşı'nın başlangıç tarihi olan 18 Ekim 1912 tarihinden sonra göç eden Rumlar ve Müslümanlar da bu sayıya dahildir. Balkan Savaşları'ndan sonra Bursa'ya gelen göçmen sayısı 81.265'i bulmuştur (Kılıç ve Ulutaş 2016d).

Bursa'ya gelen mübadillerin oluşturdukları nüfusun yaş dağılımı, erkek-kadın oranı vb. özellikleri hakkında net bilgiler yoktur. Kesin olarak bilinen tek özellik, nüfusun %90 gibi yüksek bir oranının tarımsal kesime ait olduğudur. Bu sayede mübadil göçmenlerin Bursa'da ikinci önemli etkisi, çoğunluğu ticaretle uğraşan ve bankacılık, imalat ve diğer serbest meslekleri tekelleri altında bulunduran Rum ve Ermeni nüfusun yerine, büyük ölçüde tarıma bağlı yaşam tarzı süren, üretimi tarımla sınırlı bir nüfusun şehre yerleşmesi olmuştur. Çoğu orta sınıf düzeyinde ve şehir-kaza merkezlerinde yaşayan insanların yerine gelen mübadillerin neredeyse hepsi tarım kesimindedi. Yunanistan'da yaşayıp mübadele eden nüfusun yaklaşık %90'ı çiftçilerden oluşuyorken, Anadolu'dan mübadele ile ayrılan Rum nüfusun çoğu tüccarlardan, doktorlardan, hukukçulardan ve zanaatkarlardan meydana gelmekteydi. Buradan yola çıkarak Türkiye'ye mübadele sonucu gelen nüfusun, toplumun yapısını kayda değer şekilde kırsal kimliğe büründürdüğü sonucuna varılabilir.

Bursa'da tarımla uğraşan mübadil göçmenlere sağlanan araç, gereç ve olanaklar sayesinde göçmenler tütün ekiminde yoğun bir faaliyete girmişlerdir. Yerel bir gazetede, "Mübadiller ve Ziraiyyat" başlıklı bir yazıda ise göçmenlerin en fazla mısır ve tütün ekimiyle uğraştığından bahsedilmiştir. Gerçekte, Bursa'ya gelen mübadillerin önemli bir kısmı Selanik'ten veya Drama, Kavala gibi tütün üreticiliğinin yüksek ve kaliteli olduğu yerlerden gelmişlerdir. İpek konusuna gelince, Birinci Dünya Savaşı öncesindeki istatistiklere göre, Bursa'da 41 ham ipek fabrikası bulunmaktadır. 1913 yılında 32 fabrika, 1915 yılında 20 fabrika işletilir durumdadır. Bu azalmanın sebebi savaşın koza mahsulünü azaltmış olmasıdır. Bu yılları takip eden 1916 ve 1917 yıllarında kozanın sürekli olarak azalması işleyen fabrika sayısını da azaltmıştır.

Tarımsal anlamdaki boşluğu dolduran mübadiller ipek üretimindeki açığı kapatmakta aynı şekilde başarılı olamamışlardır. En iyi bildikleri tarım faaliyeti olarak tütün ekimi yaptıkları için kendilerine verilen topraklardaki zeytinlikleri, dutlukları, bağları yok edip tütüne yönelmişlerdir. Bu yüzden ipekböcekçiliğinin gelişimi bir ölçüde aksamıştır. Gerçekte, Bursa’da Rumların olduğu yerlerdeki ipekböceği fabrikalarını, mübadil göçmenler kullanmayı becerememişlerdir. Üretim, Rumlar gittikten sonra hiçbir zaman eskisi gibi olamamıştır. Cumhuriyetin kuruluşuyla beraber gösterilen çabalarla elde edilen az miktardaki gelişme ise eskiden Rum ve Ermeni imalatçılar arasında azınlıkta kalmış, Müslüman imalatçılar ve tüccarlar tarafından sağlanmıştır.

Şekil 3.13. Türklerin Görükle’si (Anonim 2019)

Bursa’da Mübadele

Mübadele kelime anlamı olarak "değişim" demektir. Bununla birlikte günümüzde 1923'te imzalanan anlaşmanın yüzüncü yılına yaklaşırken Türkçede artık münhasır bir anlam kazanmıştır. Bugün Mübadele veya Mübadil denildiğinde kelimenin Türk toplumunda yaptığı çağrışıma benzer bir çağrışım bildiğimiz kadarıyla Yunanistan'da da “andallagi” kelimesi yapmaktadır. Bu kelimeler telaffuz edildiğinde, hem mübadeleye tabi tutulmuş insanlar hem de bu trajediyi yaşamış her iki toplumun bireyleri için mutlaka söyleyecek birkaç kelime vardır. Keza her iki toplumda da ülke coğrafyalarına yayılmış yüz binlerce mübadilin çocukları, torunları, komşuları, arkadaşları veyahut akrabaları bir biçimde doksan yıldır bu trajedinin parçası veya şahidi durumundadır.

Nüfus mübadelesinin insani boyutunun büyüklüğü yanında, sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi sonuçları daha ilk yıllardan itibaren tarih araştırmaları konusu olmuştur. Literatüre girmiş yüzlerce makale, kitap ve belgesellerin yanında, mübadillerin kurmuş olduğu ulusal ve yerel dernekler, Çatalca ve Samsun gibi yerlerde kurulan mübadele müzeleri ve yerel yönetimlerin, ayrıca ikinci, üçüncü nesilden bireylerin çabasıyla toplum hafızasında yer etmiştir.

Mübadele tarihinin Lozan Konferansı sırasında Türk ve Yunan hükümetlerinin nüfus mübadelesi konusunda imzaladıkları sözleşme ile başladığı düşünülmesine rağmen, nüfusların değişimi fikrinin kökenleri Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülme sürecine dayanmaktadır. Osmanlı toplumundaki çözülmenin temeli esasında 1800'lü yılların başındaki Balkan isyanları ve ardından 1821'deki Mora isyanı ile devam etmiştir. Yunanistan'daki bağımsızlık yanlıları 1826'da Osmanlılara teklif ettikleri barış anlaşmasında Türklerin artık Yunanistan'da yaşamalarını istemediklerini belirtmişlerdir. 22 Mart 1829'da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan bir protokolle Osmanlı ve Yunan taraflarına Anadolu'daki Ortodoks nüfus ile Yunanistan'daki Müslüman halkın mübadelesini teklif etmiş, Osmanlı İmparatorluğu da bunu 14 Eylül 1829'da Edirne Antlaşması'yla onaylamıştır (Kılıç ve Ulutaş 2016e).

3.3.3. Cumhuriyet sonrası Görükle

1927 ve 1935 nüfus sayımlarında Bursa nüfusunun %96'ya yakın bir kısmının ana dillerinin Türkçe olduğu bilinmektedir. Buna karşılık %1'den daha az bir oranın anadili Rumca olarak belirtilmiştir. Diğer yandan, Rum ve Ermeniler şehri terk ettikten sonra onlara ait bütün mektepler kapatılmıştır. O binalar gelen göçmenler için yeni eğitim yapıları olarak kullanılmıştır.

Görükle'de halk hekimliği 1960'lı yılların sonuna kadar etkinliğini korumuştur. Ayağı veya kolu kırılan bir kişi "kırıkçı-çıkıkçı" olarak tabir edilen kişilere gitmekteydi. Özellikle yaşlı nüfus arasında halk hekimliğinin 1980'li yılların sonuna kadar etkinliğini sürdürdüğü bilinmektedir. Yaşlılar hastalandıkları zaman kendilerini iyileştirmek için ilaçları, tabiattan topladıkları çeşitli bitkilerden elde etmişlerdir. Hamile kadınlar doğum yapacağı zaman ebeye haber gönderilip, ebe gelinceye kadar evdeki yaşlılar ve bu işi bilenler doğum yapan kadına yardımcı olmuşlardır. Köyde diplomalı ebe olmasına rağmen köylünün çoğu doğumunu hastanede yapmışlardır.

Mübadeleden Sonra Gelişen Türk-Yunan İlişkileri

İki halkın mübadilleri, 1990'lı yıllara kadar atalarının, dedelerinin yaşadıkları topraklara turist olarak bile gidemiyordu. Son zamanlarda Nilüfer Belediyesi, Bursa Lozan Mübadilleri Kültür ve Dayanışma Derneği, Görükle Kadın Dayanışma, Kalkınma ve Kültür Derneği'nin Yunanistan'daki sivil toplum kuruluşlarıyla kurduğu iletişim ve temaslar ile ilişkiler düzeltilmiştir. Nilüfer Belediyesi'nin o dönemki Başkanı Mustafa Bozbey'in girişimleri sonucu Nilüfer Belediyesi ve Serez Belediyesi "kardeş belediye" olmuşlardır. Veria Belediyesi ile dostluk protokolü imzalanmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren gelişen bu iyi ilişkilerin temelleri 1953 yılında eski köyünü ziyarete gelen Görükle'nin son Rum öğretmeni V. Deligiannis ve ondan yaklaşık 30 yıl sonra dedelerinin yaşadığı toprakları merak edip görmek isteyen Yunan araştırmacı Yorgos Kotzaeridis'in kendi çabalarıyla atılmıştır. Böylece mübadeleye tabi tutulan aileler ve çocukları, bugün atalarının topraklarını rahatlıkla ziyaret edebilmektedir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluğu geliştirmek amacıyla Nilüfer Belediyesi Yunanistanlı

konukların katılımıyla her yıl Görükle Motor Meşe Parkı'nda Hıdırellez şenliklerini düzenlemektedir.

Görükle Evleri ve Mimari Özellikleri

Mübadeleden önce Bursa'da yaşayan Rumların bıraktığı arazilerin çoğu zeytinlik, dutluk ve bağlık arazilerdir. Yunanistan ve Makedonya'da ovalarda yaşayan ve Bursa'ya gelen çiftçilerin bir kısmı tütün yetiştirmekte olup, Bursa'daki tütüncülüğün gelişmesine katkı sağlamışlardır. Zeytinciliği ve kozacılığı da Bursa'da öğrenen göçmenler üretimi bu anlamda da geliştirmişlerdir.

Yapılar genellikle zemin kat +1 kat olmak üzere 2 katlıdır. Rum evleri içinde 3 katlı yapılarda mevcuttur. Duvarlar ahşap karkas arası dolgu tekniğiyle yapılmıştır. Ahşap elemanlar geçmeli sistemle mihlar yardımıyla birleştirilmiştir. Dolgu malzemeleri yapıldıkları döneme göre farklılaşabilmektedir. Rumlardan kalma binalarda genellikle tüm katlar moloz taş dolgulu sistemdir. Mübadele sonrasında göçmenlerin yaptıkları binalar ise genellikle zemin katlarda ahşap hatıllı moloz taş duvar, 1. katlarda dolgulu ahşap karkas duvardan oluşmaktadır.

Zemin katın taş yığma, 1. katın taş dolgulu olduğu örneklere rastlamak mümkündür. Taş dolgulu ahşap karkas duvarlarda yer yer onarımlar yapılarak dolgu malzemesinin tuğla ile değiştirildiği durumlar da görülmüştür. Görükle'deki sivil mimarlık örneği yapıların çatı örtüsü ve çatı döşemesi yapımında yöreye özgü kalamut kullanılmıştır. Ahşap çatı makaslarının üzerine çitalarla ızgara sistem oluşturulmuş, bunun üzerine de kalamut serilmiş ve çitalara sabitlenmiştir. Kalamutların üstü kerpiç harç ile sıvanmış ve alaturka kiremit ile döşenmiştir. Üst kat tavanlarda ise kalamutlar çatı makaslarının altına çakılan latalara sabitlenmiştir. Kalamutların üzeri kerpiç sıva ile sıvanarak üzerine kireç badana uygulanmıştır. Üst kat sofalarda tavan olmayıp ahşap çatı sisteminin açıkta görüldüğü örnekler de mevcuttur. Osmanlı mimarisinde önemli bir yere sahip olan geleneksel sivil mimarlık örneklerinde görülen tasarım özellikleri, malzeme kullanımları rasyonel çözümleri beraberinde getirmektedir (Bağbancı ve ark. 2014).

Görükle Mübadele Evi

Cumhuriyet Meydanı'nda yer alan ve günümüzde Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi olarak hizmet veren binayı, mübadeleden önce Miltiadis Trihoulidis ev olarak kullanmakta idi. 1922 sonrasında Kavala'dan mübadele ile Bursa'ya gelen Hasan Gültekin ve Sıdika Gültekin çifti bu evin yeni sahibi olmuştur. Hasan Gültekin'in ardından oğlu Ramazan Gültekin ve ailesinin ikamet ettiği bu binanın giriş katı 1990'lı yıllara kadar dönem dönem kahvehane, kasap dükkanı ve lastikçi olarak kullanılmıştır. 2002 yılında kurulan Bursa Lozan Mübadilleri Kültür ve Dayanışma Derneği'ne de ev sahipliği yapmıştır. Bu tarihi yapı Nilüfer Belediye'sinin 2012'de başlattığı ve 2015'te tamamlanan rekonstrüksiyon ve restorasyon çalışmaları sonucunda bugünkü halini almıştır.

Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi'nde, köyün mübadil Türkleri kadar eski sakinleri olan Rumların da tarih bilinci olduğu izlenmektedir. Görükle köyü, tarihte yaşadığı talihsizlikleri bu insanların çocukları ve torunları sayesinde telafi etmek için uğraşmaktadır. Köyün asıl talihi, geçmişine sahip çıkan ve ilgi duyan eski sakinleri kadar yeni sakinlerinin ve kurumların varlığıdır. Özellikle 1990'lı yıllarda iki ülkenin mübadil halkları arasında ilişkiler gelişmiştir. 1980'li yıllardan itibaren bireysel temaslarla başlayan ilişkiler özellikle Bursa Lozan Mübadilleri Kültür ve Dayanışma Derneği, Nilüfer Belediyesi ve Görükle Kadın Dayanışma, Kalkındırma ve Kültür Derneği'nin, Görükle sakinlerinin ve Yunanistan'daki çeşitli derneklerin çabalarıyla gelişmiştir. Görükle'de bulunan Mübadele Evi bugün, atalarının yıllar önce ayrılmak zorunda bırakıldıkları toprakları "memleket" olarak gören bu insanların zahmet, ilgi ve merakları sonucunda oluşturulmuştur.

Şekil 3.14. Mübadele Evi (a. 1950’li yıllar (Kılıç ve Ulutaş 2016f), b. 2018)

3.4. Görükle’nin Demografik Yapısı

1830 ve 1853 nüfus defterlerine göre Kite (Ürünlü) kazasına dahil olan ova köyleri içinde Rum nüfusa sahip Görükle’de 168 evde 468 erkek yaşamaktaydı. Sadece hane sayısının verildiği 1853 defterlerine göre hepsi Rum 179 hane olduğunu görülmüştür. V. Deligiannis’in rakamları ile uyumlu olduğunu onun köy nüfusu ile ilgili anlatımlarından anlaşılmaktadır:

Köyün nüfusuna gelince söyleyebiliriz ki nerdeyse üçe katlanmıştı. Mesela 1800’de yaklaşık 60-70 aile için yapılan kiliseden sonra 1874’te 12 metre genişletildi ve son zamanlarda yeni ve büyük bir kilise daha yapılması düşünülüyordu.

Deligiannis, 1874 yılında köyün nüfusuyla ilgili kesin rakamlar vermese de, bu nüfusun artmaya devam ettiğinden onun 1922’de ayrılmaya başlamadan önce 300 haneden fazla ve 1.500 kişinin yaşadığından söz etmektedir. Bir başka yerde ise 417 hane reisinin ismini liste halinde çıkarmıştır.

Köy Cumhuriyet’ten sonra da giderek gelişim göstermiştir. 1955 yılında 16 köyün bağlı olduğu bir bucak merkezi olan Görükle’de 1957 yılında bir belediye örgütü kurulmuştur. Büyükbalıklı, Dumlupınar, Gökçeköy, İrfaniye, Kurtuluş ve Zafer mahallelerinin bağlı olduğu Görükle Belediyesi 2009 yılında yeni bir düzenleme ile kapatılıp, Nilüfer’e bağlı bir mahalle haline geldi. Mahallenin yanında Uludağ Üniversitesi’nin kurulmasıyla önemi git gide artan Görükle bir ticaret ve kültür kenti olma yolunda gelişmeye devam etti. 1990’lı yıllarda üniversiteye hizmet amacıyla

kurulan yurtların, eğlence ve kültür mekanlarının sayısının artmasıyla bir öğrenci kenti halini almıştır (Anonim 2019).

Büyükşehir statüsüne 1987 yılında kavuşan Bursa'da, o tarihte Nilüfer, Osmangazi ve Yıldırım olmak üzere üç merkez ilçe kurulmuştur. Kentin batısında bulunan Nilüfer, o yıllarda Bursa'nın konut ihtiyacına karşılık vermeye hazırlanan bir toplu konut bölgesi olarak dikkat çekmektedir (Anonim 2018a).

Çizelge 3.2. Nüfus tablosu (Anonim 2019)

Yıl	1927	1940	1955
Toplam Nüfus	1333	1538	1873

Çizelge 3.3. Nüfus tablosu (Anonim 2018b)

Yıl	Toplam Nüfus	Erkek	Kadın
1965	689	330	359
1970 (Bm, B, Ptt)	2209	1092	1117
1975 (Bm, B, Ptt)	2333	1225	1108
1980 (Bm, B, Ptt)	2401	1262	1139
1985 (Bm, B)	2720	1413	1307
1990 (B)	5404	3242	2162
2000 (B)	10637	5283	5354

(Bm): Bucak Merkezi
(B): Belediye Teşkilatlı Olan Yerleşim Yerleri
(Ptt): Ptt Şubesi Olan Belde ve Köyler

Çizelge 3.4. Nüfus tablosu (Anonim 2018b)

Yıl	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Toplam Nüfus	40683	37842	35022	30001	25619	23883	22371	17070	15304	14097	15405	11817

3.5. Görükle Ekonomik Yapısı ve Geçim Kaynakları

Görükleliler en çok çiftçilik, hayvancılık, ipekböcekçiliği ve bağcılık ile ilgileniyordu. Buğday, arpa, yulaf, çavdar ve mısır yetiştirilen tarlalar, en çok Eylül ve Nisan ayları arasında ekilip dikiliyordu. Dut bahçeleri ve bağlarda sürekli olarak değil sırasıyla çalışıyorlardı. Üzümlerin bağ bozumundan sonra, Ekim'in başından Aralık sonuna kadar tahıl ekiliyordu. Fakat Ocak sonu ya da Şubat başından dut bahçelerinin sivri kürek ile kazılması başlıyordu ve hemen hemen Nisan ortasına kadar devam ediyordu. Bu işlem için toprağın tavında olmasına, yani ne çok ıslak ne de çok kuru olmamasına özen gösteriyorlardı. Zira tavı olmazsa ağaçlar soluyor ve dut yaprakları iyi yetişmiyordu. Aynı şekilde bağlar da sivri kürek ile çalışılıyordu. Hatta bağlarda, sivri küreklerle toprak topraklarını çıkardıkları zaman biraz toz da çıkıyordu ve bu bağlara iyi gelmekteydi. Çünkü bu şekilde külleme hastalığı (bir çeşit mantar) önlenmiş oluyordu. Bu yüzden şöyle bir söylem vardı: Bağları kırmızı yumurta ile kazacağız. Bu şu demektir: Paskalya'dan sonra, toprak kuru olduğunda kazma başlayabilir. Tarla sahipleri eğer bağları daha erken kazdıysa bu hastalıktan zor kurtulduklarını gözlemlemiştir. Bu hastalıkla kükürtleme yaparak baş edebiliyorlardı. Soğan mildiyö (peronospora) hastalığı çok geç bir dönemde Görükle'de yaygın hale gelmişti. Hemen hemen 1910'dan sonra bağlara bordo bulamacı serpiliyordu. Filoksera hastalığı sadece 1920 yılında ortaya çıktı. Sivri kürekle kazma işi bitince çapalarla kazma işine başlanırdı. Bu işlem Mayıs ve Haziran ortasına kadar devam ederdi. Bahsedilen diğer işlere kadınlar çapalarla, kazmalarla eşlerine yardım ederdi. Ancak büyük açlığın ortaya çıktığı 1916'daki genel seferberlikten beri, Görükle'den göç ettirilene kadar kadınlar tüm işleri yapmak zorunda kalmıştır (Kılıç ve Ulutaş 2016c).

1923-1924 yıllarında önce Selanik'in kuzeydoğusunda bulunan Langaza ve Suha kasabaları ile Serez şehrinin çevresindeki köylerden, ardından Kavala şehri kuzeyindeki Eski Kavala köyünden gelen mübadil ailelere terk edilmiş haldeki köy evleri yerleşmeleri için verildi. Memleketlerinde tahıl çiftçiliği, tütüncülük, hayvancılık ve az sayıda zanaat ile uğraşan mübadiller Görükle'de eski tarlalarda, bağlarda, dut bahçelerinde tahıl çiftçiliği, tütüncülük, hayvancılık ile uğraşarak köyün yeni ekonomisini kurmuşlardır. Özellikle 1940'lı yıllardan itibaren kozacılık Görükle'de

tekrar önemli hale gelmiştir. 1971 yılına gelindiğinde köyün kuzey kısmında “Görükle Tohum İstihsal Kooperatifi” kurulmuş ve İpekböcekçiliği Enstitüsü ile iş birliği halinde çalışılmıştır.

Görükleliler 'bahçe' derken dut bahçelerini kastediyordu. Bahçenin iyi olması için dikilecek tarlada yuvarlama olmalıydı. Yuvarlama, tarla içinde küçük taş ve başka hiçbir çalı veya ağaç kalmaması için, sivri kürekler ile ve en az 60 cm derinlikte olabiliyordu. Epey zahmetli olan bu iş, çiftler olarak çalışan ırgatlar tarafından Temmuz ve Eylül sonu arasında gerçekleşiyordu. Kış süresince yağın yağmur ve karla bu büyük toprak topları eriyordu ve tarlaya sanki pamuk sürülmüş gibi toprak epey yumuşak bir hal alıyordu. Şubat veya Mart aylarında Bursa'dan dut ağacı fidanlarını satın aldıktan sonra birbirine 7 ayak, yani 1,90 m mesafesi olan çizgiler şeklinde dikim yapılıyordu. Bazıları, fidan sıraları arasında soğan ekiyordu ama iyi çiftçiler hiçbir şey ekmiyordu ve bu şekilde tüm fidanlar yükselip gelişebiliyordu. İki veya üç sene sonra, fidanlar yabani dut ağacı tohumlarından üretildiği ve yabani çıktığı için, uysal dut ağacı ile ağacın bir çubuğuna aşılıyordu ve diktikten 5-6 sene sonra tarla güzel bir bahçeye dönüşüyordu. Bu şekilde tarla böceklerin beslenmesi için çok verimli bir dut bahçesi oluyordu (Kılıç ve Ulutaş 2016c).

Üretici bir köy olarak Görükle, fazla buğdayı, taze veya kuru kozaları, koyunları, tütünleri Bursa'ya, unları Mudanya ve Mesebolu'ya (Mudanya-Aydınşınar); pekmez, şarap, rakı, sirke ve ipe tohumlarını Gölyazı ve Çobankırı köylerine satıyordu. Ürünlerin bir kısmı ise köy içinde satılıyordu. İstanbul ve Rusya çarşılarında meşhur olan soğan ve onun bir cinsi olan kokarcık için köyü çeşitli. tüccar ve komisyoncular ziyaret ediyordu. Satın aldıkları birkaç bin kıyyelik ürünleri önce Mudanya'ya, oradan deniz yoluyla büyük çarşı ve pazarlara gönderiyorlardı. Taze üzümü Bursa veya Gölyazı'ya satıyorlar, bazen de üzümler Gölyazı'da taze balık ile takas ediliyordu. Mudanya, Mesebolu, Trilye ve Siyi'den zeytinyağı, zeytin, petrol, sabun ve tuz alıyorlardı. Diğer ihtiyaçlarını ise köydeki birkaç bakkaldan karşılıyorlardı. En çok ve en önemli alışverişler Bursa'da yapılıyordu (Kılıç ve Ulutaş 2016c).

Mübadele'den önce Görükle'nin esas otlığı, doğusundaki 20.000 dönümden fazla olan koruluk alandı, çünkü başta koyu meşe ağaçları vardı. Kışın burada büyük sessizlik hakimdi, keçi, koyun sürüleri ve diğer hayvanlar ise kötü havalarda burasını güvenli bulup sığınıyorlardı. Tüm bu hayvanların uygun çobanlara da ihtiyaçları vardı. Ai Dimitri Bayramı (Ruz-i Kasım, 26 Ekim), köyün hayvancılık hayatının takvimini belirliyordu. O gün, ayından sonra köylülerin çoğu kilisenin yukarı kahvehanesinde genel meclislerdeki gibi toplanıyorlardı. Köyün muhtarı ve eşraflarının yanında, çokça koyun sahipleri de bulunuyordu. Koyun ve diğer hayvanlara sahip olma sınırı yoktu. İsteyen, sürü oluşturarak kırk ve üzeri sayıda koyun besleyebilirdi ancak koyunlarını ayrıca otlatmak yazılı olmayan bir yasaktı. Bu yüzden koyun, keçi çobanlarının kim olacağı hakkında ortak bir karar veriliyordu. Keçiler için iki çoban, inekler, eşek ve küçük atlar için de iki çoban seçiliyordu. Dilekler verdikten sonra yeni çobanlar, köy dışında açık bir yere çıkıyor ve herkes onlara koyunlarını teslim ediyordu. Orada, herkesin ne verdiğini bilmek için hayvanlar kayıt ediliyorlardı. Çobansız otlatmak yasaktı. Hava koşulları iyi olduğu zamanlar, koyunlar Aralık ortalarına kadar dışarıda, otlaklarda duruyordu ve 30-40 kuruş gecelik ücretiyle çobanlarla anlaşmaların tarlalarında yatabiliyordu. Koyunların doğurmaya başladığı Aralık ortalarından sonra çobanlar eşrafi ile anlaştıktan sonra sürüyü ikiye ayırıyordu. Çoğunluğu sağmal olan koyunları üç çoban üstlenip her akşam köye getiriyordu. Bir bölümünü sürekli dışarıda tutup koru içinde, köy karşılarında, bir mandıraya yerleştiriyordu. Sadece soğuk kış havalarda köye götürüyorlardı (Kılıç ve Ulutaş 2016c).

19. yüzyıldan itibaren köylülerin çoğunluğu ipek kozası yetiştiriyordu. Pastör metodu hala keşfedilmediği için üretim genellikle başarıya ulaşamıyordu. Bu yüzden, Gölyazı'da ve Görükle'de yaşayanların en yenilikçileri, yüksek rakımda olan Uludağ bölgeleri hatta Gümülcine'deki hastalığın ulaşmadığı yerlerde dolaşıp tohum üretecek gerekli kozaları bulmuşlardı. Önce ölü solucan kokusu çıkmasını diye koza alacakları evleri izliyorlardı. "Kladoma" (dalların yerleştirilmesi) gününden 17-18 gün sonra, on kadar koza kesip böceği (krisalisi) çıkarıp, bir bıçak ucu ile karınlarını kesiyor, mide torbalarını çıkarıyor ve koza üzerine basıyorlardı. Bu bastırmadan sonra eğer kızıl renk çıkıyorsa besleme başarılı sayılırdı. Tohum üretmek için bu kozaları satıyorlardı; aksi durumdaki kozalar çöp oluyordu. Fakat kozaları o kadar uzak yerlerden köye getirmek

zor olduğu için koza üreticisi işbirliğiyle bunları çarşaf lar üzerinde seriyorlardı. Çünkü birkaç gün sonra kelebekler kozalardan çıkıp yumurtacıkları doğuruyordu. Ardından ipek tohumları toplayıp satış için köye getiriyorlardı. Fakat bu sistem yanlıştı. 1865'te Güney Fransa'daki tüm ipekböceklerini bir hastalıkla öldürene kadar, tüm koza üreten yerlerde bu yöntem kullanılıyordu. Bu yüzden Fransa hükümeti Louis Pastör'den bu hastalığın sebebini bulup incelemesini istedi. Bilge Pastör, araştırma için koza besleme kabinaları içinde tam beş sene geçirdikten sonra, dişi kelebeğin izole olup tek tek ince kumaştan bir torba içinde yumurtacıklarını doğurması gerektiği sonucuna ulaştı. Ardından artık kuru kelebek inceleniyor ve sağlıklı bulunursa yumurtaları da kabul ediliyordu. Aksi durumda atılıyordu. Kıymetli bu böceği tamamen felaketten kurtaran söz konusu Pastör Metodu buydu ve bunu uygulayan tüm milletin ipek üreticileri, hürmet ederek ipek tohumu bulunan kutular üzerine “ipek tohumları Pastör sistemine göre incelenmiş” diye belirtiyorlardı.

Bu metodun keşfedilmesiyle özellikle 1880-1922 yılları arasında Görükle'de ipekböcekçiliği büyük ölçüde gelişmiştir. Bu yüzden köy içinde iki ve üç katlı büyük evler inşa edilmeye başlandı. Verimli tarlalara dut ağaçları ekildi. Böceklerin yetiştirilmesi, hava durumuna göre Nisan aylarında başlayıp Mayıs'ın ilk on gününe kadar devam ediyordu. İpek tohumunu köyden, Bursa'dan ya da Gölyazı'daki ipek tohumu üreticilerinden alıyorlardı. Çoğu ise gerekli ipek tohumunu kendi üretmek için tüm önlemleri alıyor gerekli ortamı hazırlıyor ve üretimi kendisi yapıyordu (Kılıç ve Ulutaş 2016c).

3.6. Görükle Morfolojik Yapısı

Görükle, mübadeleden önce köy olduğu zamanlarda biçimsel olarak organik bir yerleşim dokusuna sahipti. Mübadele sonrası gelen göçmenlerle de köyün fiziksel yapısında pek önemli değişiklikler görülmemiştir. Uludağ Üniversitesi'nin kurulmasıyla süreç içerisinde bir kentsel alana dönüşen Görükle daha çok doğu ve güney yönlerinde gelişim göstermiştir. İmara açılan ve parsellenen alanlarda zamanla ihtiyaca yönelik yapılaşmalar olmuştur. Güneyde Bursa-İzmir yoluna kadar büyüyen kentsel alan çevre

yoluyla sınırlanmıştır. Doğuda Uludağ Üniversitesi ile sınırlanan kentsel alan üniversite ve ana ulaşım yolları arasında konumlanmıştır.

1970 yılında İstanbul Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Bursa Tıp Fakültesi ile 1974 yılında kurulan Bursa İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi Uludağ Üniversitesi'nin temelini oluşturmaktadır. 11 Nisan 1975 tarih ve 15205 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak "Bursa Üniversitesi" adı ile kurulan Üniversite, 20 Temmuz 1982 tarihinde "Uludağ Üniversitesi" adını almıştır. Ancak 18 Mayıs 2018 tarih ve 30425 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 7141 sayılı "Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile üniversitemizin adı "Bursa Uludağ Üniversitesi" olmuştur (Anonim 2018c).

Şekil 3.15. 2004 yılı hava fotoğrafı (Anonim 2017)

Şekil 3.16. 2011 yılı hava fotoğrafı (Anonim 2017)

Şekil 3.17. 2018 yılı hava fotoğrafı (Anonim 2017)

2004 yılında köyün çevresindeki organik dokudaki yoğunluk zamanla üniversiteye yakın bölgelere doğru ilerlemiştir. Üniversite kurulduktan sonra yerleşim yeri ihtiyacından dolayı bir kentsel alana dönüşen Görükle, Uludağ Üniversitesi çeperine kadar büyümüş ve yapılaşmıştır. 2004, 2011 ve 2018 hava fotoğraflarını karşılaştırdığımızda dikkate değer bir büyüme söz konusudur.

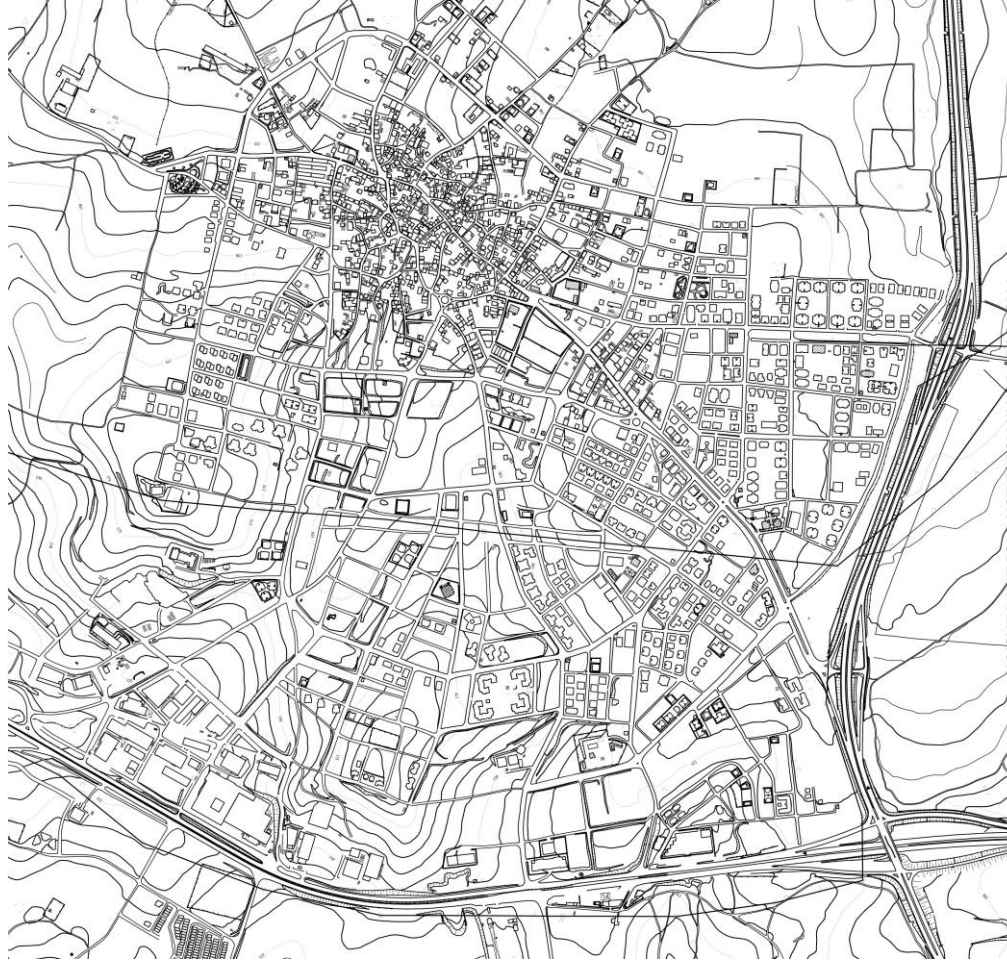
3.6.1. Topografik durum

2000 yılındaki halihazır haritadan alınan verilere göre en düşük eğimin olduğu noktalar 90-95 noktalarından başlayarak 195-200 noktalarına kadar yükselmektedir. İzohips halkalarının içe doğru küçülerek devam ettiği yerlerde eğim artarak en yüksek tepe noktalarına ulaşmaktadır. Köy yerleşmesinin olduğu yerlerde yapılaşmadan dolayı haritada eğim izleri silinmiş fakat köydeki yapılar mevcut eğime göre yerleşmiştir.

Şekil 3.18. 2000 yılı halihazır haritası topografya durumu

15 yıl sonraki halihazır harita incelendiğinde yapılaşmada ciddi bir artış ve yayılma gözlenmektedir. 2015 yılı haritasında eğim çizgileri yapılaşma sebebiyle yok olacak kadar azalmıştır. Yine mevcut eğim korunarak yerleşilen düzende köy olmaktan çıkan Görükle bir kentsel alana dönüşmüştür.

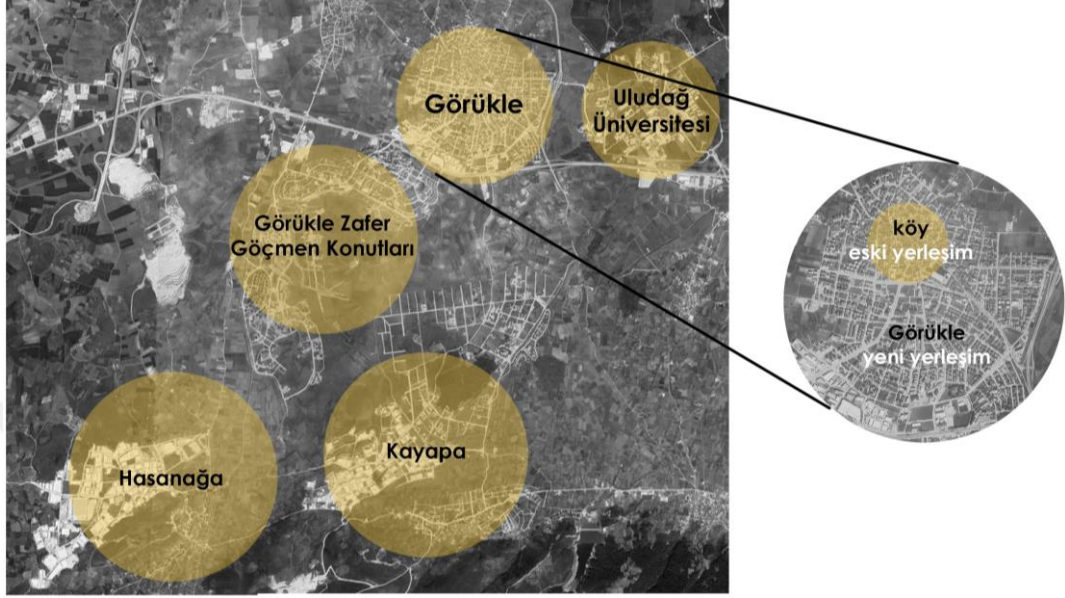
Şekil 3.19. 2015 yılı halihazır haritası topografya durumu

3.6.2. Ulaşım yapısı

Görükle en eski yerleşim yeri halinde bir köyden ibaretti. Daha sonra gelişerek beldeleşti ve bir kentsel alan haline geldi. Mübadeleden sonra gelen göçmenler için artan konut ihtiyacı zamanla yakın çevrede toplu konutların ve tokilerin gelişmesine sebep oldu. Aşağıdaki analizde görülen Göçmen Konutları, Hasanağa ve Kayapa bölgeleri toplu konut alanlarının geliştiği bölgelerdir. Görükle'nin doğusunda yer alan Uludağ Üniversitesi'nin öğrencileri, idari ve akademik personeli de daha çok Görükle merkeze yerleşerek yeni yerleşim alanının gelişmesine katkı sağladılar. Analizin sağ tarafında Görükle'nin küçük bir köyden gelişerek köyün dört çeperine de yayılan yeni yerleşim alanı gösterilmiştir. Daha çok gelişim üniversiteye yakınlık sebebiyle köyün

doğusu ve güneyine doğru gerçekleşmiştir. Köy bugün hala özgün yapısını koruyarak eski sakinleriyle birlikte varlığını sürdürmektedir.

Şekil 3.20. Görükle ve yakın çevresi yerleşim analizi

Aşağıda 2004 yılına ait ilk analizde görülen sarı çizgilerle aks haritası gösterilmiştir. Aks yoğunluğu 7 yıl aralıklı periyotlar belirlenerek 2004, 2011 ve 2018 yıllarındaki harita ve hava fotoğraflarından analiz edilmiştir. Eklenen yeşil akslar 2011 yılında eklenen yeni yolları ifade ederken, kırmızı renkler 2018 yılında eklenen yol çizgilerini ifade etmektedir. Bölgedeki yoğunluğun artışı aksların artışından da görülmektedir.

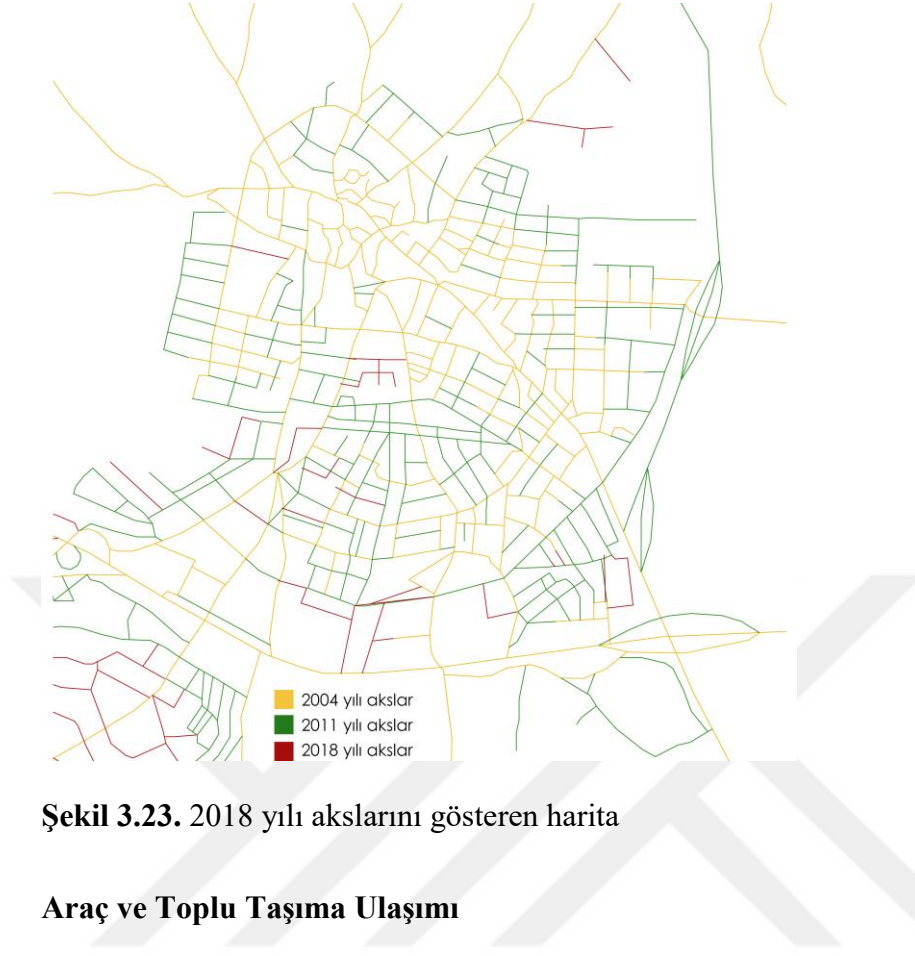

Şekil 3.21. 2004 yılı akşlarını gösteren harita

Şekil 3.22. 2011 yılı akşlarını gösteren harita

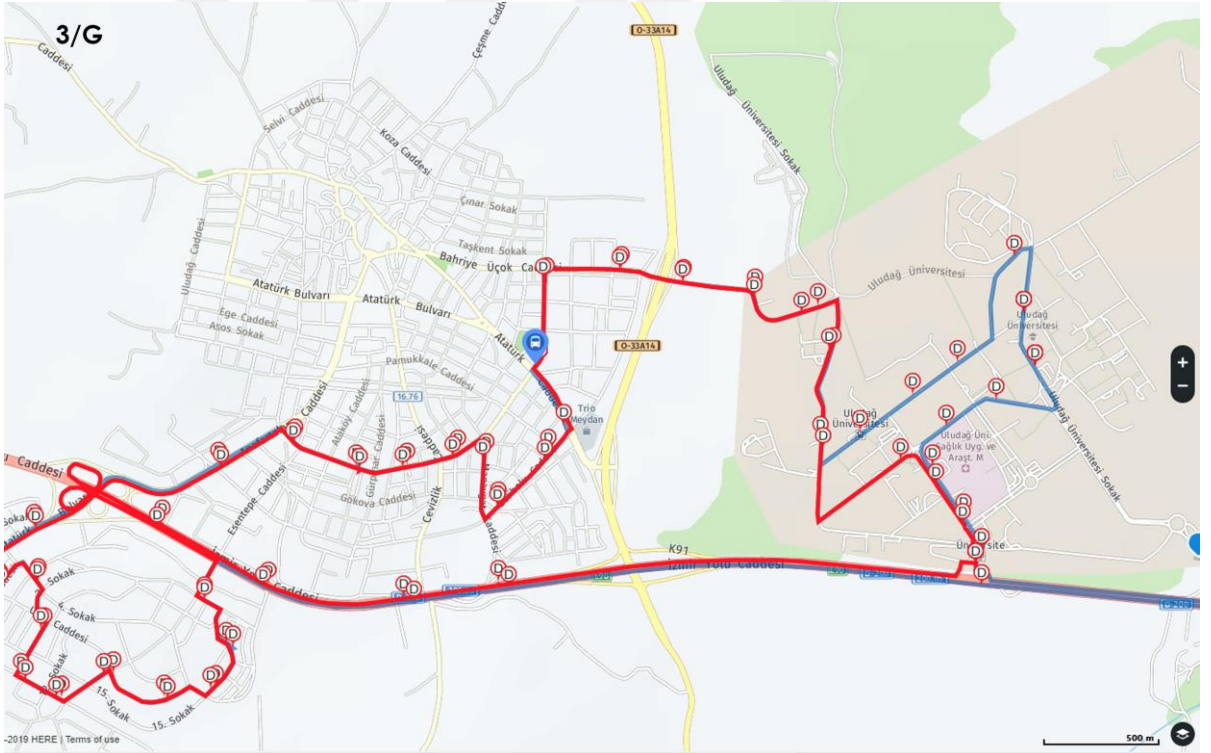

Şekil 3.23. 2018 yılı akslarını gösteren harita

Araç ve Toplu Taşıma Ulaşımı

Bir öğrenci köyü haline gelen Görükle’de toplu taşıma öğrencilerin ulaşımı için büyük önem taşımaktadır. Öğrenciler belirli güzergahlarda üniversiteden Görükle’ye otobüs veya dolmuşla ulaşım sağlayabilmektedir. 4/G ve 35/G numaralı otobüsler üniversiteden gelip Görükle merkezindeki durakları gezen toplu taşıma araçlarıdır. Görükle çevresinde sonradan gelişen Göçmen Konutlar, Hasanağa, Kayapa gibi toplu konut bölgelerine de Görükle üzerinden geçerek ulaşılmaktadır. Bu yöndeki toplu taşıma araçları B/33-K ve 3/G numaralı otobüsler ve dolmuşlardır. Aşağıda Burulaş’ın resmi sitesinden alınmış toplu taşıma araçlarının güzergahları, görsellerin sol üstünde numaraları belirtilerek gösterilmiştir.

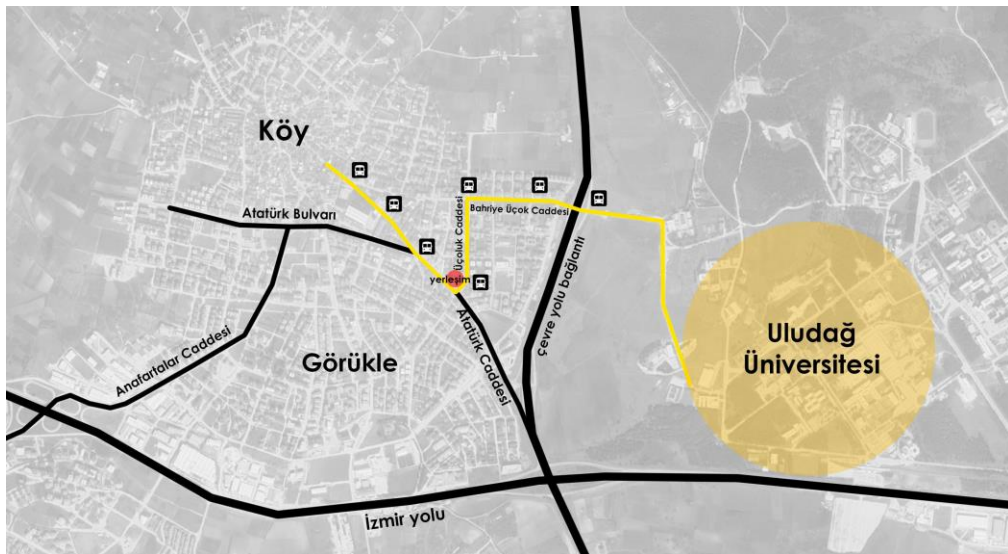

Şekil 3.24. 4/G, 35/G, B/33-K, 3/G araçlarının güzergah ve durakları (Anonim 2018d)

Görükle'ye Uludağ Üniversitesi'nden, Bursa çevre yolu bağlantısından ve Bursa-İzmir yolundan olmak üzere üç ana giriş vardır. Tüm toplu taşıma araçları Görükle'ye Bahriye Üçok Caddesi üzerinden geçmektedir. Aşağıdaki şemada sarı renkle gösterilen aks Üniversite'nin Görükle girişine bağlanmaktadır. Sarı renkli aks üzerindeki durak ikonları Görükle'nin en yoğun kullanılan duraklarıdır. Bu aks ana toplu taşıma bağlantı aksı olarak nitelenmiştir. Toplu taşımalar Bahriye Üçok Caddesi'nden Üçoluk Caddesi'ne bağlanıp kırmızı noktayla ifade edilen yerleşim durağına ulaşmaktadır. Bu durak ismini Görükle'nin en eski sitelerinden olan Yerleşim Sitesi'nden almaktadır. Yerleşim durağı Görükle'nin en hareketli aksı olan Atatürk Caddesi'ne bağlanmaktadır. Atatürk Caddesi ticaret ve hizmet birimlerini içinde bulunduran ve eski köy yerleşmesine bağlanan önemli bir bağlantı yoludur. Bu cadde üzerinde bulunan şemada da işaretlenmiş duraklar Görükle'nin en yoğun toplu taşıma duraklarıdır. İç kısımdaki yerleşmelerde oturan öğrenciler bu akstaki en yakın durağa gidip ulaşım araçlarına ulaşabilmektedir. Yeme içme, restoran, kafe, market, alışveriş yerleri gibi öncelikli ihtiyaçlara yönelik birçok hizmet birimi de Atatürk Caddesi'nde yer almaktadır.

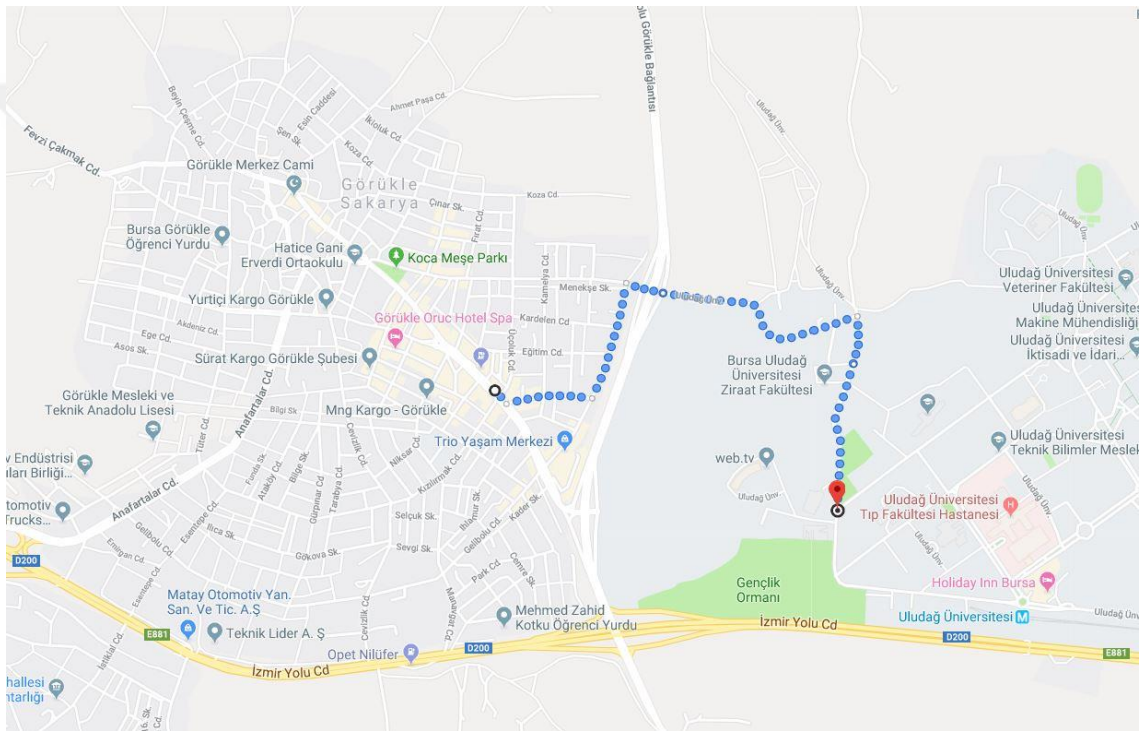
Görükle'ye araçla ulaşırken, Bursa çevre yolu bağlantısından da direkt olarak giriş yapılabilmektedir. Bunun haricinde Bursa şehir merkezinden gelirken Uludağ Üniversitesi'ne girmeden İzmir yolundan da Görükle'ye direkt olarak bağlanılabilmektedir.

Şekil 3.25. Görükle önemli akslar ve ana toplu taşıma durakları

Yaya Ulaşımı

Görükle'ye yaya olarak ulaşım en yakın nokta olan Uludağ Üniversitesi'nden sağlanabilmektedir. Görükle kapısına en yakın fakülte olan Ziraat Fakültesi'nden Yerleşim durağı yürüyerek 2 km ve ortalama 25 dakika sürmektedir. Şekil 4.27.'de gösterilen yürüme güzergahında Spor Parkı'nın yanından geçen yol eğimin daha az olması sebebiyle daha çok tercih edilen bir yaya yoludur. Aynı zamanda toplu taşıma güzergahı yoluna paralel olan yaya ve bisiklet yolu da kullanılabilir bir rotadır.

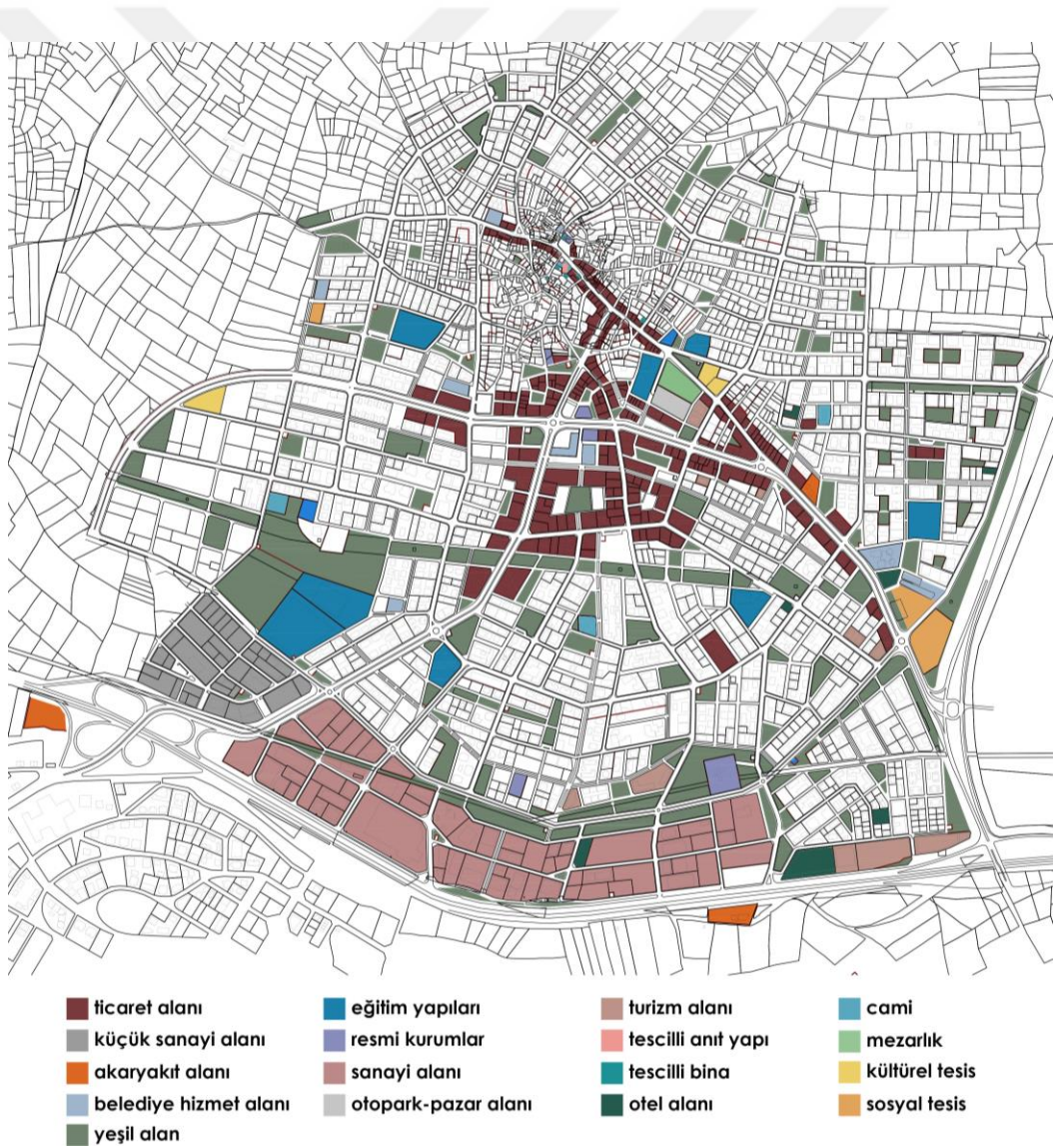

Şekil 3.26. Uludağ Üniversitesi ve Görükle arası yaya ulaşımı rotası (Google Haritadan uyarlanmıştır)

3.6.3. Arazi kullanımı, fonksiyonlar ve yapılaşma

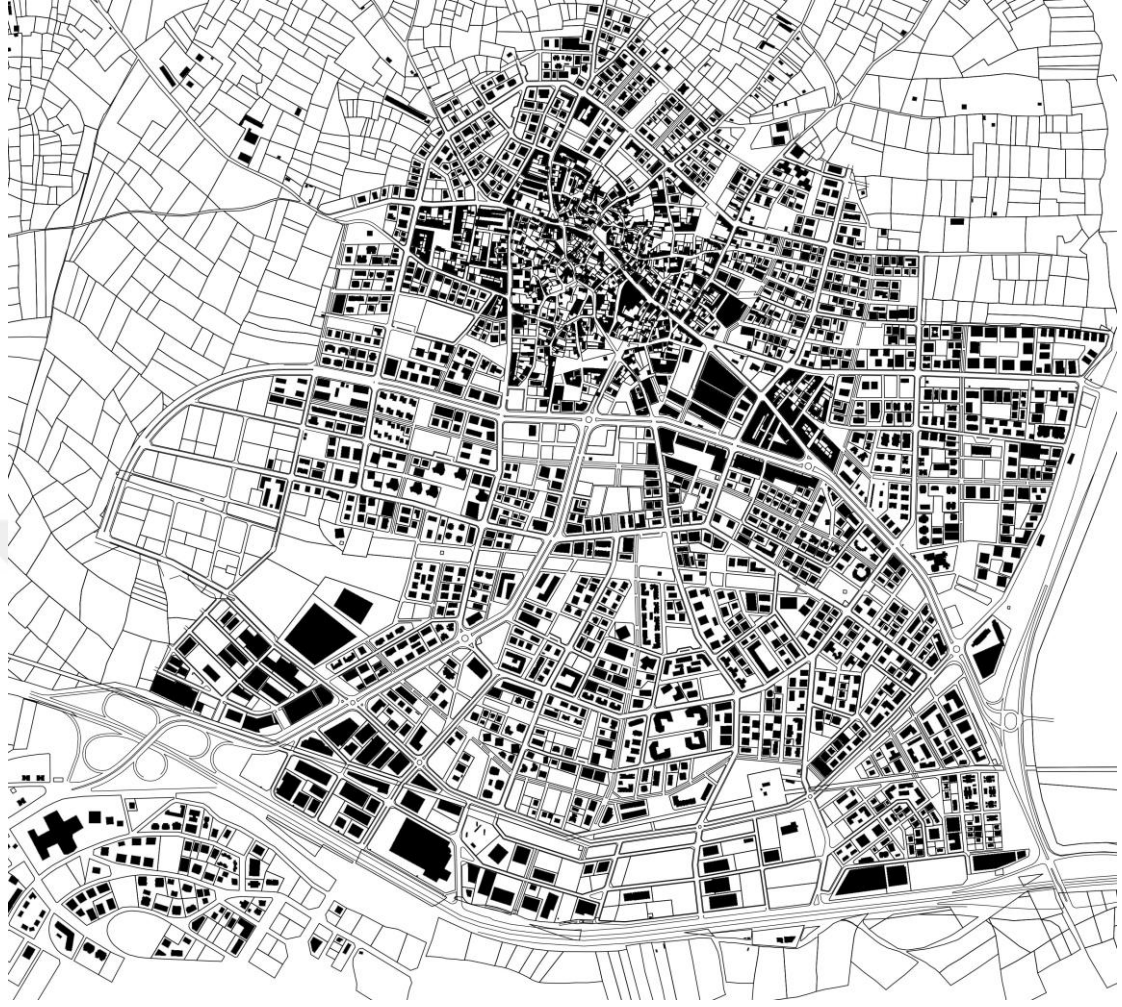
Görükle, zamanla üniversiteyi besleyen bir kentsel alan haline geldiği için hem hizmet sektöründe hem de sosyo-kültürel anlamda gelişmiş bir bölgedir. Atatürk Caddesi bölgenin en eski ticaret aksıdır. Ancak bölgedeki ihtiyaca yönelik olarak ticaret alanları iç kısımlara da yayılmıştır. Konutların zemin katlarındaki ticaret birimleri iç kısımlardaki yaşantıyı da canlandırmak adına atılmış önemli adımlardandır. Bölgenin

daha çok güneyinde ve batısında kalan alanlarda sanayi tesisleri bulunmaktadır. Görükle merkezde Atatürk Caddesi'nde bir akaryakıt istasyonu bulunmaktadır. Eski yerleşme olan iç kısımda yani köyde bazı tescilli binalar bulunmakta ve korunmaktadır. Aşağıdaki analizde de lejantlarla gösterildiği gibi Görükle'de ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim yapıları, 4 adet cami ve merkezde bir mezarlık bulunmaktadır. Mezarlığın üst kısmında büyük bir otopark alanı mevcuttur. Bu alan haftanın Cuma ve Cumartesi günleri Pazar alanı olarak hizmet vermektedir. Kentin mevcut doluluk boşluk analizi ve yapılaşma durumu da aşağıdaki analizlerde ifade edilmiştir. Bu analizler Nülüfer Belediyesi'nden alınan mevcut imar durumu dwg dosyalarındaki verilere göre düzenlenmiştir.

Şekil 3.27. Görükle fonksiyon analizi

Şekil 3.28. Görükle doluluk boşluk analizi

3.6.4. Yeşil alan ve sosyalleşme yerleri

Görükle kentsel alanı yeşil alanlara önem verilerek planlanmıştır. Hızlı bir yapılaşma süreci geçiren Görükle yeşil alanlar ve parklar bakımından kentliye yaşanabilir noktalar da sunmaktadır. Aşağıdaki analizde parklar yeşil renkle boyanarak ifade edilirken, genel olarak yoğun toplanma, sosyalleşme alanları da kırmızı boyanıp numaralandırılarak ifade edilmiştir. 1 numaralı alan üniversiteden girerken bizi karşılayan Görükle Spor Parkı'dır. Öğrencilerin yürüyüş, koşu, tırmanma, kaykay gibi aktivitelerine imkan veren parkta basketbol, futbol, tenis ve badminton sahaları da bulunmaktadır. Öğrenciler bu alanı yoğunluklu olarak sabah çok erken saatlerde ya da akşamüstü ve gece vakitlerinde rekreatif faaliyetleri için kullanmaktadır. 2 numaralı alan Trio Yaşam Merkezi'dir. Bu

alandaki üst katlarda öğrenci yurtları, zemin katlarda ticaret birimleri, yeme içme alanları ve sert zemin bir meydan bulunmaktadır. Öğrenciler arkadaşlarıyla buluşmak, kahve içmek, yemek yemek, ders çalışmak için buraya geldiği gibi bazı günler etkinlik ve konser amaçlı da bu alanı ziyaret etmektedirler. 3 numaralı alan Sanat Mahal'dir. Burada belirli günlerde tiyatro oyunları, söyleşiler ve etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Kültürel faaliyetlerin gerçekleştiği bu mekan ve önündeki meydana öğrenciler sosyalleşme imkanı bulabilmektedir. 4 numaralı alan Görükle'nin önemli bir odak noktası olan Yerleşim Sitesi'dir. Yerleşim Sitesi'nin Atatürk Caddesi'ne bakan cephesindeki zemin katlar ticari birimler olarak kullanılmaktadır. Yerleşim Sitesi'nin Üçoluk Caddesi yönünde eğimden dolayı açığa çıkan bodrum katlarında zamanla yeni mekanlar açılmış ve bunlar kendi içlerinde bir avlu oluşturmuştur. İnsanlar burayı yeme, içme ve eğlence amaçlı kullanmaktadır. 5 numaralı alan Kazım Koyuncu Sanat Sokağı'dır. Park olarak düzenlenen bu alanda bir kafe de bulunmaktadır. Öğrenciler burada toplanıp kendi enstrümanları ile şarkılar çalıyor eğlenmektedir. 6 numaralı alan Barış Parkı ya da Görükle Amfi diye geçmektedir. İçinde bir amfityatro bulunan alanda öğrenciler genelde akşamları toplanarak kendi enstrümanları ile müzik yaparak eğlenmektedir. 7 numaralı alan Koca Meşe Parkı olarak geçmektedir. Bu alanda çocuk parkı, oturabilmek için sert zemin ve yeşil alan ve bir kafe bulunmaktadır. Öğrenciler burada ders çalışmak, sosyalleşmek amaçlı toplanmaktadır. Bu alanların yerleri Şekil 4.30'daki haritada işaretlenerek Şekil 4.31'de fotoğrafları verilmiştir.

Şekil 3.29. Yeşil alan ve sosyalleşme yerleri analizi

Şekil 3.30. Spor parkı- 1, Trio yaşam merkezi- 2, Sanat Mahal- 3, Yerleşim sitesi avlu- 4, Kazım Koyuncu Sanat sokağı- 5, Görükle Amfi- 6, Koca Meşe Parkı- 7.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA: SEMTİN DEĞİŞİMİNİN ÖĞRENCİLEŞTİRME KAPSAMINDA MEKAN DİZİMİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ

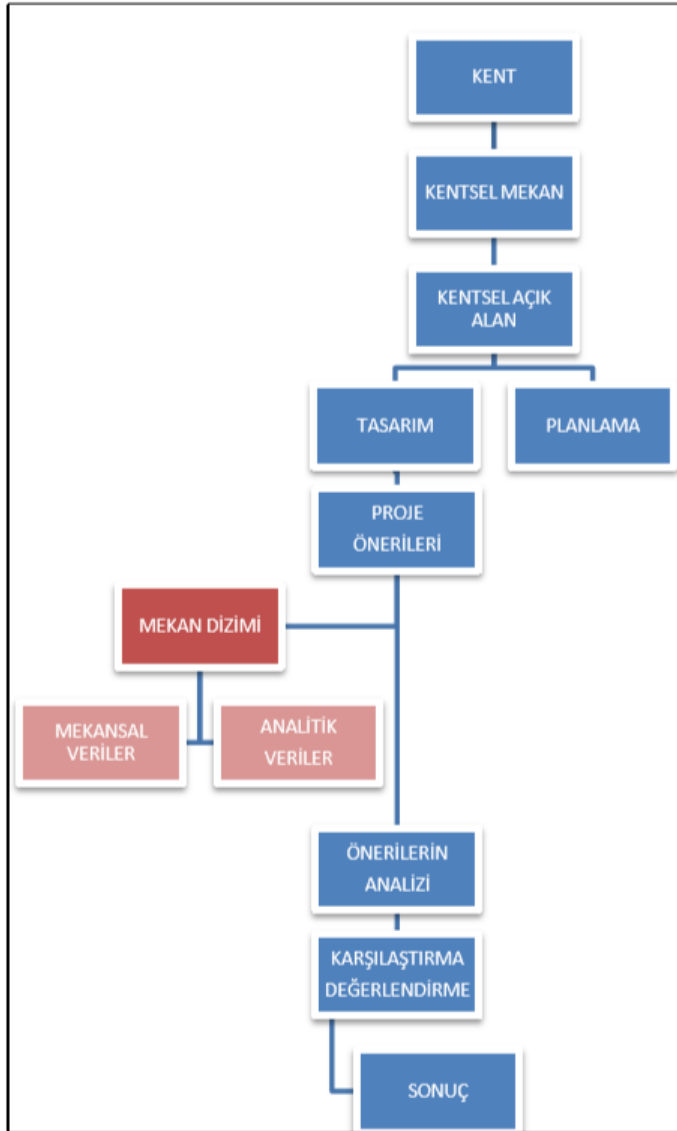
Bir önceki bölümde morfolojik açıdan incelenen Görükle, bu bölümde Mekan Dizimi (Space Syntax) yöntemiyle incelenecektir. Sonuçta çıkan sayısal verilerle morfolojik veriler karşılaştırılarak Görükle kentsel alanı hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Bu bilgilere ulaşarak mevcut kent okuması ve gelişimi ortaya konup, gelecekte öngörülebilecek yeni tasarımlara ışık tutmak, yardımcı olmak amacı güdülmüştür.

4.1. Mekan Dizim Analizi

Mekan Dizim analizi literatürde Space Syntax ismiyle de geçmektedir. Mekanı tanımlamak, okuyabilmek ve bunları verilerle ortaya koyabilmek; 1970 öncesinde fiziksel verilere dayanmaktayken o günden bugüne dek sosyal, ekonomik ve kavramsal veriler de bu kapsama alınmıştır. Londra Üniversitesi mimari çalışmalar biriminde Hillier, Hanson, Peponis, Hudson ve Burdet tarafından geliştirilen Mekan Dizimi Yöntemi binaların, kentsel alanların biçimsel analizinde kullanılmaktadır. Yöntem, bina ölçeğinden kent ölçeğine kadar uzanan mekanların biçimsel yapısını, kullanımını ve o bölgedeki eylemler ile arasındaki ilişkiyi tanımlayan, bu ilişkileri sayısal bir yöntemle değerlendirip ortaya koyduğu yaklaşımlarla sosyal yapıyı ilişkilendirerek mekan organizasyonu biçimlenmelerine imkan sağlar. Yapılı çevreye sayısal tanımlar getiren bu yöntem, mekan organizasyonunu etkileyen kullanıcı hareketlerine ve kültürel faktörlere yeni çerçeveler çizerek kullanıcı davranışlarına göre şekillenen mekânsal yapının yerleşmeler içinde fiziksel olarak kavranabilmesini sağlamaktadır. Birbirinden farklı niteliklerdeki kentsel mekanları analiz ederek tasarım problemlerini veya kullanım sırasında ortaya çıkan problemleri belirleyip çözmeye önemi büyüktür. Uygulamada, kullanılan bilgisayar teknolojisinin sağladığı kolaylıklar açısından önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, sadece bilgisayar temelli bir yöntem olmayıp kullanıcı hareketleri, gözlemler ve anket çalışmalarını da kapsayarak problemlere çok boyutlu yaklaşan bir yöntemdir (Hillier 1984, Özyılmaz 2009).

Mekan dizim yöntemiyle tarihi doku niteliğindeki kentlerin analizini yapabilmemizin yanı sıra bu dokuları modern kent dokularıyla karşılaştırabiliriz. Hatta bozulmakta olan mevcut kentsel dokunun analizi de yapılmaktadır. İngiltere’de Foster, Roger, Farrell gibi ünlü mimarların kentsel tasarım projelerinde, bina ölçekli projelerde tasarım aşamasında kullandığı önemli bir yöntemdir.

Space Syntax, kentsel mekan içindeki kentsel açık alan tasarımlarının değerlendirilmesi aşamasında çalışmada yer almaktadır. Aşağıda, yapılan çalışmanın mekan dizimi ile ilişkisi gösterilmiş, yöntemin uygulandığı süreç gösterilmiştir (Özyılmaz 2009).

Şekil 4.1. Çalışmanın yöntemini gösteren grafik (Özyılmaz 2009)

4.2. Mekan Dizim Analizi Parametreleri

Mekan Dizimi metodolojisinde çıkarılabilecek haritalar ve bu haritalardan ulaşılabileceğimiz bazı sayısal veriler bulunmaktadır. Her bir analiz için yükseldikçe farklı anlamlara gelen sayılar, konu başlıkları altında detaylı olarak anlatılacaktır. Bu yöntemde öncelikli olarak açık alan haritası çıkarılabilir. Yapılı alanlar dışında kalan alanları tarayarak çıkardığımız haritaya açık alan haritası denmektedir. Mevcut aksların çizgisel olarak ifade edildiği haritalar ise aksiyel haritalardır. Konveks mekan haritaları, yolların ve parsellerin en uzun kenar çizgilerinin birleşerek oluşturduğu kapalı mekanları ifade eden çizimlerdir. Aksiyel haritalar farklı birçok yazılımla bilgisayar ortamında analiz edilerek sonucunda bize derinlik, halkalaşma, entegrasyon (bütünleşme), okunabilirlik, kavranabilirlik gibi değerleri vermektedir. Bu değerler hem renklerle hem sayılarla ifade edilip analizlerin bilimsel bir sonuca gitmesine fayda sağlamaktadır.

Bu çalışmada Depthmap analizi kullanılarak 2004, 2011 ve 2018 yıllarına dair oluşturulan aksiyel haritalar analiz edilecektir. Yıllara göre artan nüfus ve yapılaşmayla birlikte değişen durumu karşılaştırmak da amaçlar arasındadır. Çalışmada Mekan Dizim yönteminin temel parametrelerinden biri olan bütünleşme kavramı ana öge olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle global bütünleşme (R_n) ve yerel bütünleşme (R_3) değerleri analiz edilmiştir. Daha sonra derinlik analizleri de yapıp bütünleşme ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre bölgenin okunabilirlik grafikleri de hazırlanmıştır.

4.2.1. Aksiyel harita

Aksiyel harita, yerleşimin ve bağlantılarının bütün konveks mekanlarını kaplayan en az sayıdaki aks çizgilerini göstermektedir. Ve mevcut alanın analizini yapabilmek için bir temeldir. Kentsel açık alandaki en uzun ve kesintisiz çizgilerden oluşmaktadır. Alandaki en uzun kesintisiz çizgi en uzun aksı ifade eder. Çizginin başladığı noktadan bakıldığında akstaki görüş açısının kaybolmadığı yere kadar çizgi devam eder. Görüş açısının değiştiği yerde yeni bir çizgi bir önceki çizgiyle kesiştirilerek ona eklenir. Bir

yerleşimin açık alan strüktürünün aksiyel haritası, her konveks mekandan geçen en az sayıdaki düz çizgilerden oluşmaktadır. Bu çizgiler aksiyel bağlantıları oluşturmaktadır. Çizilen aksların birbirlerine eklenerek devamlılığı önem taşımaktadır. Aşağıdaki haritalarda 2004, 2011 ve 2018 yıllarında Görükle kentsel alanının aksiyel haritaları gösterilmiştir. 2004 yılından 2011 yılına geçişteki aks yoğunluğundan dikkate değer bir artış söz konusu iken, 2011 yılından 2018 yılına geçişteki 7 yıllık süreçte de akslarda yapılaşmaya bağlı yoğunlaşmalar gözlemlenmektedir.

Şekil 4.2. 2004 yılı aksiyel haritası

Şekil 4.3. 2011 yılı aksiyel haritası

Şekil 4.4. 2018 yılı aksiyel haritası

4.2.2. Entegrasyon - bütünleşme

Mekan Dizim yönteminde bölgedeki hareketliliği belirleyen en önemli değer entegrasyon yani bütünleşme değeridir. Bir yerden diğer yere ulaşım için gerekli yön değişimlerinin, sistemdeki bütün mekanlar için hesaplanıp ortalamalarının alınmasıyla bulunan aksiyel doğrunun entegrasyon değeri, bu doğrunun sistemde ne kadar kullandığını sorgulamaktadır. Böylece incelenen alanda en yoğun ve en seyrek kullanılan bölgeler saptanabilmekte ve bölgedeki hareketlilik önceden tahmin edilebilmektedir. Yapılan tasarımın bölgeye neler getireceği önceden öngörülüp tasarım istenen şekilde yönlendirilebilmektedir. Entegrasyon değeri, arazi kullanımı, yoğunluk gibi verileri hesaba katmadan sadece fiziksel biçimlenmeyi içeren matematiksel bir sonuç vermektedir. Fakat sonuçlar incelendiğinde ortaya çıkan gerçekçi tablo, kentsel biçimlenmenin şehirdeki hareketi belirlemede ne kadar etkili olduğunu bize göstermektedir. Bu yöntemle birçok şehrin entegrasyon haritaları çıkarılarak, ortaya çıkan hareketlilikle ilgili sonuçların gerçekte büyük ölçüde örtüştüğü görülmüştür. Şehirleri birbiriyle kıyaslamak, değişik sosyal yapılarıdaki şehirlerin ne tür mekânsal biçimlenmelere sahip olduğunu incelemek de bu yöntemle mümkündür (Altınöz 2003).

Entegrasyon analizleri aksiyel haritalar çıkarıldıktan sonra Depthmap yazılımı aracılığıyla yapılmıştır. Bu analizler zaman olarak ayrıştırılamamakta olup, mevsimlerin ve gün içindeki saatlerin ortalama yoğunluğuna göre sonuçlar vermektedir. Henüz günün belli saatleri için ya da belli mevsimler için spesifik analiz yapmak mümkün değildir. Çıkan sonuçlar zamansal olarak sınıflı olmayıp genel durumu yansıtmaktadır. Bu analiz bize yerel (R_3) ve global (R_n) ölçekte sonuçlar da vermektedir. Analize girdiğimiz “n” değerini 3 olarak belirlediğinde yerel bir topolojik yarıçap belirterek yerel entegrasyon harita ve değerlerine ulaşılmaktadır. Bu değer 3’ten n’e doğru yaklaştıkça yarıçap büyümektedir. Verilen “n” değeri ile de global entegrasyon haritası ve değerlerine ulaşılmaktadır. Analiz haritalarındaki renkler soğuktan sıcağa yani maviden kırmızıya doğru gittikçe entegrasyonun arttığını ifade etmektedir. Yani kırmızı renkli akslar mavi renkli akslara göre daha bütünleşiktir. Haritaların sol altındaki lejantlarla renklere göre bütünleşiklik derecesi gösterilmiştir.

Aşağıda görülen 2004 yılına ait yerel entegrasyon (R_3) haritasında ortalama entegrasyon değeri 1.262 olarak bulunmuştur. Minimum yerel entegrasyon değeri 0.333 iken maksimum yerel entegrasyon değeri 2.766 olarak bulunmuştur. Global bütünleşme (R_n) haritasındaki verilere göre ortalama entegrasyon değeri 0.518 olarak bulunmuştur. Minimum global entegrasyon değeri 0.273 iken maksimum global entegrasyon değeri 0.740 olarak bulunmuştur. Yerel entegrasyon haritasında görülen L1 aksı Uludağ Üniversitesi'ni Görükle'ye bağlayan aks olup en yüksek entegrasyon değerine sahip aks olarak belirlenmiştir. En bütünleşik aks olan Bahriye Üçok Caddesi (L1) maksimum yerel entegrasyon değerine sahip olan akstır. Bu akstan hemen sonra 2.457 değeriyle Üçoluk Caddesi (L2) ve 2.339 değeriyle Atatürk Caddesi (L3) bölgenin en bütünleşik akslarıdır. Bütünleşme değeri kentsel alanın çeperlerine doğru giderek azalmaktadır. Global entegrasyon değerlerine bakıldığında L1, L2 ve L3 akslarının birbirlerine göre bütünleşik olma durumları benzerdir. Farklı olarak L1 ve L3ün kesişim noktasına Atatürk Caddesi'nin uzadığı aks ve o aksların birleştiği kavşak da yüksek entegrasyon değerine sahiptir.

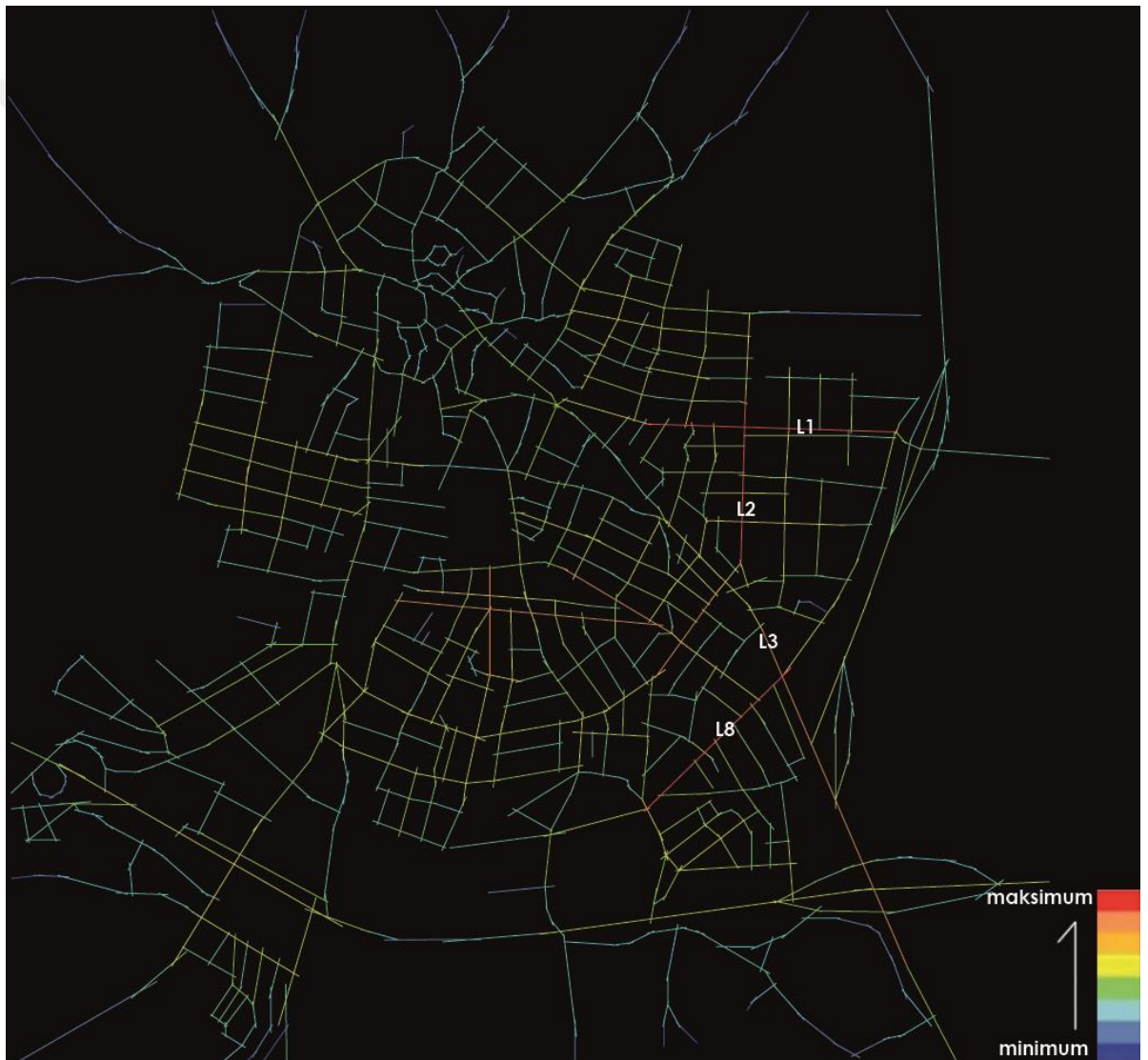
Şekil 4.5. 2004 yılı Görükle yerel entegrasyon haritası

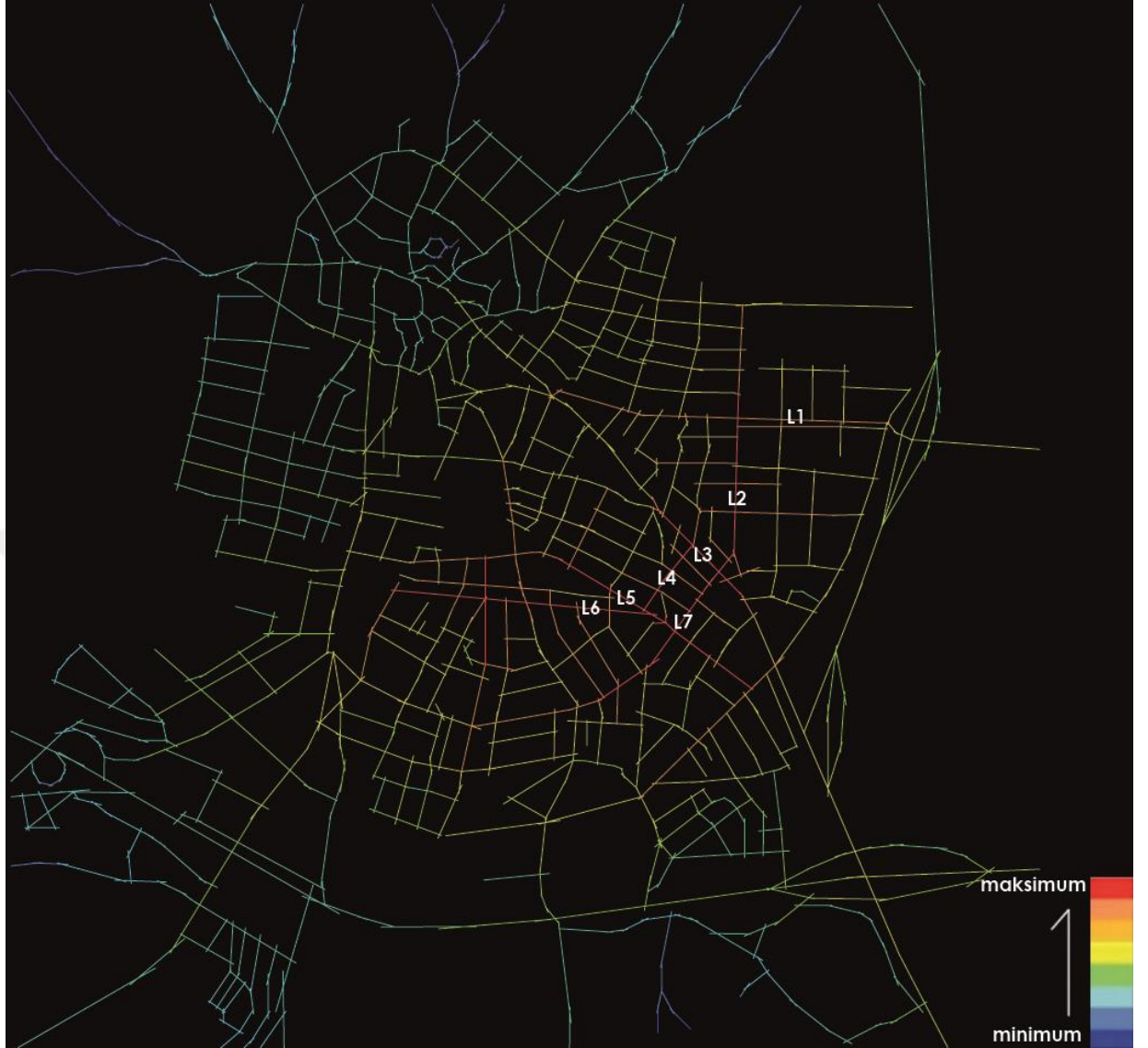
Şekil 4.6. 2004 yılı Görükle global entegrasyon haritası

Aşağıda görülen 2011 yılına ait yerel entegrasyon (R_3) haritasında ortalama entegrasyon değeri 1.500 olarak bulunmuştur. Minimum yerel entegrasyon değeri 0.333 iken maksimum yerel entegrasyon değeri 3.101 olarak bulunmuştur. Global bütünleşme (R_n) haritasındaki verilere göre ortalama entegrasyon değeri 0.613 olarak bulunmuştur. Minimum global entegrasyon değeri 0.295 iken maksimum global entegrasyon değeri 0.891 olarak bulunmuştur. Yerel entegrasyon haritasında görülen L1 aksı yani Bahriye Üçok Caddesi en yüksek entegrasyon değerine sahip aks olarak bulunmuştur. Bu akstan hemen sonra 3.098 değeriyle Üçoluk Caddesi (L2), 2.883 değeriyle Gelibolu Caddesi (L8) ve 2.741 değeriyle Atatürk Caddesi (L3) bölgenin en bütünleşik akslarıdır. Global

entegrasyon değerlerine bakıldığında 0.891 değeriyle Kızılırmak Caddesi (L7) en bütünüleşik aks olarak bulunmuştur. Bu aksa bağlanan Pamukkale Caddesi (L5) 0.890 değeriyle, Bilgi Sokak (L6) 0.883 değeriyle entegrasyonu yüksek diğer akslardır. 0.863 değeriyle Üçoluk Caddesi (L2) ve 0.846 değeriyle Atatürk Caddesi (L3) globalde de entegrasyonu yüksek akslar olarak bulunmuştur. Üniversiteyle bağlantı yolu olan Bahriye Üçok Caddesi (L1) kendisine paralel bir aksın daha zamanla oluşmasına rağmen 0.819 değeriyle en bütünüleşik akslar arasındaki yerini korumaktadır. Bütünüleşme değeri yine kentsel alanın çeperlerine doğru giderek azalmaktadır.

Şekil 4.7. 2011 yılı Görükle yerel entegrasyon haritası

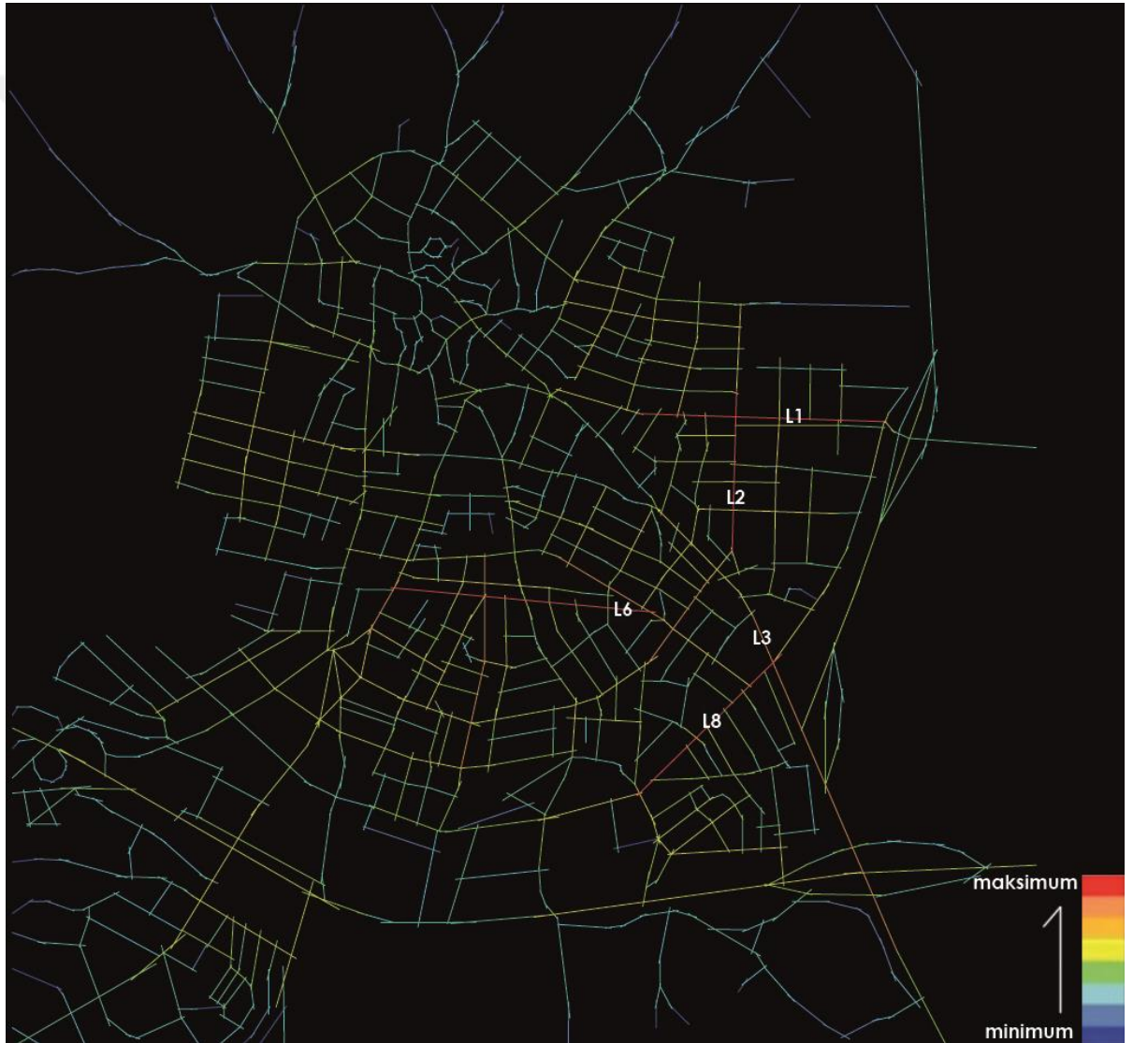

Şekil 4.8. 2011 yılı Görükle global entegrasyon haritası

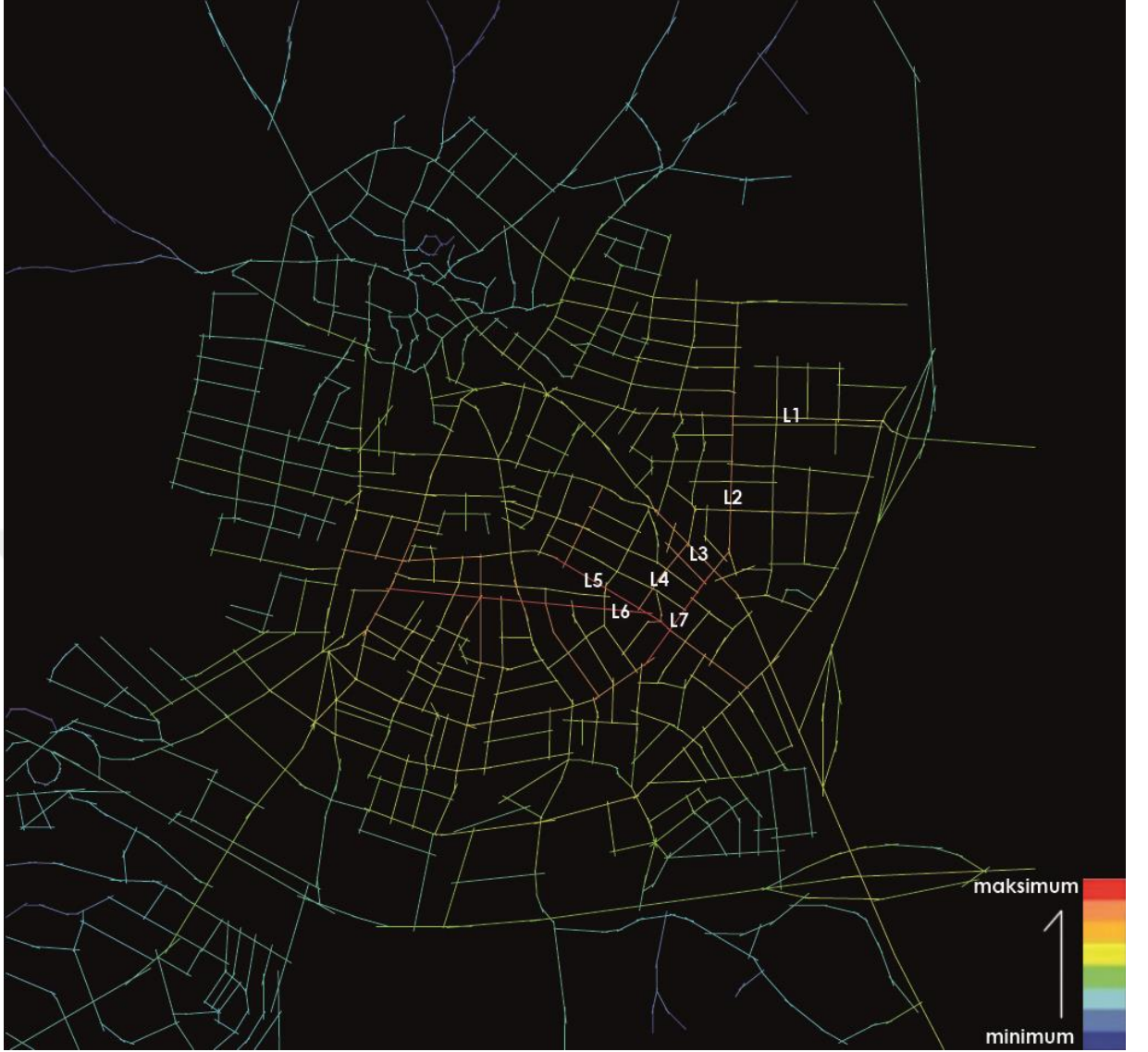
Aşağıda görülen 2018 yılına ait yerel entegrasyon (R_3) haritasında ortalama entegrasyon değeri 1.503 olarak bulunmuştur. Minimum yerel entegrasyon değeri 0.333 iken maksimum yerel entegrasyon değeri 3.101 olarak bulunmuştur. Global bütünleşme (R_n) haritasındaki verilere göre ortalama entegrasyon değeri 0.634 olarak bulunmuştur. Minimum global entegrasyon değeri 0.305 iken maksimum global entegrasyon değeri 0.957 olarak bulunmuştur. Yerel entegrasyon haritasında görülen L1 aksı yani Bahriye Üçok Caddesi 3.101 değeriyle en bütünleşik aks olarak bulunmuştur. Bu akstan hemen sonra 3.098 değeriyle Üçoluk Caddesi (L2), 2.889 değeriyle Gelibolu Caddesi (L8), 2.887 değeriyle Bilgi Sokak (L6) ve 2.739 değeriyle Atatürk Caddesi (L3) bölgenin en

bütünleşik akslarıdır. Global entegrasyon değerlerine bakıldığında 0.957 değeriyle Bilgi Sokak (L6) en bütünleşik aks olarak bulunmuştur. Bu aksın bağlandığı Pamukkale Caddesi (L5) 0.954 değeriyle, Kızılırmak Caddesi (L7) 0.935 değeriyle entegrasyonu yüksek diğer akslardır. 0.877 değeriyle Üçoluk Caddesi (L2) ve 0.880 değeriyle Atatürk Caddesi (L3) globalde de entegrasyonu yüksek akslar olarak bulunmuştur. Üniversiteyle bağlantı yolu olan Bahriye Üçok Caddesi (L1) 0.820 değeriyle en bütünleşik akslar arasındadır. Bütünleşme değeri 2018 yılı analizlerinde de kentsel alanın çeperlerine doğru azalmaktadır.

Şekil 4.9. 2018 yılı Görükle yerel entegrasyon haritası

Şekil 4.10. 2018 yılı Görükle global entegrasyon haritası

4.2.3. Derinlik

Bir mekandan diğerine geçebilmek için kullanılan minimum sentaktik adım derinlik (mean depth) olarak adlandırılmaktadır. Yani bir doğru, diğer doğrudan, birbirlerine ulaşmak için kullanılan minimum adım sayısı kadar derinlikte diye değerlendirilmektedir. Örneğin bir mekandan diğerine direkt olarak girilebiliyorsa bu mekanların birbirlerine göre derinlikleri “1” kabul edilmektedir. Entegrasyon ve derinlik mekan dizim analizinde birbirinin karşıt parametreleridir. Bir aks ya da mekan ne kadar bütünleşikse derinliği o kadar az demektir. Ya da aynı şekilde bir aks ya da mekan ne

kadar derinse bütünleşme değeri o kadar düşük çıkacaktır. Haritalarda en koy mavi renk en sığ mekanları yani en ulaşılabilir mekanları ifade etmektedir. Sıcak renklere doğru yaklaştıkça derinlik artmakta ve kırmızı ton “en derin” mekanları göstermektedir.

Aşağıda farklı 3 döneme ait derinlik kıyaslamaları yapıldığında kentsel alanın iç kısmı genel olarak soğuk renklerden oluşmaktadır. İç kısımlar sığ iken çeperlere yaklaştıkça alanda derinliğin arttığı açıkça görülmektedir. 2004 yılındaki ortalama derinlik değeri 14.055 iken 2011 yılında bu değer 13.153’e düşmüştür. 2018 yılındaki ortalama derinlik değeri ise 12.977 olarak bulunmuştur. Giderek azalan derinlik değeri kentsel alanın entegrasyon değerinin arttığını ve zamanla daha bütünleşik bir alan haline geldiğini desteklemektedir.

Şekil 4.11. 2004 yılı Görükle derinlik haritası

Şekil 4.12. 2011 yılı Görükle derinlik haritası

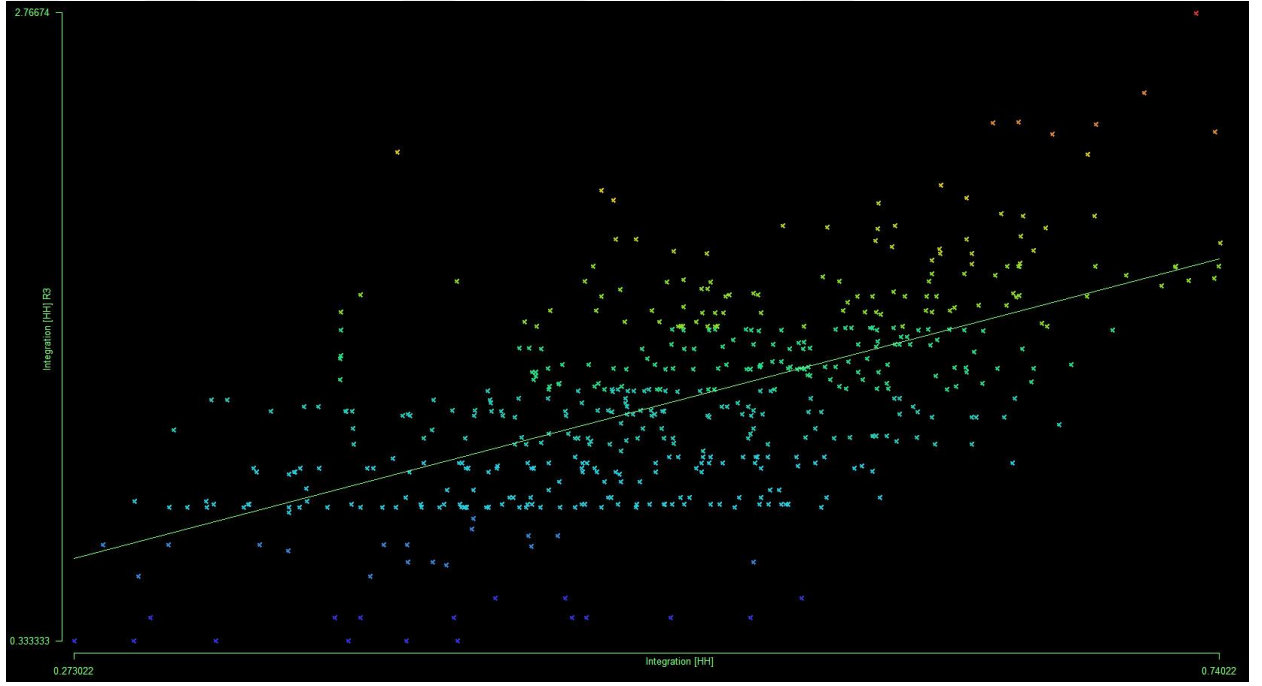
Şekil 4.13. 2018 yılı Görükle derinlik haritası

5.2.4. Okunabilirlik

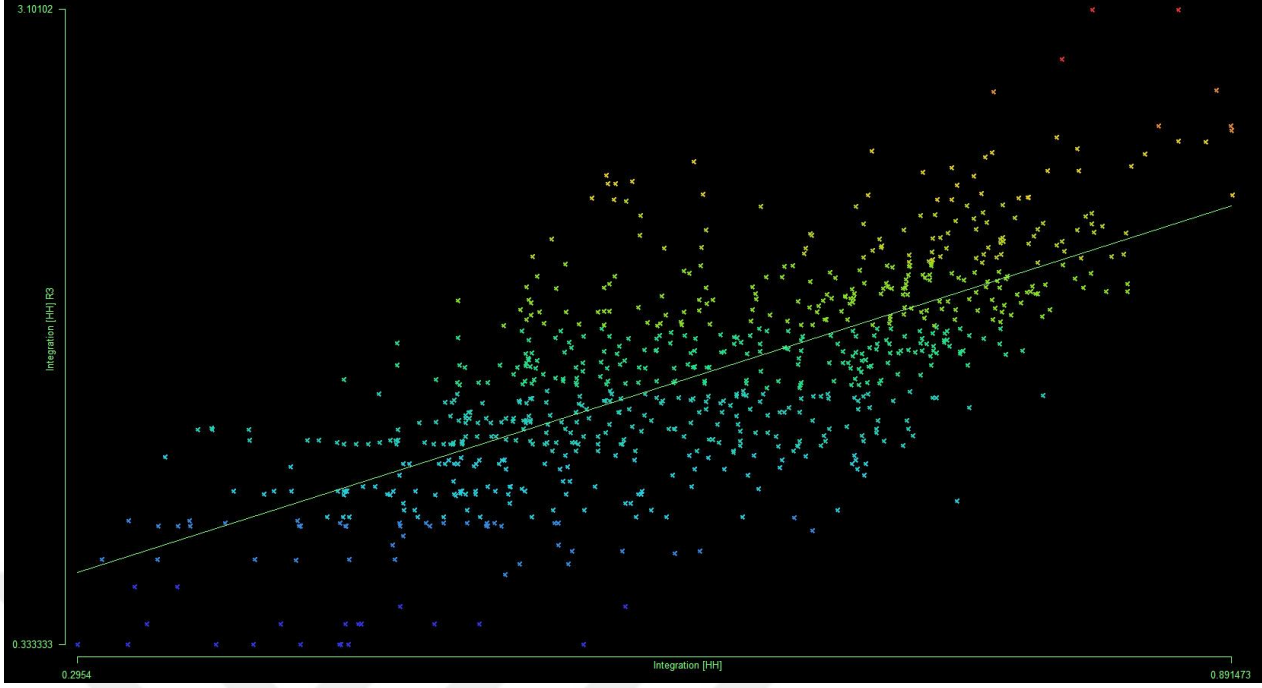
Okunabilirlik grafiği, global bütünleşme (R_n) ve yerel bütünleşme (R_3) değerlerinin X ve Y eksenlerine yerleştirilmesiyle elde edilir. Grafikte bütünleşme değerleri renklerle ifade edilirken değerlerin ortalaması bir doğru ile birleştirilir. Bu doğru mekanın global ve yerel bütünleşme değerlerinin ortalamasını ifade etmektedir. Mekan okunabilirliği açısından doğrunun X ve Y eksenleriyle yaptığı açı önemlidir. Doğru ile eksenler arasında kalan açı 45 dereceye yaklaştıkça bütünleşiklik derecesi artmakta, 45

dereceden uzaklaştıkça bütünlük derecesi azalmaktadır (Gigi 2009, Şen ve ark. 2018).

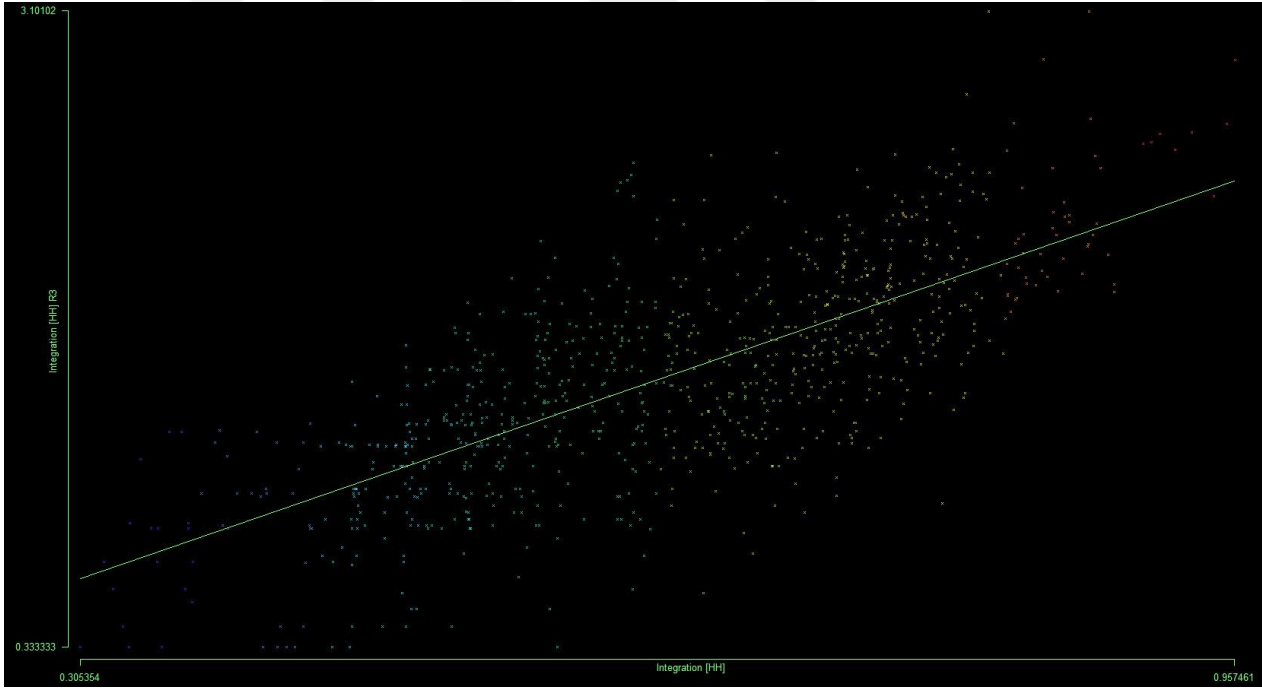
Çalışma alanı için hazırlanan 3 farklı döneme ait okunabilirlik grafikleri Şekil 5'te görülmektedir. Okunabilirlik grafiklerine göre Görükle kentsel alanının görece uzağında yer alan akslar en düşük okunabilirlik değerini almıştır. Çalışma alanındaki aksların R_n ve R_3 değerlerinin ortalamalarını birleştiren doğrunun X eksenine yaptığı açı 2004 yılına ait grafikte 15 derecedir. 2011 yılında bu açı 18 dereceye yükselirken 2018 yılında 20 dereceye yaklaşmıştır. Bu analizlerle bölgenin okunabilirlik seviyesinin zamanla yükseldiği sonucuna varılmıştır.

Şekil 4.14. 2004 yılı Görükle okunabilirlik grafiği

Şekil 4.15. 2011 yılı Görükle okunabilirlik grafiği

Şekil 4.16. 2018 yılı Görükle okunabilirlik grafiği

5. SONUÇ

Giriş bölümünde anlatıldığı gibi tezin amacı, Görükle kentsel alanını “öğrencileştirme” kavramı etkisinde biçimsel olarak analiz ederek; kentsel alanda zaman içerisinde meydana gelen değişimleri saptamak ve bu değişimlerin bölgeyi kullanan kullanıcılar üzerindeki etkilerinin neler olabileceğini, kentteki oluşumu ve değişimi mekan dizim yöntemiyle incelemektir.

Görükle, zaman içerisindeki morfolojik sürecine bakıldığında köyden kentsel alana dönüşen bir bölgedir. İlk yerleşilen alandaki köy dokusunu günümüzde de halen koruyan Görükle, çepelere doğru yayılıp büyürken zamanın koşullarına uygun olarak büyümüştür. Kendi özgün kullanıcılarını (mübadiller) koruyarak yeni kullanıcıyla (öğrenciler) buluşturan bölge, birlikte kullanılan bir alan haline gelmiştir.

1975 yılında kurulan Uludağ Üniversitesi, ana kampüsün de genişlemesiyle Görükle üzerinde 1990’lı yıllarda ancak etkisini göstermeye başlamıştır. 2000’li yıllarda çok hızlı bir büyüme grafiğine sahip olan Görükle için 7 yıl aralıklı periyotlarda 2004, 2011 ve 2018 seneleri analiz için uygun zamanlar olarak seçilmiştir. Nilüfer Belediyesi arşivinden ulaşılabilen hava fotoğrafları ve sayısal çizimler sebebiyle de bu seneler incelemek için ideal bulunmuştur. Ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencilerin toplamı dahil olmak üzere güncelde yaklaşık 80 bin öğrencisi olan Uludağ Üniversitesi, bu kapasitesinin büyük bölümünü Görükle kampüsünde karşılamaktadır. Görükle kampüsündeki güncel mevcut öğrenci kapasitesi yaklaşık 50 bin civarındadır. Bu sayının ne kadarının Görükle’de yaşadığı öğrencilerin ikametgah durumlarının belirsizliği sebebiyle resmi olarak tespit edilemese de tahmin edilen sayı 30-35 bin arasındadır. Bu da demek oluyor ki: 2018 yılı Görükle nüfusunun yani 40.683’ün çoğunluğunu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Bu bağlamda kentsel alan üzerindeki “öğrencileştirme” etkisi ciddi derecede önem taşımaktadır.

Mekan dizim yönteminde kentsel mekanlar temsili olarak ifade edilmekte; bu temsillerin sayısal analizleri yapılarak mekânsal düzen ve hareketlilik ilişkisi incelenmektedir. Yöntemin objektif olması ve seçeneklerin sayısal olarak

karşılaştırılabilmesi tasarım aşamasında ve sonraki aşamalarda tasarıma yardımcı bir yöntem olmasına imkan vermektedir. Son yıllarda kentsel dokunun haricinde, topografik veriler gibi diğer verilerin de yöntemde dahil edilmeye çalışıldığı bilinmektedir (Kubat ve ark. 2001, Altınöz 2003).

Yapılan biçimsel analizlerde Görükle 2 farklı şekilde ele alınmıştır. Öncelikle geçmişten bugüne kentsel alanın gelişimi incelenerek morfolojik durum tespit edilmiştir. Kentlinin ve öğrencilerin kullandığı alanlar, bölgenin Bursa kenti içindeki durumu ve Uludağ Üniversitesi ile ilişkisi anlatılmıştır. Üniversitenin üzerinde çok önemli etkilerinin olduğu Görükle bölgesi, ulaşım, topografya, fonksiyon, yeşil alan, sosyalleşme alanları başlıklarında irdelenmiş ve kentsel alanın önemli noktaları ile aksları tespit edilmiştir. Daha sonra mekan dizim yöntemiyle ele alınan kentsel alanda gelişimin izleri sürülmüştür. Bu iki inceleme sonucunda varılan sonuçlar birbirine çok benzer ve birbirini destekler şekilde olmuştur. Gelişmeye başladığı andan itibaren Görükle'nin en güçlü ticaret aksı olan Atatürk Caddesi hem deneysel olarak hem de sayısal olarak entegrasyonu yüksek bir akstır ve bölge için önemli bir değere sahiptir. Üniversitenin Görükle'yle bağlantısını sağlayan Bahriye Üçok Caddesi hem toplu taşıma ulaşımı açısından hem de bağlantısal açıdan Görükle için en bütünleşik akslardan biridir. Bu durum Uludağ Üniversitesi'nin Görükle için önemini kanıtlar niteliktedir. Günümüze yaklaştıkça güneye doğru büyüyen Görükle, yapılan yeni sosyal ve kültürel alanlarıyla yeni aksların oluşmasına ve bu aksların yüksek entegrasyona sahip olmasına zemin hazırlamıştır.

Yöntemin Uygulanmasıyla Elde Edilen Veriler

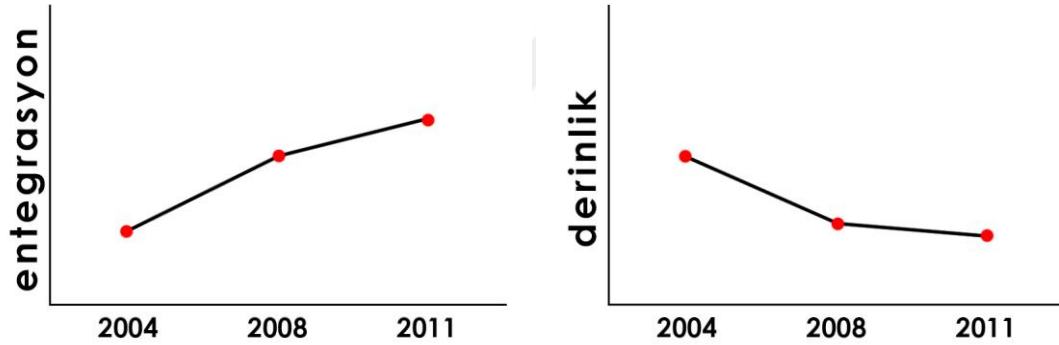
Yapılan mekan dizim analizlerinde öncelikle 2004, 2011 ve 2018 yılı aksiyel haritaları çizilerek doku sadeleştirilmiştir. Bu haritalar analiz edilerek entegrasyon haritaları çıkarılmış ve sonucunda, 2004 yılında entegrasyonun 0.518 değeriyle en düşük olduğu, 2018 yılında entegrasyonun 0.634 değeriyle en yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçta, kentsel alanın içindeki bölünmeler, yapılaşmalar ve yeni aksların, bağlantıların oluşmasının etkisi çok büyüktür. Zaman içerisinde kentte entegrasyonun artması, derinliğin azaldığı anlamına gelmektedir. Yapılan derinlik analizlerinde çıkan derinlik

haritası verileri de bu sonucu destekler niteliktedir. 2004 yılında derinlik 14.055 iken 2018’de bu değer 12.977’ye düşmüştür. Azalan derinlik kentte kopukluğun oldukça az olduğunu ve bütünleşmenin yüksek olduğunu göstermektedir.

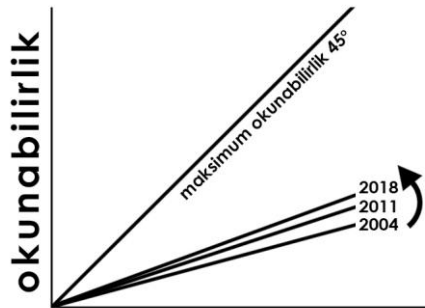
Okunabilirlik grafiklerinden elde edilen verilere göre kentteki yoğunluk zamanla gözle görülür şekilde artmıştır. 2004 yılında grafiğin açısı daha küçükken 2011 ve 2018 yıllarında bu açı giderek 45 dereceye yaklaşarak, kentin okunabilirliğinin arttığını göstermektedir.

Çizelge 5.1. Mekan dizim analizi sonuç tablosu

Yıl	Entegrasyon	Derinlik	Okunabilirlik
2004	0.518	14.055	15°
2011	0.613	13.153	18°
2018	0.634	12.977	20°

Şekil 5.1. Entegrasyon ve derinlik değişim grafikleri

Şekil 5.2. Okunabilirlik değişim grafiği

Yöntemin Sağlayacağı Yararlar

Kent dokularında gözlemleyebildiğimiz farklılıkların mekan dizim yöntemiyle sayısal ifadelerine ulaşılabilir. Bu da dokuların objektif olarak kıyaslanabilmesine imkan vermektedir. Çalışmada bölgenin 3 farklı dönemi ele alınarak belirli parametrelere göre sayısal değerleri bulunmuştur. Bu değerler Görükle'nin bir köy iken kentsel alana nasıl dönüştüğünün göstergesidir. Hesaplanan bu değerlerle başka kentlerin değerleri sayısal olarak karşılaştırılarak büyüme ya da bütünleşme açısından karşılaştırılabilir verilere ulaşmamız da mümkün olmaktadır.

Bu yöntem ile sınanabilen başka bir durum ise kentsel tasarım projelerinde alınan kararların bölgeye uygunluğu ve istenen hareketliliğe ulaşıp ulaşılamayacağı konusunda fikir vermesidir. Çalışmada, Görükle'nin mevcut entegrasyon değerleri ölçülmüş ve hareketlilik durumu tespit edilmiştir. Olası yeni bir proje önerisinde, konum değerlendirmesi, bağlantılar ve hareketlilik açısından bu sayısal veriler fizibilite çalışması için önemli bir altyapı oluşturmaktadır. Yeni eklenecek olanın kent dokusunu nasıl etkileyeceği akslar ve giriş çıkış noktalarıyla analiz edilip önerinin kentle ne kadar bütünleşeceği öngörülebilir. Öngörülebilir.

Olası Durumlar ve Yapılması Planlananlar

Kentsel alanlarda gelişim süreci önemli olduğu kadar kent kimliğinin korunması da önemlidir. Bu bağlamda kentsel dokular analiz edilmeli, daha önce yapılan tasarımların sonuçları incelenmeli, tasarımların ne gibi sonuçlar doğurabileceği önceden araştırılmalı ve bütün bu veriler toplanarak herkese fayda sağlayacak geniş bir veri tabanı haline getirilmelidir.

Bu çalışmada metot olarak kullanılan mekan dizimi, gelişmekte olan bir yöntemdir. 1980'lerin ikinci yarısından sonra kullanılmaya başlanan ve hızla yaygınlaşan mekan dizimi akademik çerçevede bazen eleştirilen ve tartışılan bir yöntem olmuştur. Deterministik yaklaşımı, sınırlılığı, eksiklikleri anlamında eleştiriler gelmesi yöntemin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Büyük ölçeklerden küçük ölçeklere kadar birçok

konuyu kapsayan yöntem, kentsel açık alanlarda ya da bina ölçeklerinde, sirkülasyon ve organizasyon için faydalı olmaktadır. Kentsel açık alanlarda alanı değerlendirerek daha işlevsel, ihtiyaca yönelik, daha bütünleşik sistemler oluşturmaya yardımcı olurken; bina ölçeğinde kompleks ulaşım şemaları ve bağlantıları tanımlamaya yardımcı olmaktadır. Geleneksel tipolojileri analiz etmek için de uygun bir yöntem olmasının yanı sıra, hastane yapıları ve karma fonksiyonlu yapılarda bağlantılar için, ulaşılabilirlik için analizin önemli katkıları olmaktadır.

Mekan dizim yöntemi, kentlerin iç yapısına ait pek çok soruyu yanıtlamaya çalışan farklı bir bakış açısına sahip olduğu için önemli bir metottur. Kenti korumak sistemdeki hareketi korumakla mümkündür. İster doku ölçeğinde, ister tek yapı ölçeğinde koruma ilkeleri, gündelik hayatın öncelikleri hesaba katılarak, mevcut olandan yola çıkılırsa sürdürülebilir olacaktır.

Hızlı gelişen Görükle gibi kentsel alanlarda yeni yapılaşmalara yön verebilecek olan bu analizler kentin daha rasyonel büyümesi için fayda sağlayacaktır. Kentsel doku bütünlüğüne zarar verebilecek olası durumlar öngörülerek fark edilip kentin yanlış şekilde büyüme ya da gelişmesi engellenebilmektedir. Tasarımcıların, yaptıkları tasarımların ne gibi sonuçlar doğurabileceğini tahmin edememesi durumunda, gelişigüzel tasarımlarla yerleşimleri insanların içinde yaşamak istemeyecekleri mekanlar haline getirmemesi için yapılabilecek önemli bir ön çalışma ve veri toplama mekanizmasıdır.

KAYNAKLAR

- Altaban, Ö. 2013.** Kent Planlama'dan Kentsel Tasarıma Geçişte Düşünülecek Boyutlar. *International Journal of Architecture and Planning*, 1(1): 2-21.
- Altınöz, G. 2003.** Mekansal Dizin Yöntemiyle Kentsel Dokuda Biçimsel Analiz: Amasya Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Anonim, 2008a.** https://auzefalmsstorage.blob.core.windows.net/auzefcontent/ders/yunan_roma_mimari_si_ve_sanati/7/index.html - (Erişim Tarihi: 02.06.2019).
- Anonim, 2008b.** <http://agora.ascsa.net/id/agora/image/2008.20.0096> - (Erişim Tarihi: 02.06.2019).
- Anonim, 2008c.** Motor Meşeler Parkı, Görükle. www.mapio.net/pic/p-80713370/ - (Erişim Tarihi: 08.10.2018)
- Anonim, 2010.** New York Union Square. https://nl.wikipedia.org/wiki/Union_Square - (Erişim Tarihi: 03.05.2019).
- Anonim, 2017.** Nilüfer Belediyesi Arşivi, Bursa.
- Anonim, 2018a.** www.nilufer.gov.tr - (Erişim Tarihi: 09.10.2018)
- Anonim, 2018b.** www.tuik.gov.tr - (Erişim Tarihi: 11.10.2018)
- Anonim, 2018c.** www.uludag.edu.tr - (Erişim Tarihi: 18.11.2018)
- Anonim, 2018d.** www.burulus.com.tr - (Erişim Tarihi: 20.12.2018)
- Anonim, 2019.** Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi, Bursa.
- Ayan, B. 2010.** Kent morfolojisini etkileyen nedenler ve Eminönü tarihi yarımada bölgesinin İstanbul ulaşımına etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*, BAU, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bağbancı, Ö.K., Bağbancı, M.B., Bilgin, E.A., 2014.** Geleneksel Ahşap Yapıların Özgün Çatı ve Cephe Detaylarının Bursa Görükle Köyü Örneklerinde İncelenmesi. 7. Ulusal Çatı&Cephe Sempozyumu, 3-4 Nisan 2014, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Clark, E. 2005.** The order and simplicity of gentrification: a political challenge: Gentrification in a global context: the new urban colonialism, Ed.: Atkinson, R., Bridge, G., Routledge, London, pp: 261-269.
- Ergün, N. 2006.** Gentrification Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği: İstanbul'da "Soylulaştırma" Eski Kentin Yeni Sahipleri, Editörler: Behar, D., İslam, T., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 17-31.
- Fabula, S., Boros, L., Kovacs, Z., Horvath, D., Pal, R. 2017.** Studentification, Diversity and Social Cohesion in Post-Socialist Budapest. *Hungarian Geographical Bulletin*, 2017(2): 157-173.
- Gebauer, M.A., Samuels, I. 1981.** Urban Morphology and Introduction. Research Notes 8, Oxford Polytechnic, İngiltere.
- Hillier, B., Hanson, J., Peponis, J., Hudson, J., Burdett, R., 1983.** Space Syntax: an urban perspective. *Architect's Journal*, 48(178): 48-63.
- İslam, T. 2008.** Devlet Eksenli Soylulaştırma ve Yerel Halk: Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Örneği. *Doktora Tezi*, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehircilik Anabilim Dalı, İstanbul.

- Kayasü, S., Yetişkul, E. 2013.** Bir Araştırma Çerçevesi: Soylulaştırma 2.0. *Planlama*, 23(3): 147-152.
- Keleş, R. 1922.** Kentleşme Politikası. İmge Kitabevi, Ankara, 22 s.
- Kılıç, Ş., Ulutaş, O. 2016a.** Kouvouklia'dan Görükle'ye: Bir Mübadil Köyü Görükle ve Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi, Editörler: Kılıç, Ş., Ulutaş, O. Nilüfer Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Bursa, s. 10-16.
- Kılıç, Ş., Ulutaş, O. 2016b.** Cumhuriyet Döneminde Mübadil Köyü Görükle: Bir Mübadil Köyü Görükle ve Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi, Editörler: Kılıç, Ş., Ulutaş, O. Nilüfer Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Bursa, s.136-163.
- Kılıç, Ş., Ulutaş, O. 2016c.** V. Deligiannis'in Araştırmaları ve Görükle Tarihi ile ilgili Rivayetler: Bir Mübadil Köyü Görükle ve Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi, Editörler: Kılıç, Ş., Ulutaş, O. Nilüfer Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Bursa, s. 17-40.
- Kılıç, Ş., Ulutaş, O. 2016d.** Mübadeleden Sonra Bursa'da Sosyal Ekonomik ve Kültürel Durum: Bir Mübadil Köyü Görükle ve Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi, Editörler: Kılıç, Ş., Ulutaş, O. Nilüfer Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Bursa, s. 129-135.
- Kılıç, Ş., Ulutaş, O. 2016e.** Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Bursa'da Mübadele: Bir Mübadil Köyü Görükle ve Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi, Editörler: Kılıç, Ş., Ulutaş, O. Nilüfer Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Bursa, s. 41-55
- Kılıç, Ş., Ulutaş, O. 2016f.** Bir Mübadele Köyü Görükle Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi: Bir Mübadil Köyü Görükle ve Nilüfer Belediyesi Mübadele Evi, Editörler: Kılıç, Ş., Ulutaş, O. Nilüfer Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Bursa, s. 136-150.
- Mosey, M. 2017.** Studentification: The Impact on Residents of an English City. *Geoverse* (e-Journal)
- Nişancı, E., İzmen, Ü., Bostancı, S.H. 2017.** Kavramsal Açından Üniversiteler ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi: Trakya Bölgesinde Üniversitelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi, Editörler: Nişancı, E., İzmen, Ü., Bostancı, S.H., Umuttepe Yayınları, Kocaeli, s. 1-12.
- Öksüz, A. M., Aydemir, Ş., Aydemir, S.E., Beyazlı, D.Ş., Ökten, N., Sancar, C., Özyaba, M., Türk, Y.A. 2004a.** Kentsel Dış Mekanlar (Kentsel Mekan): Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Editörler: Aydemir, Ş., Aydemir, S.E., İber, s. 373-408.
- Öksüz, A. M., Aydemir, Ş., Aydemir, S.E., Beyazlı, D.Ş., Ökten, N., Sancar, C., Özyaba, M., Türk, Y.A. 2004b.** Planlama Yaklaşımları (Kuramları): Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Editörler: Aydemir, Ş., Aydemir, S.E., İber, s. 107-118.
- Özyılmaz, P. 2009.** Kentsel Açık Alan Tasarımlarının Değerlendirilmesi için Mekan Dizimi Yaklaşımı. *Yüksek Lisans Tezi, GYTE*, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Gebze.
- Smith, D.P. 2005.** "Studentification": the gentrification factory: Gentrification in a global context: the new urban colonialism, Ed.: Atkinson, R., Bridge, G., Routledge, London, pp: 72-89.
- Smith, N., Williams, P. 2015a.** Kentin Mutenalaştırılması. Yordam Kitap, 272 s.
- Smith, N., Williams, P. 2015b.** Kentin Mutenalaştırılması. Yordam Kitap, 38 s.
- Şen, E., Ediz, Ö.M., Aydın, T. 2018.** Bursa Tarihi Hanlar Bölgesinin Mekan Dizimsel Analizi, XII. Mimarlıkta Sayısal Tasarım Sempozyumu, 21-22 Haziran 2018, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Tuncer, T., İslam, T. 2017. Yeni Bir Soylulaştırma Formu Olarak Öğrencileştirme (Studentification): Bosna-Hersek Mahallesi'nde (Konya) Değişen Mahalle İçi Dinamikler. *Planlama*, 27(3): 303-313.

Tuncer, T. 2018. Anadolu kentlerinde öğrenci odaklı soylulaşma: Konya İli Bosna Hersek Mahallesi'nde öğrencileştirme sürecinin analizi. *Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.*

Uysal, Ü.E. 2006. Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği. *Planlama*, 2006(2): 77-92.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Tuğçe Aydın
Doğum Yeri ve Tarihi : Samsun 02.07.1991
Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu
Lise : Milli Piyango Anadolu Lisesi
Lisans : Uludağ Üniversitesi
Yüksek Lisans : Uludağ Üniversitesi

Çalıştığı Kurum/Kurumlar : FH Mimarlık 2014-2015
Sabri Paşayigit Design Office 2015-2016
M Ofis Architects 2016-2017
İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi 2017-2018
TAF Design Office 2018-halen

İletişim (e-posta) : aydintugce1@gmail.com

Yayınları :

Aydın, T. Ediz, Ö. Şen, E. 2018. “Bursa Hanlar Bölgesi’ndeki Han Tipolojilerinin Biçim Grameri Yöntemiyle İncelenmesi” XII. Mimarlıkta Sayısal Tasarım Ulusal Sempozyumu, 21-22 Haziran, Isparta

Şen, E. Ediz, Ö. Aydın, T. 2018. “Bursa Tarihi Hanlar Bölgesi’nin Mekan Dizimsel Analizi” XII. Mimarlıkta Sayısal Tasarım Ulusal Sempozyumu, 21-22 Haziran, Isparta